

OPERATIVNA GRUPA JUG (GMTBR) ORUŽANIH
SNAGA SFRJ I DEJSTVA U SLAVONIJI, BARANJI
I ZAPADNOM SREMU (SBZS)
(AVGUST – NOVEMBAR 1991)¹

DEO II:

OPERATIVNA GRUPA JUG (GMTBR)
ORUŽANIH SNAGA SFRJ I
DEJSTVA U SBZS

Ekspertski izveštaj² tima za vojne analize za
predmet IT-95-13³

1 Kao glavni autor dokumenta navodi se „Reynaud THEUNENS, veštak Tužilaštva, predmet IT-95-13, septembar 2005.“.

2 0461-9882-0462-0185-BCST/Prevod

3URL:<http://icr.icty.org/LegalRef/CMSDocStore/Public/BCS/Exhibit/NotIndexable/IT-95-13%231/ACE58330R0000211334.tif>, pristup: 11.11.2012. odnosno URL: www.helsinki.org.rs/serbian/doc/reynaud%20theunens.doc, pristup 11.11.2012.

Optužnica se odnosi na predmet „Mrkšić i drugi - Vukovarska bolnica“.

Životopis **Reynauda Theunensa** objavljen je na Internet stranicama Sveučilišta u Bochumu, Njemačka: URL: http://vmrz0183.vm.ruhr-uni-bochum.de/macrimgov/index.php?option=com_content&view=article&id=161%3Areynaud-theunens&catid=37%3Alecturers&Itemid=57, pristup: 3.5.2013.) **Reynaud Theunens** is since 2009 Chief of the Joint Mission Analysis Centre (JMAC) in the United Nations Interim Force (UNIFIL) in Lebanon. After graduating from the Royal Military Academy, Brussels, he joined the Belgian Armed Forces, 2nd Guides armor regiment in Germany. He subsequently served as a military intelligence analyst at

Prvi deo: Promene zadataka i ciljeva Oružanih snaga SFRJ za vreme sukoba u Hrvatskoj

1. Uvod

a. U ovom delu se govori o promenama unutar Vrhovne komande na početku sukoba u Hrvatskoj i o tome kako je to uticalo na zadatke JNA u toku sukoba u Hrvatskoj.

b. Prema Ustavu, određen zadatak oružanih snaga SFRJ bio je očuvanje nezavisnosti, suvereniteta, teritorijalnog integriteta i društvenog poretka SFRJ.

c. Zbog promena koje su se dogodile u Predsedništvu SFRJ (= Vrhovnoj komandi Oružanih snaga SFRJ) od kraja leta 1991. pa nadalje, nakon što se JNA povukla iz Slovenije, situacija u Hrvatskoj razvijala se na takav način da su ustavni ciljevi Oružanih snaga SFRJ postajali, sa vojnog stanovišta, sve manje jasni.

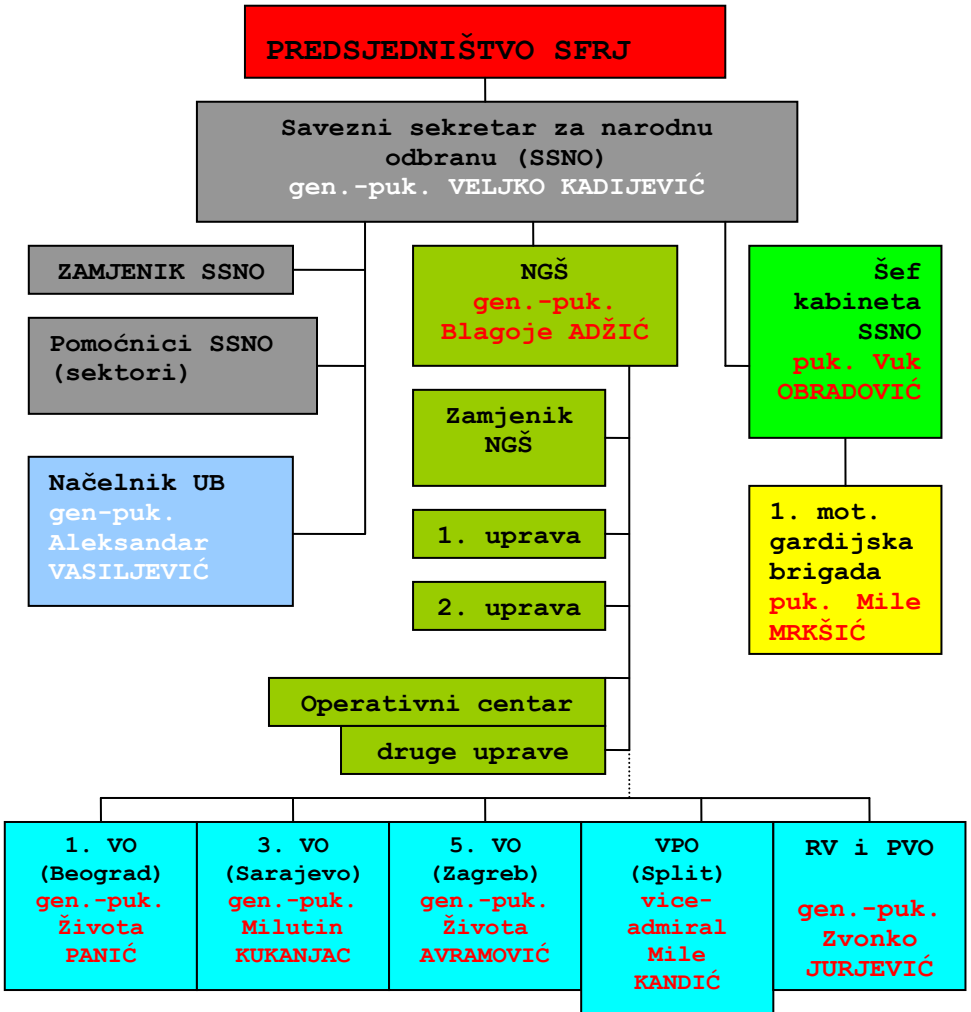
d. Naredženja i uputstva onoga što je preostalo kao Vrhovna komanda i štab Vrhovne komande ukazuju na to da je JNA, bar de facto, sve manje bila "vojska SFRJ" i da je, barem u Hrvatskoj, postepeno prerastala u pretežno srpsku vojsku, koja je služila srpskim ciljevima. Uloga JNA izmenila se, i umesto posredovanja između sukobljenih strana, postala je stvaranje srpskih područja u onim delovima Hrvatske koje je srpsko/srbijansko rukovodstvo smatralo srpskim i uspostavljanja kontrole nad njima. Tako je ustavni zadatak "zaštite teritorijalnog integriteta" sveden na učvršćivanje srpske/srbijanske kontrole nad tim područjima.

the Belgian Ministry of Defence and attended specialized training in the UK, US and Sweden. Between 1994 and 1999, he worked during a total of two years as a military information/intelligence officer in the UNPROFOR/UNPF (Zagreb, Croatia), UNTAES (Vukovar, Croatia) and SFOR headquarters (Sarajevo, BiH). From 2001 to 2009 he worked at the Office of the Prosecutor (OTP) at the ICTY as an Intelligence Analyst (Military), where he conducted in depth research and analysis in support of investigations and prosecutions of violations of international humanitarian law during the conflict in the former Yugoslavia, with particular emphasis on de jure and de facto (para) military command, control and communication structures. He testified in seven trials as a military expert witness called by the Prosecution on these matters. He had given several lectures on the role of (military) intelligence in the investigation and prosecution of violations of the law of armed conflict, and on intelligence in peace support operations.

e. Ovaj pomak u ciljevima JNA u Hrvatskoj pozdravili su nacionalistički političari u Srbiji, među kojima i Vojislav Šešelj, predsednik Srpske radikalne stranke (SRS), koji poziva na ujedinjenje svih zemalja koje se smatraju srpskim, istočno od linije Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica.

2. Rukovođenje i komandovanje Oružanim snagama SFRJ za vreme sukoba u Hrvatskoj

a. Struktura rukovođenja i komandovanja

Situacija jesen/zima 1991.

b. Promena u Vrhovnoj komandi

(1) Tokom proleća 1991. godine, visoki politički i vojni funkcioneri, kao i sredstva javnog informisanja, počeli su da koriste termine "Vrhovna komanda" i "štab Vrhovne komande". Nema naznaka da je doneta zvanična odluka o aktiviranju tih organa. Tadašnji izveštaji objavljivani u javnim izvorima pokazuju da su Vrhovna komanda (Predsedništvo SFRJ) i štab Vrhovne komande (u sastavu):

- savezni sekretar za narodnu odbranu general armije Veljko Kadrijević, načelnik štaba Vrhovne komande, i SSNO;
- načelnik Generalštaba oružanih snaga SFRJ general-pukovnik Blagoje Adžić;
- Generalštab oružanih snaga SFRJ)
- verovatno aktivirani do kraja marta 1991.⁴

(2) Dana 15. maja 1991, Stipe Mesić, predstavnik Hrvatske u Predsedništvu SFRJ koji je, prema sistemu rotacije, trebalo da postane predsednik Predsedništva,⁵ nije dobio potrebni kvorum ostalih članova Predsedništva.⁶ Nakon intervencije Evropske unije /u daljem tekstu: EU/ Mesić je 1. jula 1991. došao na mesto predsednika Predsedništva (i na čelo Vrhovne komande).⁷

(3) Savezni sekretar za narodnu odbranu general armije Veljko Kadrijević nije priznavao Mesića za novog vrhovnog komandanta.

"To nije bilo moguće iz dva razloga. Mesić nije mogao ostvariti nikakav lični uticaj kao predsednik Predsedništva, između ostaloga i zbog toga, jer se već dovoljno javno kompromitovao kao razbijač Jugoslavije.

4 Dokazni predmet br. 497; ERN eng. 0322-2336-0322-2672, Chronologie van het Bosnisch Conflict /prevod s holandskog: Hronologija sukoba u Bosni/, NIOD, 2002; dokazni predmet broj 498; ERN V000-4244-V000-4248 video snimak sednice Predsedništva SFRJ i Generalštaba JNA - "Sjednica Predsedništva", 14-15. mart 1991.

5 Dokazni predmet broj 497; ERN eng. 0322-2336-0322-2672, Chronologie van het Bosnisch Conflict, NIOD, 2002.

6 Borisav Jović, predstavnik Srbije i predsednik kome je isticao mandat, zabeležio je u svom objavljenom dnevniku da su se 13. maja 1991, on, Slobodan Milošević, Momir Bulatović i Jugoslav Kostić složili da se Mesić ne može izabrati. (Dokazni predmet br. 596, ERN teksta na b/h/s-u 0111-2738-0111-3226; ERN teksta na eng. 0302-2817-0302-3251, Borisav Jović, Poslednji dani SFRJ: Dnevne zabeleške iz perioda 15. maj 1989 - 8. juli 1992. Beograd, Politika, 1995, str. 1-492).

7 Dokazni predmet br. 497; ERN eng. 0322-2336-0322-2672, Chronologie van het Bosnisch Conflict, NIOD, 2002.

Svi njegovi pokušaji na tom planu su ispadali čak i smiješni. Poznato je njegovo izdavanje naredbi vojsci preko sredstava javnog informisanja koje smo mi u štabu Vrhovne komande jednostavno ignorisali, odnoseći se prema njima kao da i ne postoje, [i ne priznajući mu ovlasti nad oružanim snagama].⁸ / deo u uglatim zagradama prema engleskom, u originalnoj verziji knjige na b/h/s-u nije nađen/

(4) U objavljenom dnevniku Borisava Jovića, vršilac dužnosti predsednika Predsedništva SFRJ u drugoj polovini 1991, od četiri preostala člana Predsedništva SFRJ, njih trojica (Borisav Jović, Branko Kostić i Jugoslav Kostić) skoro svakodnevno su se sastajali sa predsednikom Crne Gore Momiroom Bulatovićem, saveznim sekretarom za narodnu odbranu Veljkom Kadijevićem, načelnikom Generalštaba Blagojem Adžićem i predsednikom Srbije Slobodanom Miloševićem,⁹ kako bi raspravljali o situaciji u SFRJ.¹⁰ Na tim sastancima su Milošević i Jović u nekoliko navrata davali Kadijeviću uputstva o tome kako da angažuje oružane snage SFRJ.¹¹

(a) Čini mi se da je na sastanku između Jovića, Kadijevića i Miloševića održanom 27. juna 1991, na primer, Milošević insistira da vojska brani buduće granice Jugoslavije:

"šta mi ima da branimo slovenačke granice, to je privremeno. Treba da branimo ono što će biti trajno."¹²

8 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, Moje vidjenje raspada, Beograd, 1993, str. ERN 0036-2656.

9 Protiv Slobodana Miloševića MKSJ je izdao optužnicu u maju 1999. (Kosovo), u oktobru 2001. (Hrvatska) i novembru 2001. (Bosna i Hercegovina).

10 Dokazni predmet br. 489, ERN teksta na b/h/s-u 0058-8172-0058-8172; eng. 0302-2817-0302-3251, Borisav Jović, Poslednji dani SFRJ: Dnevne zabeleške iz perioda 15. maj 1989 - 8. juli 1992, Beograd, Politika, 1995, str. 1-492; Borisav Jović u svom objavljenom dnevniku ovu grupu naziva "šestoricom". U dnevniku se spominje 27 sastanaka i drugih vrsta kontakata između Jovića i Kadijevića u periodu od maja do decembra 1991.

11 Dokazni predmet br. 489, ERN teksta na b/h/s-u 0058-8172-0058-8172; eng. 0302-2817-0302-3251, Borisav Jović, Poslednji dani SFRJ: Dnevne zabeleške iz perioda 15. maj 1989 - 8. juli 1992, Beograd, Politika, 1995, str. 1-492.

12 Dokazni predmet br. 489, ERN teksta na b/h/s-u 0058-8172-0058-8172; eng. 0302-2817-0302-3251, Borisav Jović, Poslednji dani SFRJ: Dnevne zabeleške iz perioda 15. maj 1989 - 8. juli 1992, Beograd, Politika, 1995, str. 1-492, beleška od 27. juna 1991.

(b) Na osnovu zabeleške za dan 5. juli 1991. koja je objavljena u dnevniku, na sastanku sa SSNO-om Veljkom Kadijevićem vršilac dužnosti predsednika Predsedništva SFRJ Borisav Jović i predsednik Srbije Slobodan Milošević izneli su niz zahteva vezanih za ulogu JNA. Jedan od njih je bio da se glavnina snaga JNA koncentriše duž linije Karlovac-Plitvice na zapadu, od Baranje, Osijeka i Vinkovaca do Save na istoku, i duž Neretve na jugu. Prema Jovićevoj mišljenju, na taj način bi JNA pokrila svu teritoriju na kojoj žive Srbi do konačnog razrešenja situacije, to jest, "do konačnog slobodnog opredeljenja naroda na referendumu".¹³ Prema Jovićevevim rečima, Kadijević je taj zahtev prihvatio bez pogovora.¹⁴ Dogadžaji na terenu, o kojima će biti reči dalje u ovom izveštaju, potkrepljuju ovu belešku iz objavljenog Jovićevoeg dnevnika.

(5) Početkom oktobra 1991. sastav Predsedništva SFRJ svodio se na predstavnike Srbije, Crne Gore, Vojvodine i Kosova. Ovo telo suženog sastava proglasilo je stanje "neposredne ratne opasnosti" u SFRJ, počev od 1. oktobra 1991.¹⁵ Stanje neposredne ratne opasnosti bilo je na snazi do 22. maja 1992.¹⁶

3. Promene zadataka i ciljeva JNA za vreme sukoba u Hrvatskoj

a. U knjizi *Moje vidjenje raspada*¹⁷, SSNO general armije General Veljko Kadijević je objasnio kako su se tokom sukoba menjali zadaci i ciljevi oružanih snaga SFRJ.

13 Dokazni predmet br. 489, ERN teksta na b/h/s-u 0058-8172-0058-8172; eng. 0302-2817-0302-3251, Borisav Jović, Poslednji dani SFRJ: Dnevne zabeleške iz perioda 15. maj 1989 – 8 juli 1992, Beograd, Politika, 1995, str.1-492, beleška od 5. jula 1991.

14 Dokazni predmet br. 489, ERN teksta na b/h/s-u 0058-8172-0058-8172; eng. 0302-2817-0302-3251, Borisav Jović, Poslednji dani SFRJ: Dnevne zabeleške iz perioda 15. maj 1989 – 8 juli 1992, Beograd, Politika, 1995, str.1-492, beleška od 5. jula 1991.

15 Dokazni predmet br. 499, ERN teksta na b/h/s-u 0055-8660-0055-8660, Službeni list SFRJ 75/47, 18. oktobar 1991.

16 Dokazni predmet br. 500; ERN teksta na b/h/s-u 0049-5865-0049-5865; eng. 0049-5864-0049-5865, Službeni list SRJ 6/1, 22. maj 1992.

17 Dokazni predmet br. C4227; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, *Moje vidjenje raspada*, Beograd, 1993.

(1) Prema Kadijeviću, sredinom marta 1991. najprikladnija opcija za JNA je bila da, "osloncem na političke snage u federaciji i u republikama koje predstavljaju one narode koji hoće da žive u Jugoslaviji, uz miran razlaz sa onima koji hoće da idu iz nje, nastavi da obezbeđuje takvu politiku". To je, prevedeno na praktičan jezik, značilo zaštitu i odbranu srpskog naroda van Srbije, i prikupljanje JNA u granice buduće Jugoslavije.¹⁸

(2) To je, prema Kadijeviću, značilo da su se dva Ustavom definisana zadatka – odbrana od spoljašnje i unutrašnje agresije - "bitno" izmenila i da su zadaci sada postali:

- *odbrana srpskog naroda u Hrvatskoj i njegovog nacionalnog interesa;*
- *izvlačenje garnizona JNA iz Hrvatske;*
- *puna kontrola Bosne i Hercegovine sa krajnjim ciljem da se odbrani srpski narod i njegova nacionalna prava kada to postane aktuelno;*
- *stvaranje i odbrana nove jugoslovenske države onih jugoslovenskih naroda koji to žele, u ovoj fazi srpskog i crnogorskog naroda*¹⁹

(3) Kadijević je naveo dve faze oružanog sukoba u Hrvatskoj.

(a) Prvom fazom Kadijević naziva period od prvih oružanih napada na Srbe u Srpskoj krajini do kraja leta 1991. godine, kada je Hrvatska, prema rečima Kadijevića, otpočela sa otvorenim oružanim napadima na JNA. Kadijević u svojoj knjizi kaže da je cilj JNA bio da "zaštiti srpski narod u Hrvatskoj od napada hrvatskih oružanih formacija" i da mu omogući da se konsoliduje i vojno organizuje za odbranu. Istovremeno, kaže Kadijević, trebalo je pripremiti JNA za rat sa Hrvatskom kad Hrvatska otpočne rat protiv JNA. Sve je to trebalo izvršiti u okviru "sprečavanja međunarodnih sukoba, kako je stajalo u odluci Predsedništva SFRJ".²⁰

18 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, *Moje vidjenje raspada*, Beograd, 1993, str. 0036-2697.

19 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, *Moje vidjenje raspada*, Beograd, 1993, str. 0036-2685 i 0036-2686.

20 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, *Moje vidjenje raspada*, Beograd, 1993, str. 0036-2704 i 0036-2705.

(b) Za vreme druge faze oružanog sukoba u Hrvatskoj (koja je, prema Kadijeviću, počela krajem leta 1991. napadima na vojne jedinice i garnizone u Hrvatskoj, a završila prihvatanjem Vanceovog mirovnog plana²¹)²², zadatak JNA bio je “zaštiti srpski narod u Hrvatskoj na način što će svi krajevi sa većinskim srpskim stanovništvom osloboditi u svakom pogledu od prisustva hrvatske vojske i hrvatske vlasti; JNA povući iz Hrvatske, ali tako da se prethodno obezbjedi izvršenje prvoga zadatka; na cijelom jugoslovenskom prostoru vršiti dalju transformaciju JNA u vojsku buduće Jugoslavije kako po unutrašnjoj nacionalnoj i organizacionoj strukturi, tako i po teritorijalnoj lokaciji”.²³

(c) Jedna od glavnih ideja iz osnovne zamisli o angažovanju JNA u drugoj fazi bila je “ostvariti puno sadejstvo sa srpskim ustanicima u Srpskoj Krajini”.²⁴

(d) Zadaci JNA tokom druge faze trebalo je, prema Kadijevićevom mišljenju, da se izvrše u dve etape:

i. Prva etapa (od kraja jula do početka septembra 1991)

- Prva etapa (druge faze) bila je usredsređena pretežno na kontraudare taktičkog značaja “dok se potpuno ne ispolji agresija Hrvatske, uz intenzivno

21 Strane su prihvatile Vanceov plan 2. januara 1992. u Sarajevu. U njemu su navedene metode sprovođenja prekida vatre, koji su predsednik Srbije Slobodan Milošević, predsednik Hrvatske Franjo Tuđman i savezni sekretar za narodnu odbranu general armije Veljko Kadijević potpisali u @enevi 23. novembra 1991. Vanceov plan je bio zamišljen kao “prelazno rešenje s ciljem da se stvore uslovi za mir i bezbednost neophodni za sveobuhvatno rešenje jugoslovenske krize”. Plan je predviđao tri faze: 1) angažovanje Plavih šlemova (UNPROFOR-a, vojnih posmatrača UN-a i UNCIVPOL-a) u tri zone pod zaštitom UN-a (u daljem tekstu: UNPA) koje su formirane u skladu s planom. Te tri zone podudaraju se sa četiri sektora: Južnim, Severnim, Zapadnim i Istočnim; 2) kontrolu demilitarizacije u UNPA-ima (u šta je spadalo povlačenje JNA, hrvatskih oružanih snaga (ZNG, HV), dobrovoljaca i paravojske, razoružavanje i demobilizacija mesnog srpskog TO-a i drugih oružanih grupacija). U UNPA-ima je smela da ostane samo lako naoružana (tamošnja srpska policija; 3) održavanje mira u UNPA-ima i pripreme za povratak izbeglica i raseljenih lica (vidi ERN eng. 0050-7900-0050-793, Posmatračka misija Evropske zajednice na Balkanu, 31. decembar 1992).

22 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, Moje vidjenje raspada, Beograd 1993, str. 0036-2706.

23 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, Moje vidjenje raspada, Beograd, 1993, str. 0036-2709.

24 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, Moje vidjenje raspada, Beograd. 1993, str. 0036-2709.

organizovanje i pripremanje srpskih ustanika u Hrvatskoj". Kadrijević u svojim memoarima piše da je grupisanje snaga JNA i njihovu upotrebu trebalo izvoditi tako da one budu u skladu sa planom napadne operativno-strategijske operacije predviđene za drugu etapu sukoba u Hrvatskoj.

- U slučaju istočne Slavonije (tj. šireg vukovarskog područja), prva etapa druge faze bi u praksi obuhvatala sledeće:

Najjačom grupacijom oklopno —mehanizovanih snaga osloboditi Istočnu Slavoniju, a zatim brzo nastaviti dejstvo na zapad, spojiti se sa snagama u Zapadnoj Slavoniji i produžiti ka Zagrebu i Varaždinu, odnosno ka granici Slovenije.²⁵

- Prema Kadrijeviću, ostali "osnovni elementi" ovog manevra su sledeći:

- *potpuno blokirati Hrvatsku iz vazduha i sa mora;*
- *pravce napada glavnih snaga JNA što neposrednije vezivati za oslobadžanje srpskih krajeva u Hrvatskoj i garnizona JNA u dubini hrvatske teritorije. U tom cilju ispresecati Hrvatsku na pravcima Gradiška-Virovitica, Bihać-Karlovac-Zagreb, Knin-Zadar, Mostar-Split. Najjačom grupacijom oklopno-mehanizovanih snaga osloboditi istočnu Slavoniju, a zatim brzo nastaviti dejstvo na zapad, spojiti se sa snagama iz rejona Herceg Novi-Trebinje, blokirati Dubrovnik sa kopna i izbiti u dolinu Neretve i na taj način sadejstvovati snagama koje nastupaju na pravcu Mostar-Split.*
- *nakon dostizanja odredženih objekata, obezbijediti i držati granicu Srpske Krajine u Hrvatskoj, izvući preostale dijelove JNA iz Slovenije i nakon toga povući JNA iz Hrvatske;*
- *za mobilizaciju, pripremu mobilisanih ili demobilisanih jedinica kao i njihovo dovodjenje na planirane pravce upotrebe potrebno je 10-15 dana, zavisno od stepena borbene gotovosti jedinice i njene udaljenosti od pravca upotrebe.*²⁶

25 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadrijević, Moje vidjenje raspada, Beograd. 1993, str. 0036-2709.

26 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadrijević, Moje vidjenje raspada, Beograd. 1993, str.. 0036-2709 -0036-2710.

Grafički prikaz prve etape druge faze oružanog sukoba u Hrvatskoj (izvor: dokazni predmet br. 425, "Moje viđenje raspada")

ii. Druga etapa druge faze (od početka septembra 1991. do potpisivanja Vanceovog plana)

- Druga etapa druge faze je, prema Kadrijevićevim riječima, bila jedinstvena operativno-strategijska napadna operacija s ciljem da se porazi hrvatska vojska i izvrše postavljeni zadaci.²⁷ Tokom te etape, JNA je izvela strategijsko-operativnu napadnu operaciju, ali u "prilično modifikovanom obliku". Kadrijević u svojim memoarima piše da (jedini) razlog ove modifikacije leži u poluuspešnoj mobilizaciji i organizovanom dezerterstvu rezervnog sastava

27 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadrijević, Moje viđenje raspada, Beograd. 1993, str. 0036-2709.

JNA.²⁸ Glavni zadaci/uspesi modifikovanog plana operacije su izvršeni, i to:

- svi srpski krajevi u Hrvatskoj, osim jednog dijela u Zapadnoj Slavoniji, u uskom sadejstvu sa srpskim ustanicima, su oslobođeni. To čini oko jedne trećine teritorije bivše Republike Hrvatske;
- kroz borbu je faktički izgrađena buduća vojska Srpske Krajine, koju je JNA opremila odgovarajućim naoružanjem i ratnom tehnikom.²⁹

Grafički prikaz druge etape druge faze oružanog sukoba u Hrvatskoj (izvor: dokazni predmet br.425, "Moje viđenje raspada")

28 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadjević, Moje viđenje raspada, Beograd. 1993, str. 0036-2710.

29 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadjević, Moje viđenje raspada, Beograd. 1993, str. 0036-2713.

b. Dogadžaji na terenu, čija procena sledi dalje u izveštaju, potvrđuju Kadijevićevu tvrdnju o promeni zadataka JNA za vreme sukoba u Hrvatskoj, kao i tvrdnje navedene u ranije pomenutim Jovićevim beleškama.

c. Međutim, čini se da su ciljevi JNA određeni u strogo poverljivoj Direktivi komandanta 1. vojne oblasti za operaciju u Slavoniji, broj 5-89, od 19. septembra 1991, daleko ambiciozniji od onih koje je Kadijević opisao u okviru "druge etape druge faze" operacija JNA u Hrvatskoj. Kako stoji u toj Direktivi, zadatak 1. vojne oblasti bio je zauzeti celo područje istočne i zapadne Slavonije i pripremiti se za prodor prema mađarskoj granici, a početak napada je predviđen za 21. septembar (1991).³⁰

KOMANDA 1.
VOJNE OBLASTI
SP br. 5-89
19. septembar 1991.

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO

DIREKTIVA /izvadak/

1. VO za operaciju u Slavoniji
Karta: 1:300.000: Banja Luka, Osijek, Beograd, Zagreb,
Mostar, Sarajevo, Kragujevac.

2. ODLUČIO SAM

završiti sa mobilizacijom, dovesti jedinice i energično preći u napad glavnim snagama u međurečju r. Drava – r. Sava, a pomoćnim (5. k) Okučani-Pakrac-Virovitica i Okučani-Kutina, sa zadatkom: uz avio i art. podršku i sadejstvo sa jedinicama TO okružiti i razbiti snage Republike Hrvatske u Slavoniji, deblokirati jedinice i vojne objekte, izbiti na liniju Našice-Sl. Brod i biti u gotovosti za produženje napada ka Koprivnici i Okučanima.

Operaciju izvesti u dve etape:

- U I etapi, u trajanju od 2-3 dana, deblokirati snage u garnizonu Vinkovci, ovladati linijom Našice-Slavonski Brod i biti u gotovosti za dalja dejstva.

³⁰ Dokazni predmet br. 501, ERN teksta na b/h/s-u 0076-2360-0076-2384; ERN eng. 0076-2360-0076-2384, Direktiva komandanta 1. vojne oblasti br. 5-89 za operacije u Slavoniji, 19. septembar 1991.

- U II etapi, u trajanju od 4-5 dana, izbiti na liniju Suhopolje-Okučani i biti u gotovosti za produženje napada ka Varaždinu i Koprivnici. Delom snaga obezbediti granicu ka Mađarskoj i levi blok glavnih snaga....³¹

Grafički prikaz Direktive komandanta 1. vojne oblasti za operaciju u Slavoniji, broj 5-89 od 19. septembra 1991. godine. (dokazni predmet C4178

d. Pored gorenavedenih javnih izjava Borisava Jovića i generala armije Veljka Kadijevića, u izjavi koju je general-pukovnik Života Panić, komandant 1. vojne oblasti, a od septembra 1991. i komandant operacija na području Vukovara, dao u sklopu razgovora za BBC-jevu seriju Smrt

31 Dokazni predmet br. 501; ERN teksta na b/h/s-u 0076-2360-0076-2384; eng. ET 0076-2360-0076-2384, Direktiva komandanta 1. VO za operaciju u Slavoniji, br. 5-89 od 19. septembra 1991. godine.

Jugoslavije u oktobru 1994. navedeni su dodatni razlozi zašto strogo poverljiva direktiva 1. VO nije u potpunosti izvršena. Života Panić nedvosmisleno ukazuje na ključnu ulogu koju je imao Slobodan Milošević u donošenju odluka o menjanju ciljeva JNA u Slavoniji.

PANIĆ: Osijek je napušten jer smo ušli u njega bez vojske, ali onda mi je naredženo da se vratim. Poslušao sam, a onda je Kadijević tražio objašnjenje. Pre nego što sam otišao kod Kadijevića, sećam se da je Adžić rekao: "Nek ti je bog na pomoći. Bićeš smenjen".

Rekao sam mu da postoje planovi i da sam postupao u skladu s njima. Onog trenutka kad je pao Vukovar, dobio sam naredženje da zauzmem Osijek i Županju i krenem na Zagreb u dve kolone, duž Drave i Save. To smo mogli da postignemo za dva dana a, ovaj, zašto nismo, da tako kažem, bez obzira na to što je plan odobren, mislim da je postojao stav, ovaj, jer je srpsko rukovodstvo insistiralo da se zaštite samo područja na kojima su živeli Srbi. Znači, da se ne ide dalje. Zato smo, ovaj, poslušali. Nije zauzeto ni jedno jedino hrvatsko selo u Slavoniji, Baranji ili zapadnoj Slavoniji. Samo ona u kojima su Srbi bili u većini.

Pitanje: Jeste li ikada razgovarali sa Borisavom Jovićem o toj odluci od..? ... Sa Miloševićem, ili..?

PANIĆ: Razgovarao sam sa Jovićem, iako je on tada bio samo član Predsedništva, a Kostić je bio potpredsednik. Razgovarao sam i sa predsednikom Miloševićem. To je bila njegova odluka, Miloševićeva odluka, sa kojom se složilo krnje Predsedništvo.

Pitanje: Kako ste taj stav objasnili Miloševiću?

PANIĆ: On je samo rekao da mi nemamo nikakvog posla na područjima naseljenim Hrvatima. Moramo da branimo srpsko stanov... srpska područja, da sprečimo genocid nad njima, da sprečimo da se ponovi genocid iz Drugog svetskog rata, takav je bio stav. Ja sam mu rekao da treba da idemo dalje, ako nam je zadatak da se odbrani Jugoslavija. A to bi bilo jednostavno, jer su Hrvati napustili Vinkovce, Županju, Osijek. Kad je pao Vukovar, pala je i Hrvatska.

Lako smo mogli da napredujemo dalje. Ali, predsednik Milošević je, između ostalog, rekao da moramo da se,

ovaj, zaustavimo. Takvo je bilo i naredjenje ministra odbrane pa sam ja poslušao. Zaštitili smo srpska područja, i tu je linija i danas /prevod s engleskog/.³²

Četiri godine kasnije, Panić je u razgovoru za jedan srpski informativni časopis potvrdio ono što je rekao u seriji "Smrt Jugoslavije". U tom razgovoru Panić objašnjava zašto su vojna dejstva u Vukovaru prouzrokovala razaranja tako velikih razmera:

Pitanje: Vi ste pobednik nad Vukovarem. Da li je u vojničkom smislu ta stvar mogla da se reši drugačije, bez onoliko razaranja?

PANIĆ: Ima sad mnogo mišljenja o tome šta je valjalo uraditi. Ja bih pošao od cilja koji je trebalo postići...Doneta je odluka da se oslobode sva naseljena mesta gde je većinsko srpsko stanovništvo. A u Vukovaru je tada živelo 52 posto Srba. Ako hoćeš da zauzmeš grad bolje ga je razoriti sa što manje gubitaka, nego da ljudi izginu, a da se izgubi grad. A kad smo Vukovar oslobodili, imali smo slobodan put. Sve je bilo prazno pred nama. Osijek je bio prazan, Vinkovci su bili prazni. Mogli smo pravo na Zagreb. Bez problema. Medžutim oni nisu dali...Vrhovno komandovanje nije dalo da se ide dalje. Trebalo je samo zaštititi srpski narod. Mi smo naš cilj ostvarili i tu smo stali.

Mi smo imali dobru vojsku, bili smo opremljeni, imali morala. Mogli smo da obavimo taj posao. Da idemo do Zagreba i završimo stvar. Imali smo legitimno pravo, jer je ustaška vojska bila pobunjenička u jedinstvenoj državi. Tada sam ja bio komandant Prve armije. Ja stignem do pola Osijeka i meni naredi da stanem.

Pitanje: Ko vam je naredio?

PANIĆ: Adžić me je pozvao da se vratim nazad, a onda sam ja išao na razgovor kod generala Kadijevića. Pitao me je ledeno zašto sam išao dalje od dobijenog naredjenja. A on je samo odradio posao koji je bio dogovoren na nekom višem nivou. Inače, i njemu je lično

32 Dokazni predmet br. 544, ERN eng. 0460-7824-0460-7876, transkript razgovora sa Životom Panićem, oktobar i novembar 1994, na str. ERN eng. 0460-7849.

odgovaralo da taj posao završimo do kraja i stignemo do Zagreba.³³

e. Dana 1. oktobra 1991, štab Vrhovne komande oružanih snaga SFRJ izdao je ultimatum hrvatskim političkim i vojnim vlastima, kao odgovor na to što su se “rukovodstvo i oružane formacije oglušili o sve dogovore o prekidu vatre” i na “stezanje blokade vojnih jedinica (JNA)”. U ultimatumu je bilo sledeće upozorenje:

- za svaki napadnuti i zauzeti objekat JNA, odmah će biti uništen po jedan objekat od ključnog značaja za Republiku Hrvatsku;
- za svaki napadnuti ili osvojeni garnizon biće uništen po jedan ključni objekat u gradu u kojem se on nalazi. Civilno stanovništvo se upozorava da se na vreme povuče iz naseljenih mesta;
- kao vojni odgovor na zauzimanje nekoliko kasarni i drugih vojnih objekata otkako je uveden poslednji prekid vatre, izvršićemo ofanzivna dejstva na deo Republike Hrvatske;
- ukoliko želite da izbegnete dalje krvoproliće i razaranja, mesne vlasti moraju smesta da stupe u kontakt sa nadležnim komandama JNA kako bi se omogućilo bezbedno izvlačenje jedinica i celokupne medicinske opreme i pokretne imovine, kao i porodica pripadnika vojske iz ugroženih garnizona. U ovome mogu pomoći međunarodni posmatrači.” /prevod s engleskog/³⁴

f. Nakon ovog ultimatum, 7. novembra 1991. izdata je direktiva general-pukovnika Blagoja Adžića, načelnika Generalštaba oružanih snaga SFRJ, o tome kako sprečiti da oprema JNA u garnizonima koji su pod blokadom padne u ruke hrvatskih snaga. U toj direktivi nisu bila navedena samo precizna uputstva o tome kako onesposobiti sisteme naoružanja, vozila i ostale vojne opreme i sredstava koje su hrvatske snage putem opsade mogle da zaplene, već je bilo naloženo “koristiti borbene sisteme većih efekata dejstva,...takodže staviti u funkciju pretnje i odmazde, izabrati ciljeve i zapretiti njihovim sigurnim uništenjem, što i

33 Dokazni predmet br. 503; ERN teksta na b/h/s-u 0061-7654-0061-7658; eng. 0063-8441-0063-8449, transkript razgovora sa bivšim načelnikom Generalštaba VJ @ivotom Panićem, 1. april 1998.

34 Dokazni predmet br. 504; ERN eng. R030-0306-R030-0306, Izjava štaba Vrhovne komande oružanih snaga SFRJ, TANJUG, 1. oktobar 1991.

učiniti ako se ne ispune naši zahtevi ili budu ugroženi životi naših ljudi”.³⁵

g. Nakon što je (krnje) Predsedništvo SFRJ 1. oktobra 1991. proglasilo “neposrednu ratnu opasnost”, general armije Veljko Kadijević je 3. oktobra 1991. dao izjavu. Slede neki odlomci iz te izjave, objavljene u 35. broju Biltena Službe za informisanje SSNO. Kadijevićeva izjava ne samo da pojašnjava stavove saveznog sekretara za narodnu odbranu o ciljevima JNA u sukobu, već daje uvid u stanje odnosa između saveznog sekretara za narodnu odbranu i predsednika savezne vlade Ante Markovića i između saveznog sekretara za narodnu odbranu i (zvaničnog) predsednika Predsedništva Stipe Mesića: Kadijević ne priznaje njihovu vlast i javno ih napada.

IZJAVA SAVEZNOG SEKRETARA ZA NARODNU
ODBRANU GENERALA ARMIIJE VELJKA KADIJEVIĆA
(3. OKTOBAR 1991) GRAĐANIMA I PRIPADNICIMA
ORUŽANIH SNAGA JUGOSLAVIJE

OD SAMOG POČETKA KRIZE U NAŠOJ ZEMLJI
JUGOSLOVENSKA NARODNA ARMIIJA TRUDILA SE
DA STVORI USLOVE ZA NJENO MIRNO I
DEMOKRATSKO REŠENJE, ZASNOVANO NA
USTAVU I SAVEZNYM ZAKONIMA, KOJE BI BILO
REALIZOVANO KROZ INSTITUCIJE SISTEMA.

...

OSTALI SMO BEZ DRŽAVE, A DEO ONOGA ŠTO JE
JUČE MOGLO DA SE VIDI I ČUJE NA MARATONSKOJ
SEDNICI VRHOVNE KOMANDE JOŠ JEDNOM JE
JASNO POKAZALO KAKVOG VRHOVNOG
KOMANDANTA IMAMO. POJEDINI ČLANOVI
PREDSEDNIŠTVA SFR JUGOSLAVIJE SVESNO SU
ONEMOGUJAVALI DONOŠENJE ODLUKA U NAMERI
DA RAZBIJU JUGOSLAVIJU TAKO ŠTO ĆE
OSUJETITI I RAZBITI ARMIIJU. NJIMA SE PRIKLJUČIO
PREDSEDNIK SAVEZNE VLADE SA SVOJIM
PERFIDNYM DELOVANJEM. TAKVO PONAŠANJE
JEDNOG VRHOVNOG KOMANDANTA I JEDNOG

35 Dokazni predmet br. 505; ERN teksta na b/h/s-u 0207-7054-0207-7055; eng. 0302-9250-0302-9250, strogo poverljiva naredba Komande 9. korpusa, br. 673-1, Komandi 8. VPS, 8. novembar 1991. godine, kojom se prosledžuje strogo poverljiva naredba Operativnog centra 1. uprave oružanih snaga SFRJ broj 135-1, Naredba Komandi 5. korpusa, Blagoje Adžić, 7. novembar 1991.

PREMIJERA PREMA NJIHOVOJ VLASTITOJ ARMIJI NEČUVENO JE.

...

ŠTA JE JUGOSLOVENSKA NARODNA ARMIJA ŽELELA DA URADI, A ŠTA JE ZAPRAVO POSTIGLA? POSTUPAJUĆI U SKLADU SA ODLUKOM PREDSEDNIŠTVA SFRJ, MI SMO IMALI SAMO JEDAN CILJ, A TO JE DA SPREČIMO KRVAVE ETNIČKE SUKOB E I ONEMOGUĆIMO DA SE PONOVI GENOCID NAD SRPSKIM NARODOM. U TOM CILJU SMO ANGAŽOVALI GLAVNE SNAGE NA KRIZNIM PODRUČJIMA.

...

ONO ŠTO IMAMO U REPUBLICI HRVATSKOJ JE NEONACIZAM. ON U OVOM TRENUTKU PREDSTAVLJA NAJVEĆU PRETNJU SRBIMA U HRVATSKOJ, ALI JE TAKO E U DIREKTNJOJ SUPROTNOSTI SA VITALNIM INTERESIMA HRVATSKOG NARODA I SVIH DRUGIH NARODA NA TLU JUGOSLAVIJE.

U OVOM TRENUTKU, ARMIJA NE ŽELI NIŠTA DRUGO OSIM DA USPOSTAVI KONTROLU NA KRIZNIM PODRUČJIMA, ZAŠTITI SRPSKO STANOVNIŠTVO OD PROGONA I ISTREBLJENJA I OSLOBODI PRIPADNIKE JUGOSLOVENSKE NARODNE ARMIJE I NJIHOVE PORODICE. PREDUSLOV ZA TO JE PORAZ USTAŠKIH SNAGA. MI I DALJE OSTAJEMO PRI STAVU KOJI SMO ČESTO PONA VLJALI, A TO JE DA SVA POLITIČKA PITANJA MORAJU DA SE REŠAVAJU DIJALOGOM I UZ POŠTOVANJE PRAVA I INTERESA SVIH NAŠIH NARODA. ...³⁶

h. Dana 12. oktobra 1991, NGš JNA general-pukovnik Adžić potpisao je poverljivi dopis br. 6-83 u vezi s ulogom JNA na teritoriji Republike Hrvatske.³⁷ Prema Adžiću, ta uloga se sastoji u "odbrani delova srpskog naroda od genocida i biološkog istrebljenja koji im prete [od ustaških snaga]" /u b/h/s originalu ovaj deo glasi ovako: "od povampirenog fašizma u Hrvatskoj"/. Adžić je naredio i sledeće: "Svi

36 Dokazni predmet br. 506, ERN 0054-5294-0054-5299, Bilten, br. 35, Služba za informisanje SSNO, 5. oktobar 1991.

37 Dokazni predmet br. 507, ERN teksta na b/h/s-u 0207-7090-0207-7091; eng. 0302-9257-0302-9258, Dopis SSNO - Uprave za moralno vaspitanje, br. 6-83, general Blagoje Adžić, 12. oktobar 1991.

oružani sastavi, bilo da se radi o JNA, TO ili dobrovoljcima, moraju dejstvovati pod jedinstvenom komandom JNA".

"U skladu sa ustavnim obavezama i odlukom Predsedništva Jugoslavije, armija, uprkos tako krupnim preprekama, uporno izvršava svoj osnovni zadatak: sprečava širenje međunacionalnih sukoba i ponavljanje genocida nad srpskim narodom u Hrvatskoj.

U skladu sa ustavnim obavezama i odlukom Predsedništva Jugoslavije, armija izvršava svoje obaveze, ali postupci ustaških snaga prema jedinicama blokiranim u kasarnama i prema srpskom stanovništvu u Hrvatskoj, prema zarobljenim pripadnicima JNA i njihovim porodicama su tipični genocidni postupci, sračunati na njihovo uništenje i etničko čišćenje prostora Hrvatske.

Sada je u toku odlučujuća bitka za spas zemlje od građanskog rata i krvoprolića. Tu bitku armija i sve patriotske snage moraju dobiti i tako sprečiti nepotrebne ogromne ljudske žrtve.

Da bi se taj zadatak uspešno realizovao moraju se što pre iz vojnih, bezbednosnih, ljudskih i moralnih razloga, deblokirati kasarne na prostoru Hrvatske i iz njih izvući kompletne jedinice na nove lokacije. Time bi se, pored spasavanja ljudskih života, ojačale i snage za osnovni zadatak armije.

Očito je da se u ratu koji ustaške snage i vrhovništvo nameću delovima srpskog naroda u Hrvatskoj i JNA ne radi, kako to neki mirotvorci lažno podmeću i podvaljuju, o osvajanju hrvatskih teritorija, već se, u suštini, radi o odbrani delova srpskog naroda od genocida i biološkog istrebljenja koji im preti od povampirenog fašizma u Hrvatskoj, obezbedženju izvlačenja sada blokiranih snaga JNA, porodica AVL i oslobođenju svih zarobljenih vojnih lica koja se drže kao taoci pretnjom da od ustaško-fašističkih snaga budu likvidirani. Upravo i sva oružana dejstva koja se od strane ustaško-fašističkih snaga permanentno i u narastajućem obimu sprovode prema delovima srpskog naroda i snagama JNA u Hrvatskoj, ne izvode se izvan granica kriznog žarišta u Hrvatskoj, u kojima živi deo srpskog življa i u kojima su, pored delova srpskog naroda, napadnuti svim sredstvima sastavi JNA. Osnovni je cilj da se oni odatle

oružjem, ili na druge načine, potisnu, a potom goloruki srpski narod ostaviti na milost i nemilost ustaškim snagama koje su spremne za njegovu fizičku likvidaciju, jer samo na taj način mogu da ostvare etnički i rasno nezavisnu krvavu Hrvatsku po drugi put.

Zato je PSFRJ zauzelo jasan stav da je povlačenje jedinica JNA sa teritorija na kojima žive Srbi u Hrvatskoj neprihvatljivo, jer bi time oni bili izloženi fizičkoj likvidaciji.

U skladu sa tim, PSFRJ je i odlučilo da, sve dok se ne postigne političko rešenje jugoslovenske krize, vojne snage ostanu na prostorima na kojima se sada nalaze. A kada politička rešenja budu doneta, JNA će postupati u skladu sa političkim odlukama i sporazumima koji budu postignuti

U suštini, ovakav istovetan odgovor uputio je i savezni sekretar za narodnu odbranu general armije Veljko Kadrijević predsedavajućem EZ holandskom ministru spoljnih poslova Van Den Bruku.

Kad je u pitanju zaštita biološkog opstanka delova jednog naroda i delova JNA ugroženih neposredno od fašističko-ustaških snaga, to je onda zadatak koji je iznad svih stranačkih opredeljenja i borbe za vlast, orijentacija i motiv za borbu svakog poštenog, patriotski opredeljenog čoveka, bez obzira na stranačku i drugu pripadnost, koja sada, u ovim uslovima, ne može biti u prvom planu. Naša je moralna obaveza, patriotska i ljudska, da mobilishemo i pokrenemo sve raspoložive snage i taj častan i najhumaniji zadatak izvršimo uspešno do kraja.

Svim našim ljudima treba objasniti značaj ovog zadatka kako bi razumeli i imali strpljenja. Jasno je da i u ovim uslovima ne treba dozvoliti nikakvo iznenadjenje. Na svaku provokaciju treba odgovoriti odlučno i bez bilo kakvog kolebanja.

U toku izvršavanja ovih zadataka, po svaku cenu mora se sprečiti svaka samovolja, nedisciplina, samoudaljavanje iz jedinica, maltretiranje građana bez obzira na njihovu nacionalnost na prostorima lokacije jedinica, pljačka i kradža imovine i sprovođenje nekakvih privatnih zakona.

Svi oružani sastavi, bilo da se radi o JNA, TO ili dobrovoljcima, moraju dejstvovati pod jedinstvenom komandom JNA. Ponašanje i rad moraju se odvijati po propisima koji važe za vojnu organizaciju, uz puno poštovanje vojne discipline, subordinacije, vojnih zakona i propisa u svim uslovima života, rada i borbenih dejstava.

Sa ovim stavovima odmah upoznati sav starešinski sastava JNA, a na najpogodniji način vojnike i građanska lica, uz iznošenje najbitnijih iskustava sopstvenih jedinica u dosadašnjem periodu i ukazivanje na neposredne i naredne zadatke.”³⁸

i. Veljko Kadijević je cilj “zaštite srpskog stanovništva” potvrdio u strogo poverljivom naredženju br. 2256-1, pod nazivom Direktiva o upotrebi oružanih snaga u narednom periodu za pripremu i izvodženje borbenih dejstava od 10. decembra 1991. godine. U kontekstu ovog izveštaja važno je istaći sledeće Kadijevićevo naredženje: “staviti pod komandu najstarijeg starešine JNA i TO, kao i dobrovoljačke jedinice koje prihvataju da budu pod tom komandom, i nošenje oznaka JNA i TO” i “svim merama sprečiti pljačku i genocidna (osvetnička) ponašanja” angažovanjem u tu svrhu organa vojne policije i jedinica, kao i organa krivičnog gonjenja.³⁹ Iako je ova direktiva izdata posle pada Vukovara i događaja na Ovčari, i dalje je relevantna za razumevanje celokupnog konteksta u vezi sa tim događajima.

DIREKTIVA
O UPOTREBI ORUŽANIH SNAGA U NAREDNOM
PERIODU ZA PRIPREMU I IZVOĐENJE BORBENIH
DEJSTAVA

1. Jugoslovenska kriza je internacionalizovana i predmet je razmatranja svetskih institucija, prvenstveno EZ i Saveta bezbednosti OUN. U ponašanju mnogih zemalja u Evropi došlo je do promena njihovih stavova u odnosu na jugoslovensko pitanje, od dobronamernih do

38 Dokazni predmet br. 507, ERN teksta na b/h/s-u 0207-7090-0207-7091; eng. 0302-9257-0302-9258, Dopis SSNO - Uprave za moralno vaspitanje, br. 6-83, general Blagoje Adžić, 12. oktobar 1991.

39 Dokazni predmet br. 508, ERN teksta na b/h/s-u 0106-1438-0106-1438; ERN eng. 0300-4686-0300-4690, Direktiva br. 2256-2 generala-pukovnika Veljka Kadijevića, Direktiva o upotrebi oružanih snaga u narednom periodu za pripremu i izvodženje borbenih dejstava, 10. decembar 1991.

razbijačkih. U toj funkciji su i sve pretnje i pritisci, kao i zloupotreba položaja i uloge u međunarodnoj zajednici. Iz tih razloga teško je prognozirati tok daljeg razvoja događaja.

2. U proteklom periodu oružane snage Republike Hrvatske, i pored brojnog i organizacionog narastanja, pretrpele su brojne gubitke na čitavom frontu, naročito posle pada Vukovara, što je znatno uticalo na razvoj događaja na političkom planu. No, i pored toga, protivnik stalnim borbenim aktivnostima nastoji da povratni delove izgubljenog prostora. Zato i u narednom periodu treba očekivati da će primenom vatrenih udara, napada i dejstava DTG nastojati da održi stanje sukoba sa ciljem da: našim OS nanosi gubitke; popravi svoj položaj na frontu i utiče na politička rešenja jugoslovenske krize, pre svega preko institucija EZ i SB OUN. To ukazuje na zaključak da rat može i duže trajati.

3. Jugoslovenska narodna armija sa TO, i pored određenih početnih slabosti koje su posledica nedovoljne popune, osipanja kadra, izdaje, slabosti u rukovodženju i komandovanju, uspela je da izvrši sve postavljene zadatke, pri čemu je borbeno i moralno ojačala, stabilizovala stanje i očuvala svoj integritet i jugoslovenski karakter. To je imalo znatnog uticaja na deblokiranje naših snaga u R. Hrvatskoj i prihvatanje inicijative Predsedništva SFRJ o angažovanju mirovnih snaga OUN u Jugoslaviji. U dosadašnjim b/d stečena su i značajna iskustva.

Ovim je završen jedan veoma značajan period realizacije postavljenih ratnih ciljeva.

II

Naše OS ulaze u novi, izuzetno značajan, period realizacije krajnjih ciljeva rata: zaštite srpskog stanovništva, mirnog razrešenja jugoslovenske krize i stvaranja uslova za očuvanje Jugoslavije za one narode koji žele da u njoj žive. Zato je očuvanje b/g JNA i OS u celini i dalje težišni zadatak svih nivoa rukovodženja i komandovanja i njenih pripadnika, sve do iznalaženja političkog rešenja jugoslovenske krize.

Imajući u vidu svu složenost situacije, dosadašnja iskustva i ukupno stanje, te potrebu daljeg jačanja b/g

pred sve nivoe rukovodjenja i komandovanja postavljam sledeće

ZADATKE

1. Preduzeti sve potrebne mere za stalno poboljšavanje sistema rukovodjenja i komandovanja. Obezbediti da se naredjenja, odluke i zadaci izvršavaju potpuno, krajnje odgovorno i disciplinovano.

2. Doslednom primenom principa subordinacije obezbediti da se svaki nivo RiK bavi zadacima iz svoje nadležnosti. Svaki viši nivo RiK dužan je da na bazi primljenog zadatka i procena donosi pravovremene odluke i izdaje zadatke. Sprečiti praksu u kojoj se naredjenja i zadaci samo prenose izvršiocima, a time i skida odgovornost sa sebe.

3. U zavisnosti od donetih odluka, svaki nivo RiK mora obezbediti da potčinjeni shvate suštinu i smisao postavljenih zadataka i izdatih naredjenja, a zatim od njih tražiti dosledno izvršavanje istih.

U svim poslovima izvršavanja borbenih i drugih zadataka sprečiti samovolju pojedinaca.

4. Boljom koordinacijom obaveza i zadataka obezbediti primenu principa ličnog kontakta. U tom cilju, kad god postoje uslovi, i odluke i zadatke izdavati na komandnom mestu potčinjenog. Obezbediti plansko i racionalno prisustvo u potčinjenim jedinicama i ličnim angažovanjem ispoljavati uticaj na njihov rad. U tom cilju, izvršiti analizu rasporeda KM po nivoima i uspostaviti poredak koji obezbeđuje stalan uvid u stanje na frontu.

5. U narednom periodu intenzivirati politički rad sa ljudima i obezbediti veći stepen njihove informisanosti. Istovremeno sprečiti netačno i zlonamerno izveštavanje iz jedinica i sa fronta. U tom cilju preduzeti potrebne mere da se spreči iznošenje neistina i ocena koje štete ugledu JNA, a koje su proizvod antiarmijske propagande. U vezi s tim na svim nivoima rukovodjenja i komandovanja izvršiti analizu dosadašnjeg informisanja javnosti i predložiti potrebne mere. Nosioци ukupnog rada na ovim zadacima moraju biti najodgovornije starešine. Istovremeno sprečiti da se u zonama b/d

kreću i samovoljno ponašaju razni izveštači koji za to nemaju potrebna ovlašćenja nadležnih organa.

6. U svim zonama borbenih dejstava staviti pod komandu najstarijeg starešine JNA sve jedinice JNA i TO, kao i dobrovoljačke jedinice koje prihvataju da budu pod tom komandom, i nošenje oznaka JNA i TO. Sve ostale naoružane sastave smatrati paravojnim i iste razoružavati i udaljavati iz zona b/d.

Svim merama sprečiti pljačku i genocidna (osvetnička) ponašanja. U tom cilju uspostaviti potrebnu kontrolu angažovanjem organa vojne policije i za to određenih jedinica, kao i organa za krivično gonjenje.⁴⁰

U isto vreme kad je izdata ova direktiva, međunarodna zajednica je aktivno pokušavala da iznadže mirno rešenje sukoba. Dana 23. novembra 1991, predsednik Srbije Slobodan Milošević, predsednik Hrvatske Franjo Tuđman i savezni sekretar za narodnu odbranu general armije Veljko Kadijević potpisali su u Ženevi sporazum o trenutačnom prekidu vatre pod pokroviteljstvom UN-a i EU. Potpisnici su se složili da treba što pre organizovati mirovnu operaciju Ujedinjenih nacija.⁴¹

j. Uputstva koja je davalo preostalo Predsedništvo SFRJ, Kadijevićeva analiza i Adžićevo naredjenje pokazuju da je JNA, bar de facto, sve manje bila "armija SFRJ", a sve više, barem u Hrvatskoj, postepeno postajala pretežno srpska snaga, koja je služila srpskim ciljevima. Uloga JNA više nije bila posredovanje između sukobljenih strana nego stvaranje srpskih područja u onim delovima Hrvatske koje je srpsko/srbijansko rukovodstvo smatralo srpskim i uspostavljanja kontrole nad njima. Tako se ustavni zadatak "zaštite teritorijalnog integriteta" svei na učvršćivanje srpske/srbijanske kontrole nad ovim drugim područjima.

k. Vojislav Šešelj,⁴² predsednik Srpske radikalne stranke (SRS), i ostali nacionalistički političari u Srbiji pozdravili su ovaj pomak u ciljevima JNA kao "zaštitu Srba" i

40 Dokazni predmet br. 508, ERN teksta na b/h/s-u 0106-1438-0106-1438 eng. 0300-4686-0300-4690, Direktiva broj 2256-2 general-pukovnika Veljka Kadijevića, Direktiva o upotrebi oružanih snaga u narednom periodu za pripremu i izvođenje borbenih dejstava, 10. decembar 1991.

41 Dokazni predmet br. 497; ERN eng. 0322-2336-0322-2672, Chronologie van het Bosnisch Conflict, NIOD, 2002.

42 Protiv Vojislava Šešelja MKSJ je izdao optužnicu 14. februara 2003. (predmet IT-03-67).

uspostavljanje "linije Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica" kao zapadne granice srpske zemlje. U svojim političkim govorima i intervjuima, Vojislav Šešelji često govori o "liniji Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica" kao zapadnoj granici srpskih zemalja. Šešeljevi stavovi se smatraju značajnim u kontekstu ovog izveštaja jer je među snagama potčinjenim pukovniku Miletu Mrkšiću, komandantu gmtbr, a od otprilike 8. oktobra 1991. i komandantu OG Jug za vreme dejstava čiji je cilj bio zauzimanje Vukovara, bilo dobrovoljaca koje je SRS regrutovao ili su na neki drugi način bili povezani sa SRS-om.

Hrvati, što se nas tiče, mogu da izađu iz Jugoslavije kad im je volja. Kad god požele. Samo im otvoreno stavljamo do znanja da ni pedalj srpske teritorije neće izneti. Ni jedan komadić zemlje na kojoj se nalaze srpska sela, porušene crkve, srpske jame, klanice, srpski logori, srpski Jasenovci jer, ako bi smo to dozvolili, bili bi smo nedostojni svojih slavnih predaka i morali bi da se stidimo pred svojim potomcima. Mogu Hrvati da stvaraju svoju novu državu ali samo isključivo zapadno od linije Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica. Sve što je istočno od te linije, srpsko je.⁴³

I. Nadalje, Vojislav Šešelji hvali promene koje je JNA izvršila u cilju postizanja cilja zaštite Srba i ostvarivanja linije Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica. U intervju datom "Pogledima" u novembru 1991. Vojislav Šešelji ističe ono što smatra da su zajednički ciljevi JNA i dobrovoljaca povezanih sa SRS-om i način na koji se JNA i dobrovoljci povezani sa SRS-om dopunjavaju u postizanju tih ciljeva.⁴⁴

Razume se, imamo dobrovoljce, hrabre, odvažne, sposobne, ali njih mora da predvode školovani oficiri, a ako neko ima školovane oficire to je Armija. Sa druge strane, između nas, Armije i Teritorijalne odbrane, više

43 Dokazni predmet br. 509, ERN teksta na b/h/s-u 0348-2136-0348-2189; ERN na eng. 0348-2136-0348-2189 ET, članak Baranjski psalm, Hapšenje dr Vojislava Šešelja u Batini (transkript govora Vojislava Šešelja tokom posete Jagodnjaku, april 1991), objavljen u "Velikoj Srbiji", br. 9/1991, izvadak iz teksta na b/h/s-u - ERN 0348-1872-0348-2228, Srpski četnički pokret, tom 39, Vojislav Šešelji, ABC-GLAS, Beograd, 1994.

44 Dokazni predmet br. 510, ERN teksta na b/h/s-u 0335-4376-0335-4387, ERN eng. A000-1166, str. 123-127, intervju sa Vojislavom Šešeljom, "Pogledi", 29. novembar 1991, izvadak iz teksta na b/h/s-u - ERN 0347-6885-0347-7144, knjiga 23, Politika kao izazov savesti, Vojislav Šešelji, ABC-GLAS, Beograd, 1993.

nema nikakve razlike. Mi smo ista vojska, borimo se za iste ciljeve i sve međusobne ideološke suprotnosti odavno smo odstranili. Naš cilj je da pobedimo, a kada pobedimo opet ćemo se deliti po političkim strankama, opet ćemo u političkom životu da zastupamo različite ideološke stavove i ostvarujemo političke interese.

Armija je već dosta pročistila svoje redove, treba i dalje da ih pročišćava, maksimalno da ih pročisti, ali mi imamo poverenja u sadašnji proces koji se odvija u redovima Armije i smatramo da ćemo dovesti do pravih rezultata. Mi Armiji sada verujemo, jer je Armija na delu pokazala da se bori za odbranu srpskog naroda, srpskih teritorija, naših zapadnih granica. Armija sadejstvuje sa svim našim ljudima i bez zajedničkog sadejstva ni jedni ni drugi ne bismo pokazali rezultate koji se postižu.

m. Kada je kasnije Šešelj bio primoran da prizna da kao zapadna granica srpskih zemalja nije uspostavljena linija Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica, za taj neuspeh javno je optužio saveznog sekretara za narodnu odbranu generala armije Veljka Kadijevića.

Što se tiče ove linije Karlobag-Ogulin-Karlovac-Virovitica, ona nije 100% realizovana. Naša granica danas nije Karlobag ali jeste 20 km južnije na obalama Novigradskog zaliva, na Novigradskom moru. Naša granica nije Karlovac, ali jeste predgrađe Karlovca. I naša granica nije Virovitica ali jeste Pakrac. Ali, unazad samo tri godine niko nije od nas mogao ni sanjati da će Srbi ipak za kratko vreme da realizuju te svoje ciljeve, ako ne 100% onda 80%. ... Imali bi mi sve ove naše granice u idealnoj razmeri da na čelu Armije nije bio izdajnički general Veljko Kadijević, koji je vodio poznatu politiku "kreni-stani", koja je uništila armiju iznutra, insistirao je do kraja da se sačuva petokraka na vojničkim uniformama i sl./ ...⁴⁵

I to što Veljko Kadijević tvrdi da nisu imali ljudstva da zadrže Zapadnu Slavoniju - nije tačno! Mogli su, mogli. Mogli su poslati oficire, pa od njih formirati specijalne

45 Izvadak iz teksta na b/h/s-u – ERN 0347-8442-0347-8746, Kroz politički galimatijas, Vojislav Šešelj, ABC-GLAS, 20. mart 1993, str. 161-162 i str. 266, 295-296; vidi takodže tekst na b/h/s-u – ERN 0346-0389-0346-0430; ERN eng. 0346-0389-0346-0430- EDT/prevod, izvadak iz teksta na b/h/s-u – ERN 0346-0366-0346-0700, Preti li nam slobotomija?, broj 44, Vojislav Šešelj, ABC-GLAS, Beograd, 1994, str. 17 i str. 56-57).

jedinice. A imali su ovde na hiljade oficira. Što ih nisu mobilisali - i poslali s oružjem na borbena mesta? Srpska radikalna stranka je celu devedesetu upozoravala da treba prečistiti sad već bivšu JNA. Tražio sam smenjivanje Veljka Kadrijevića, Petra Šimića, koga sam otvoreno nazvao ustašom, pa je on umro odmah posle toga. Tražio sam da se Veljko Kadrijević uhapsi i da mu se sudi.⁴⁶

Drugi deo: aspekti rukovodjenja i komandovanja unutar oružanih snaga SFRJ tokom sukoba u Hrvatskoj

1. Uvod

a. U ovom odeljku se razmatra dejstvo sukoba u Hrvatskoj na strukturu oružanih snaga SFRJ i posledice tog sukoba na rukovodjenje i komandovanje oružanim snagama, kao i na zakonski okvir u kojem su oružane snage postojale i delovale. U ovom delu govori se i o glavnim aspektima uloge dobrovoljaca povezanih sa SRS-om.

b. Počev još od januara 1991, pre izbijanja sukoba u Hrvatskoj, policija i teritorijalna odbrana Republike Hrvatske počela je da se postepeno deli na hrvatske i (mesne) srpske strukture. U područjima gde su imali većinu ili značajnu manjinu, mesni Srbi su preuzeli postojeće strukture (pošto su nesrbi otišli ili ih se poticalo da odu, ili nisu više priznavali SFRJ i prestali su da saraduju sa JNA) ili formirali sopstvenu policiju i jedinice i štabove TO-a koji nisu bili odgovorni republičkim organima u Hrvatskoj, već su ostali lojalni onome što je ostalo od SFRJ, i Srbiji.

c. Tokom sukoba u Hrvatskoj, nacionalne političke stranke u Srbiji, među kojima i Srpska radikalna stranka (SRS), organizovale su regrutaciju, obuku i upućivanje dobrovoljaca u zone sukoba u Hrvatskoj ili čak osnivale sopstvene dobrovoljačke/paravojne formacije. Takve dobrovoljačke/paravojne formacije nisu bile predviđene zakonima SFRJ ili Srbije. Dobrovoljci iz Srpske radikalne stranke (SRS), na čijem čelu je bio Vojislav Šešelj, preuzeli su naziv rojalističkog pokreta otpora iz Drugog svetskog rata

⁴⁶ ERN teksta na b/h/s-u 0347-7956-0347-8021; ERN eng. 0347-7956-0347-8021-EDT, Dr Vojislav Šešelj, scene iz života, juli 1993, izvadak iz "Slučajne ispovesti i poneka intriga", Vojislav Šešelj, ABC-GLAS, 1994.

i nazvali se četnicima, a zvali su ih i "šešeljevci". U isto vreme postojale su i druge grupe, kao što su "Arkanovi tigrovi",⁴⁷ koji su, prema obaveštajnim izveštajima Organa bezbednosti i Uprave bezbednosti JNA, održavali tesne veze sa Ministarstvom unutrašnjih poslova (MUP) i Ministarstvom odbrane (MOD) Republike Srbije (MUP) /kao u originalu/⁴⁸. Da bi se ova novonastala situacija pravno regulisala, vršene su izmene i dopune zakona. U leto 1991. godine Srbija i SFRJ su donele uredbe i uputstva o upisu i prijemu dobrovoljaca u TO Republike Srbije i u JNA. U decembru 1991. godine, (krnje) Predsedništvo SFRJ donelo je naredbu o angažovanju dobrovoljaca u oružanim snagama SFRJ.

a. Za vreme sukoba u Hrvatskoj, JNA je formirala operativne i taktičke grupe (OG i TG) da bi ponovo uspostavila i/ili održala ujedinjenu i jedinstvenu komandu i kontrolu nad JNA, mesnim srpskim TO-om, TO-om Srbije i dobrovoljacima/paravojskom.

2. Pregled snaga koje su dejstvovalе pod rukovodženjem i komandovanjem JNA tokom sukoba u Hrvatskoj

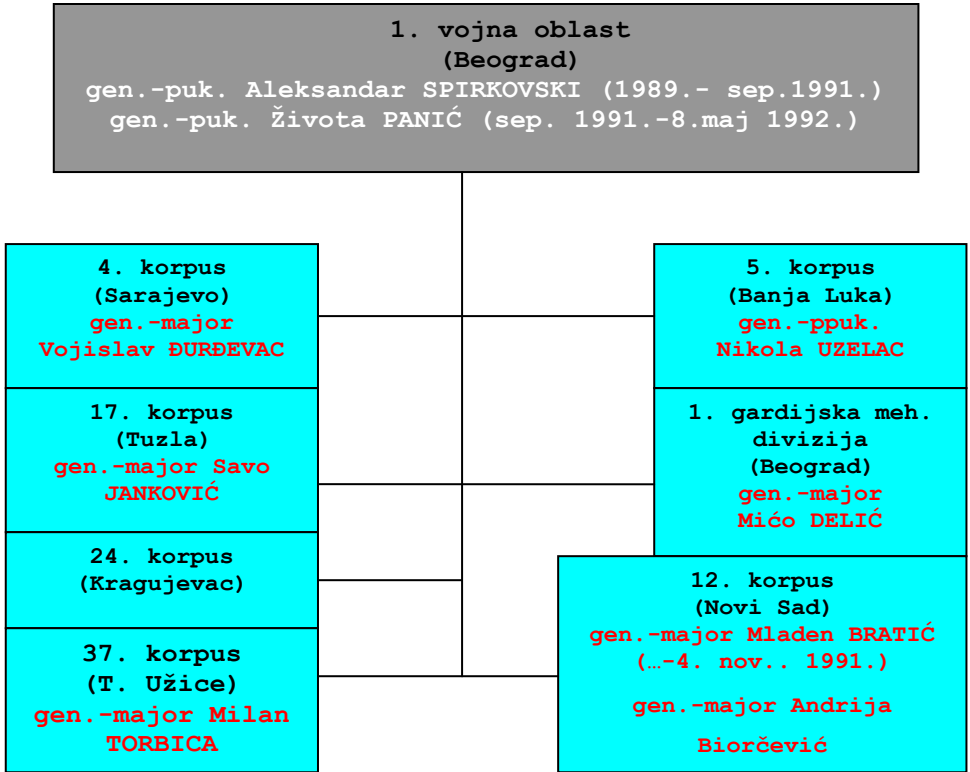
a. JNA

Hrvatska je potpadala pod Prvu vojnu oblast, Petu vojnu oblast i Vojno-pomorsku oblast. Niže u tekstu navedene su glavne jedinice tih vojnih oblasti. U sukobima nisu učestvovalе sve jedinice koje su prikazane na ovom grafikonu. Istovremeno su mobilisane rezervne jedinice, a u Hrvatsku su poslate jedinice iz drugih vojnih oblasti. Pored toga, tokom operacija u cilju zauzimanja Vukovara, u istočnu Slavoniju je poslata gardijska motorizovana brigada (bez jednog bataljona), koja je bila direktno potčinjena SSNO-u.⁴⁹

47 Dokazni predmet br. 171, ERN teksta na b/h/s-u 0340-4868-0340-4869; ERN eng. ET 0340-4868-0340-4869; Informacija, strogo poverljivi izveštaj br. 5-459, pukovnik Stevan Mitrevski, 1. oktobar 1991; dokazni predmet br. 190; ERN teksta na b/h/s-u 0340-4872-0340-4873; eng. ET 0340-4872-0340-4873, Informacija, strogo poverljivi izveštaj br. 68-443, general-major Mile Babić, 18. oktobar 1991.

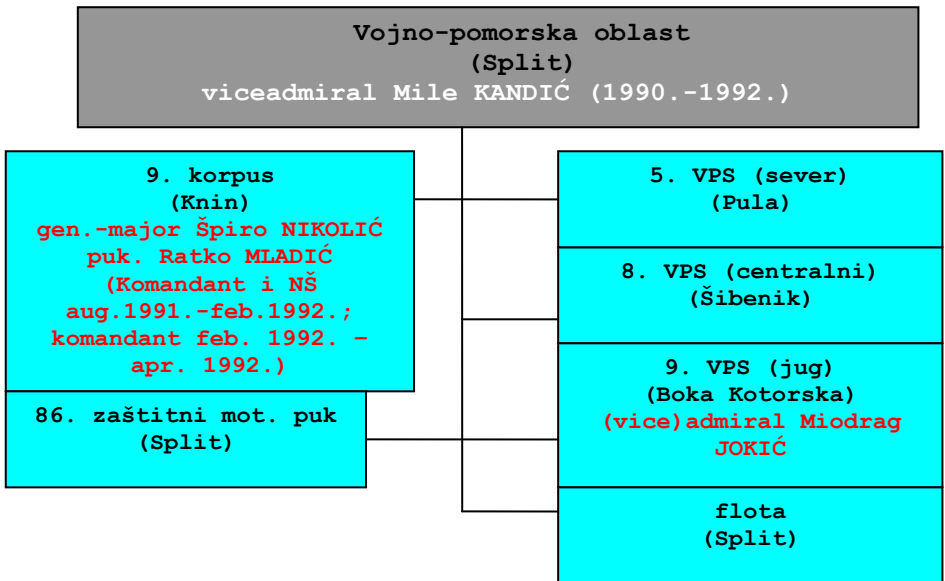
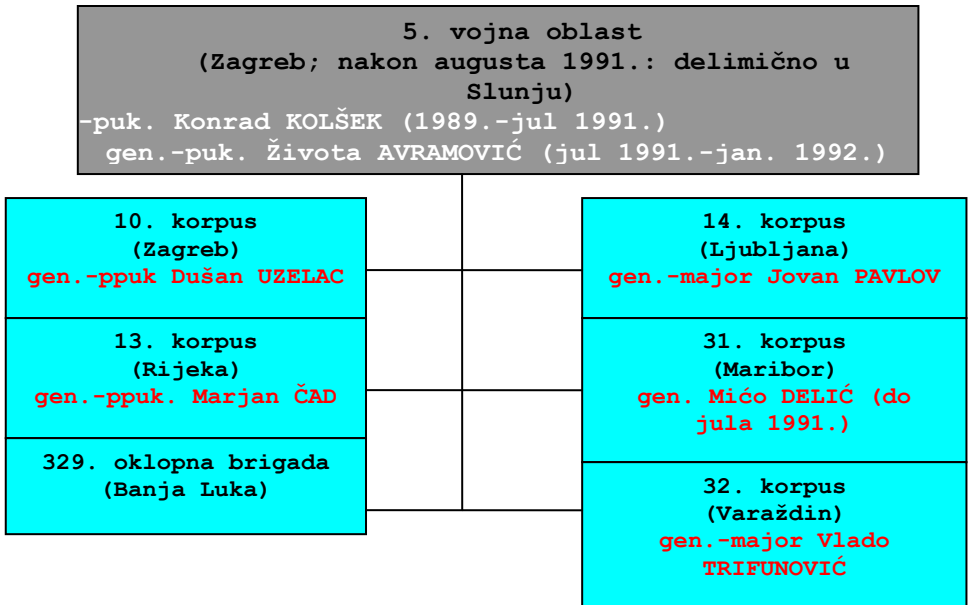
48 Dokazni predmet br. 513, ERN teksta na b/h/s-u 0214-1319-0214-1321; ERN eng. 0303-7351-0303-7353, Izveštaj organa bezbednosti VJ o paravojnim jedinicama; vidi i dokazni predmet br. 514; ERN teksta na b/h/s-u 0114-1145-0114-1464; eng. 0096-1072-0096-1099, Srpska vojska: Iz kabineta ministra vojnog, Dobrila Gajić-Glišić, 1. januar 1992.

49 Dokazni predmet br. 971; ERN teksta na b/h/s-u 0340-5665-0340-5665; ERN eng. L011-2990-L011-2991, strogo poverljivo naredženje br. 29-34, general-kukovnik Blagoje Adžić, 29. septembar 1991.

Nakon povlačenja JNA iz Slovenije, 14. (Ljubljanski) korpus se povukao na prostor Prijedor - Derventa - Zenica (Bosna i Hercegovina) a 31. (Mariborski) korpus na prostor šabac - Valjevo – Gornji Milanovac (Srbija).⁵⁰

⁵⁰ Dokazni predmet br. 517; ERN teksta na b/h/s-u 0060-6845-0060-6849; eng. 0060-6850-0060-6853, Naredba br. 51-1, Premeštanje snaga i sredstava s teritorije Republike Slovenije, SSNO, 25. jul 1991.

b. TO

TO o kojem govori ovaj deo nije (zvanični) TO Republike Hrvatske. Ovde se pojam TO koristi za snage TO-a koje su

unilateralno osnovali Srbi u Hrvatskoj. Tu spadaju i jedinice TO-a Republike Srbije i Republike Crne Gore koje su delovale na teritoriji Republike Hrvatske.

(1) Mesni srpski TO

(a) Mesni srpski TO u Hrvatskoj bio je sastavljen od jedinica koje su tamošnji Srbi formirali od postojećeg TO-a Republike Hrvatske na područjima gde su Srbi bili u većini ili u značajnoj manjini. Na nekim područjima su postojeće jedinice TO-a Republike Hrvatske zbog sukoba postale de facto srpske, jer su nesrbi otišli iz njih ili više nisu priznavali SFRJ, te su prestali da saradžuju sa JNA. Pošto se to dešavalo van kontrole Republike (to jest Hrvatske), može se reći da je mesni srpski TO bio u suprotnosti sa postojećim propisima i pravnom regulativom.

(b) Proces stvaranja isključivo srpskog TO-a u Hrvatskoj počeo je u januaru 1991. na mesnom nivou,⁵¹ a u aprilu 1991. je postao organizovaniji.⁵²

(c) U skladu sa izdatim naredbama, u periodu od aprila 1991. do decembra 1991. na sledećim područjima su formirani štabovi mesnog srpskog TO-a i/ili brigade i potčinjene jedinice:

- severna Dalmacija⁵³: Knin, Benkovac, Obrovac,
- Lika: Korenica, Plaški, Gračac, Donji Lapac,⁵⁴
- Kordun: Vojnić, Slunj, Vrgin Most,⁵⁵
- Banija: Glina, Kostajnica, Petrinja, Dvor na Uni, Sisak,⁵⁶

51 Dokazni predmet br. 518; ERN teksta na b/h/s-u 0152-8131-0152-8138; eng. L004-2885-L004-2897, Zapisnik sa konferencije održane 3. avgusta 1993. u vezi s ratnim iskustvima RSK i opštine Slunj periodu od juna 1991. do juna 1993.

52 Dokazni predmet br. 519, ERN teksta na b/h/s-u 0217-2109-0217-2109; ERN eng. ET 0217-2109-0217-2109, Naredba o mobilizaciji TO SAO Krajine i dobrovoljačkih jedinica, koju je izdao Milan Babić, predsednik Izvršnog veća SAO Krajine 1. aprila 1991.

53 Dokazni predmet br. 50, ERN teksta na b/h/s-u 0207-7936-0207-7938; eng. 0303-1785-03031787, Izveštaj Milana Babića o TO-u SAO Krajine, 10. oktobar 1991.

54 Dokazni predmet br. 523, ERN teksta na b/h/s-u 0217-2096-0217-2096; eng. ET 0217-2096-0217-2096, Odluka Milana Babića o imenovanju Ilije Vujića na položaj komandanta TO-a SAO Krajine, 5. oktobar 1991.

55 Dokazni predmet br. 351, ERN teksta na b/h/s-u 0207-7936-0207-7938; eng. 0303-1785-03031787, Izveštaj Milana Babića o TO-u SAO Krajine, 10. oktobar 1991.

56 Dokazni predmet br. 351, ERN teksta na b/h/s-u 0207-7936-0207-7938; eng. 0303-1785-03031787, Izveštaj Milana Babića o TO-u SAO Krajine, 10. oktobar 1991.

- zapadna Slavonija: Slavonska Požega, Pakrac, Daruvar,
- Podravska Slatina, Grubišno Polje,⁵⁷
- istočna Slavonija, zapadni Srem i Baranja⁵⁸: Dalj, Beli Manastir, Vukovar, Mirkovci.

(d) Rukovodjenje i komandovanje mesnim srpskim TO-om u delovima Hrvatske koji su se nazivali Srpska autonomna oblast (SAO) Krajina konsolidovali su se u septembru-oktobru 1991, kada je formiran zajednički štab TO-a SAO Krajine, u kojem su većim delom bili penzionisani i ostali oficiri bivše JNA: 30. septembra 1991. je Milan Babić za komandanta TO-a SAO Krajina imenovao penzionisanog potpukovnika JNA Iliju Čujića.⁵⁹ Čujić je na sopstveni zahtev razrešen dužnosti 28. novembra 1991. godine,⁶⁰ a na njegovo mesto je došao pukovnik Radoslav Maksić.⁶¹

(e) Mesni srpski TO u SAO Slavonija, Baranja i zapadni Srem i njegova uloga tokom dejstava u Vukovaru detaljno se opisuje u TREĆEM delu.

(2) TO Republike Srbije

U nekoliko borbenih dokumenata koji se odnose na dejstva JNA u Hrvatskoj pominje se učešće jedinica TO Republike Srbije u sukobu. O učešću jedinica Teritorijalne odbrane Republike Srbije u dejstvima u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu biće više reči u TREĆEM delu.

c. Dobrovoljci/paravojska

(1) Zakonodavstvo do avgusta 1991.

57 Dokazni predmet br. 521, ERN teksta na b/h/s-u 0029-3475-0029-3477; eng. ET0029-3475-0029-3477, Izveštaj štaba TO zapadne Slavonije, 16. oktobar 1991.

58 Dokazni predmet br. 466, ERN teksta na b/h/s-u 0063-6946-0063-6946; eng. 0064-1702-0064-1702, Potvrda štaba TO-a Slavonija, Baranja i Zapadni Srem, koju je potpisao Stojičić, 13. decembar 1991.

59 Dokazni predmet br. 523; ERN teksta na b/h/s-u 0217-2096-0217-2096; eng. ET 0217-2096-0217-2096, Zvanično rešenje kojim Milan Babić imenuje Iliju Čujića za komandanta TO-a SAO Krajina, 5. oktobar 1991.

60 Dokazni predmet br. C2416; ERN teksta na b/h/s-u 0217-2106-0217-2106; eng. ET 0217-2106-0217-2106, Naredjenje br. 10/1-91 kojim Milan Babić razrešava Iliju Čujića dužnosti komandanta TO-a SAO Krajine, 28. novembar 1991.

61 Dokazni predmet br. 525, ERN teksta na b/h/s-u 0207-0945-0207-7945; eng. 0302-9191-0302-9191, Naredjenje br. 404/91-1, kojim Milan Babić imenuje pukovnika Radoslava Maksića na mesto komandanta TO-a SAO Krajine, 28. novembar 1991.

(a) U skladu sa članom 240. Ustava iz 1974. godine i članom 91. Zakona o opštenarodnoj odbrani (ONO) iz 1982, oružane snage SFRJ sastoje se od JNA i TO-a. Član 102. Zakona o ONO iz 1982. godine još kaže da TO obuhvata sve naoružane sastave koji nisu deo JNA i milicije.⁶²

(b) Član 119 Zakona o ONO iz 1982. godine govori o "dobrovoljcima" i opisuje njihove zadatke i njihovo mesto u vojnoj hijerarhiji. U petom pasusu stoji da se oni: "u pogledu prava i dužnosti izjednačuju sa vojnim licima, odnosno vojnim obveznicima."⁶³ Član 119. Zakona o ONO iz 1982. odnosi se, međžutim, na dobrovoljce-pojedince, tj. ljude koji se, uprkos tome što nemaju vojnu obavezu, samostalno priključuju (postojećim) jedinicama oružanih snaga SFRJ (JNA i TO) posle proglašenja vanrednog stanja, neposredne ratne opasnosti ili rata.

(c) Prema članu 39. Zakona o odbrani Republike Srbije iz 1991. godine, "u ratu, u slučaju neposredne ratne opasnosti i za vreme vanrednog stanja", Teritorijalna odbrana može se popunjavati i dobrovoljcima. Član 118. Zakona o odbrani Republike Srbije iz 1991. godine predviđza sledeće: "Oružane snage, u skladu sa zakonom, organizuju, popunjavaju, naoružavaju, opremaju i osposobljavaju samo nadležni državni organi".⁶⁴

(d) U zakonima koji su bili na snazi pre sukoba u Hrvatskoj ne predviđza se ni govori o pitanju dobrovoljaca koji su pod vojnom obavezom, a odbijaju da služe u JNA, ali pošto ih regrutuju političke stranke, ipak pristupe jedinicama JNA ili TO-a. Pored toga, zakonodavstvo ne predviđza i ne odnosi se na mogućnost da političke stranke i druge organizacije osnivaju dobrovoljačke/paravojne formacija van okvira oružanih snaga SFRJ (koje se sastoje od JNA i TO-a).

(2) Situacija na terenu

(a) Prema rečima saveznog sekretara za narodnu odbranu generala armije Veljka Kadijevića, mobilizacija je postala

62 Dokazni predmet br. 387, ERN teksta na b/h/s-u 0216-6067-0216-6102; eng. L004-8941-L004-9076, Zakon o opštenarodnoj odbrani, Beograd, 1982, član 102.

63 Dokazni predmet br. 387, ERN teksta na b/h/s-u 0216-6067-0216-6102; eng. L004-8941-L004-9076, Zakon o opštenarodnoj odbrani, Beograd, 1982, član 119.

64 Dokazni predmet br. 482, ERN teksta na b/h/s-u 0216-2249-0216-2261; eng. ET 0216-2249-0216-2261, Ukaz o proglašenju Zakona o opštenarodnoj odbrani, 18. juli 1991, član 39 i član 118.

ključni limitirajući faktor ostvarivanja svih planova upotrebe JNA u sukobima u Hrvatskoj, "veći nego svi drugi problemi zajedno i mnogo veći nego što je to bila vojnička vrijednost neprijateljskih oružanih formacija".⁶⁵

(b) Problemi popune su postali su još veći gubitkom potencijalnih vojnika koji su se radije priključivali dobrovoljačkim i paravojnim grupacijama. Nekoliko nacionalističkih stranaka u Srbiji osnovalo je dobrovoljačke/paravojne formacije.⁶⁶ Pošto u postojećoj pravnoj regulativi (Ustav SFRJ iz 1974, Zakon o ONO iz 1982. i Zakon o odbrani Republike Srbije iz 1991) nije bilo odredbi o osnivanju takvih formacija, te snage nisu imale nikakvu pravnu osnovu. Uprkos tome, srpske vlasti, a naročito MUP i Ministarstvo odbrane, tolerisale su ih i podržavale.⁶⁷ Od tih grupacija, najozloglašeniji su bili "četnici", povezani sa Srpskom radikalnom strankom (u daljem tekstu: SRS) Vojislava Šešelja⁶⁸; "Beli Orlovi" na čelu sa Dragoslavom Bokanom i Mirkom Jovićem iz Srpske narodne obnove (SNO), "Dušan Silni" i "Srpska garda" Srpskog pokreta obnove (SPO) Vuka Draškovića.⁶⁹

(c) Godine 1993, gotovo dve godine posle tih događaja, general armije Veljko Kadijević je u svojim memoarima optužio političke stranke i snage koje su organizovale

65 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, Moje vidjenje raspada, Beograd 1993, str. ERN 0036-2687.

66 Dokazni predmet br. 426; ERN teksta na b/h/s-u 0214-1307-0214-1317; eng. 0303-9479-0303-9485, Informacija o novijim saznanjima o paravojnom organizovanju u organizaciji srpskih i crnogorskih opozicionih stranaka, organa bezbednosti VJ, 19. oktobar 1993.

67 Dokazni predmet br. 514, ERN teksta na b/h/s-u 0114-1145-0114-1464; eng. 0096-1072-0096-1099, Srpska vojska: Iz kabineta ministra vojnog, Dobrila Gajić-Glišić, 1. januar 1992; dokazni predmet br. 25, ERN teksta na b/h/s-u 0040-0285-0040-0288; eng. 0040-0289-0040-0291, telegram koji je potpisao potpukovnik Milan Eremija, zamenik komandanta za moralno-političko vaspitanje 1. gardijske mehanizovane divizije, upućen komandi 1. vojne oblasti, 23. oktobar 1991.

68 Dokazni predmet br. 526; ERN teksta na b/h/s-u 0214-1307-0214-1317; eng. 0303-9479-0303-9485, Informacija o novijim saznanjima o paravojnom organizovanju i organizaciji srpskih i crnogorskih opozicionih stranaka, organa bezbednosti VJ, 19. oktobar 1993; dokazni predmet br. 412, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3135-0041-3202; eng. 0068-1948-0068-1954, prevod članka iz dnevnika dobrovoljca: Ratne aktivnosti Kragujevačkog četničkog odreda, "Velika Srbija", 28. februar 1992.

69 Dokazni predmet br. 528; ERN teksta na b/h/s-u 0125-3268-0125-3273; eng. L009-1713-L009-1723, (VRS) Informacija o paravojnim formacijama na teritoriji Srpske Republike BiH, koju je potpisao pukovnik Zdravko Tolimir, 28. juli 1992.

sopstvene dobrovoljačke jedinice i slale ih na ratište da imaju štetnu ulogu i "parališu vojsku".

Uz nedostatak pravih mjera od strane države, mjera koje bi bile primjerene stvarno postojećoj ratnoj situaciji, odlučujuću ulogu u razbijanju mobilizacije odigrale su one političke partije i snage koje su sve činile da parališu vojsku, koje su slale svoje agitatore po terenu i u jedinice šireći laži, pokušavajući da izazovu paniku, istovremeno licemjerno tražeći od JNA da brani ugroženi srpski narod u Hrvatskoj od ustaških zločina. To je imalo višestruko veći negativni efekat na realizaciju planova upotrebe JNA, kako po sadržaju tako i po vremenu upotrebe, nego sva neprijateljska dejstva zajedno.⁷⁰

(d) Iako Kadrijević smatra dobrovoljce koji su političke stranke regrutovale u svoje jedinice jednim od glavnih razloga slabog popunjavanja JNA, drugi ih vide kao značajan faktor za popunjavanje redova JNA, a naročito u situaciji u kojoj se JNA suočila sa problemom sve učestalijeg dezerterstva i opadajućeg odaziva na mobilizaciju.

i. Dana 28. septembra 1991. sastali su se predsednik Srbije Slobodan Milošević, SSNO general armije Veljko Kadrijević, predsednik Crne Gore Momir Bulatović, predstavnik Crne Gore u Predsedništvu SFRJ Branko Kostić, predstavnik Srbije u Predsedništvu SFRJ Borisav Jović i načelnik Generalštaba oružanih snaga SFRJ general-pukovnik Adžić⁷¹ i razgovarali o problemima sa kojima se suočava JNA u vezi sa masovnim dezerterstvom pozvanih rezervista i negativnom uticaju te pojave na operativne sposobnosti JNA. Raspravljalo se o neophodnosti formiranja "jedinica srpskih ustanika".

....

U zaključku general Adžić kaže:

- 1) Mora se obezbediti učvršćivanje dostignute linije;
- 2) Treba izvršiti popunu jedinica dobrovoljcima;
- 3) Moraju se srediti jedinice srpskih ustanika i utvrditi položaji za odbranu dostignutih linija;

70 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadrijević, Moje vidjenje raspada, Beograd 1993, str. ERN 0036-2688.

71 Borisav Jović u svom objavljenom dnevniku ovu grupu naziva "šestoricom". Poslednji dani Jugoslavije (vidi dokazni predmet br. 489, citiran niže u tekstu). U dnevniku se pominje 27 sastanaka i drugih vrsta kontakata između Jovića i Kadrijevića u periodu od maja do decembra 1991.

4) Slavonija mora imati pešadiju, koja će kontrolisati oslobodženu teritoriju.⁷²

ii. U izveštaju organa bezbednosti VJ iz oktobra 1993.⁷³ kaže se sledeće: "Veliki broj lica uključenih u navedene formacije⁷⁴ je naoružan, uglavnom streljačkim naoružanjem koje je iz skladišta bivše JNA, VJ, MUP-a i Ministarstva odbrane Srbije masovno deljeno dobrovoljačkim sastavima angažovanim na ratištima u Hrvatskoj i BiH, a u većini slučajeva nije vraćeno."⁷⁵

(e) Prema obaveštajnim informacijama organa bezbednosti JNA i Uprave bezbednosti JNA (UB) pri Saveznom sekretarijatu za narodnu odbranu, pored dobrovoljačkih/paravojnih grupa koje su osnovale političke stranke, druge grupe, kao što su Arkanovi "Tigrovi" i "Knindže" Kapetana Dragana, bile su tesno povezane sa Ministarstvom odbrane i MUP-om Srbije.⁷⁶

i. Dana 28. avgusta 1991. načelnik 3. odeljenja Uprave bezbednosti Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu (UB pri SSNO) pukovnik Milorad Bošković poslao je SSNO-u generalu armije Veljku Kadijeviću i još petorici primalaca strogo poverljivi izveštaj br. 437 naslovljen "Neka saznanja o Danielu Sneddenu, državljaninu Australije, alijas 'kapetanu Draganu'". U tom izveštaju su detaljno opisane aktivnosti "kapetana Dragana" od njegovog povratka u Srbiju i njegov odnos sa MUP-om Srbije.⁷⁷ Dragan u svom pismu od 8.

72 Dokazni predmet br. 489, ERN teksta na b/h/s-u 0058-8172-0058-8172; eng. 0302-2817-0302-3251, Borisav Jović, Poslednji dani SFRJ, Dnevne zabeleške iz perioda 15. maj 1989 - 8. juli 1992, Beograd, Politika, 1995, str. 1-492, beleška od 28. septembra 1991.

73 Dokazni predmet br. 526; ERN teksta na b/h/s-u 0214-1307-0214-1317; eng. 0303-9479-0303-9485, Informacija o novijim saznanjima o paravojnom organizovanju u organizaciji srpskih i crnogorskih opozicionih stranaka organa bezbednosti VJ, 19. oktobar 1993.

74 Paravojne grupe SRS-a.

75 Dokazni predmet br. 526; ERN teksta na b/h/s-u 0214-1307-0214-1317; eng. 0303-9479-0303-9485, Informacija o novijim saznanjima o paravojnom organizovanju u organizaciji srpskih i crnogorskih opozicionih stranaka, organa bezbednosti VJ, 19. oktobar 1993.

76. Dokazni predmet br. 526, ERN teksta na b/h/s-u 0214-1319-0214-1321; eng. 0303-7351-0303-7353, Izveštaj organa bezbednosti VJ o paravojnim jedinicama; vidi i dokazni predmet br. 514; ERN teksta na b/h/s-u 0114-1145-0114-1464; eng. 0096-1072-0096-1099, Srpska vojska: Iz kabineta ministra vojnog, Dobriša Gajić-Glišić, 1. januar 1992.

77 Dokazni predmet br. 189, ERN teksta na b/h/s-u 0340-4983-04985; eng. ET 0340-4893-0340-4985, Neka saznanja o Danielu Sneddenu, državljaninu Australije, alias 'kapetan Dragan'. Pukovnik Milorad Bošković.

novembra 1991. tvrdi da "ima obaveze prema Državnoj bezbednosti Republike Srbije" i da njegove aktivnosti u TO-u (Republike Srbije) treba da budu u potpunosti u skladu sa Državnom bezbednosti Republike Srbije.⁷⁸

ii. Tokom oktobra 1991. organi bezbednosti 1. vojne oblasti sastavili su najmanje četiri izveštaja (Informacije) upućene UB-u SSNO-a o aktivnostima Željka Ražnatovića Arkana i njegove Srpske dobrovoljačke garde u istočnoj Slavoniji. Ti izveštaji organa bezbednosti ukazuju na preteče postupke Arkana i pripadnika njegovih jedinica prema pripadnicima JNA,⁷⁹ na opšte uverenje da je Arkan umešan u zločine,⁸⁰ uključujući zločine protiv nesrba,⁸¹ na Arkanovu ulogu u podeli naoružanja i municije na tom području⁸² i na odnos između Arkana i Ministarstva unutrašnjih poslova (uključujući Službu državne bezbednosti (SDB)⁸³) i Ministarstvo odbrane Srbije.⁸⁴

(3) Uredbe, uputstva i naredbe SFRJ i srpskih vlasti u drugoj polovini 1991. godine

78 Dokazni predmet br. 530; ERN teksta na b/h/s-u 0290-5836-0290-5836; ERN eng. ET 0290-5836-0290-5836, Pismo komandi Teritorijalne odbrane Republike Srbije, kapetan Dragan, 8. novembar 1991.

79 Dokazni predmet br. 171, ERN teksta na b/h/s-u 0340-4868-0340-4869; eng. ET 0340-4868-0340-4869, Informacija, strogo poverljivi izveštaj br. 5-459, pukovnik Stevan Mitrevski, 1. oktobar 1991; dokazni predmet br. 531; ERN teksta na b/h/s-u 0340-4874-0340-4875; eng. ET 0340-4874-0340-4875, Informacija, strogo poverljivi izveštaj br. 35-1683, general-major Mile Babić, 29. oktobar 1991.

80 Dokazni predmet br. 171, ERN teksta na b/h/s-u 0340-4868-0340-4869; eng. ET 0340-4868-0340-4869, Informacija, strogo poverljivi izveštaj br. 5-459, pukovnik Stevan Mitrevski, 1. oktobar 1991.

81 Dokazni predmet br. 532; ERN teksta na b/h/s-u 0340-4864-0340-4865; eng. ET 0340-4864-0340-4865, Informacija, strogo poverljivi izveštaj br. 35-1646, general-major Mile Babić, 18. oktobar 1991; vidi i dokazni predmet br. 533; ERN teksta na b/h/s-u 0340-4876-0340-4878; eng. ET 0340-4876-0340-4878, Informacija, strogo poverljivi izveštaj br. 56-582, general-major Mile Babić, 25. oktobar 1991.

82 Dokazni predmet br. 531; ERN teksta na b/h/s-u 0340-4874-0340-4875; eng. ET 0340-4874-0340-4875, Informacija, strogo poverljivi izveštaj br. 35-1683, general-major Mile Babić, 29. oktobar 1991; dokazni predmet br. 190; ERN teksta na b/h/s-u 0340-4872-0340-4873; eng. ET 0340-4872-0340-4873, Informacija, strogo poverljivi izveštaj br. 68-443, general-major Mile Babić, 18. oktobar 1991.

83 Dokazni predmet br. 171, ERN teksta na b/h/s-u 0340-4868-0340-4869; eng. ET 0340-4868-0340-4869, Informacija, str. pov. br. 5-459, pukovnik Stevan Mitrevski, 1. oktobar 1991.

84 Dokazni predmet 190, ERN teksta na b/h/s-u 0340-4872-0340-4873; ERN eng. ET 0340-4872-0340-4873, Informacija, str. pov. br. 68-443, general-major Mile Babić, 18. oktobar 1991.

(a) U nameri da prevaziđe poteškoće JNA u vezi sa popunjenošću, vlasti Srbije i SFRJ su u periodu od leta do zime 1991. donela niz uredbi, uputstava i naredbi. Ovi propisi su, u stvari, bili dio procesa regulisanja (i legalizovanja) statusa, prava i obaveza dobrovoljaca koji su, samostalno ili kolektivno, učestvovali u sukobima u Hrvatskoj.

(b) Te uredbe, uputstva i naredbe donesene su bez obzira na postojeće savezne pravne propise SFRJ kojima je bila uređena popuna sastava TO-a (Republike Srbije) i JNA dobrovoljcima, doduše u vreme vanrednog stanja, stanja neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja na pojedinačnoj bazi (za razliku od dobrovoljačkih/paravojnih formacija).

(c) Vlada Srbije je 14. avgusta 1991. donela Uredbu o upisu dobrovoljaca u Teritorijalnu odbranu.⁸⁵ Nakon ove uredbe 13. septembra 1991. SSNO je doneo "Uputstvo o prijemu dobrovoljaca u JNA."⁸⁶ Dana 10. decembra 1991. Predsedništvo SFRJ je izdalo i treći propis kako bi regulisalo status dobrovoljaca koji pojedinačno i/ili grupno (tj. u takozvanim dobrovoljačkim ili paravojnim formacijama) učestvuju u sukobu u Hrvatskoj – naredbu Predsedništva SFRJ br. 73 pod nazivom Naredba o angažovanju dobrovoljaca u oružanim snagama SFRJ za vreme neposredne ratne opasnosti.⁸⁷

i. Uredba Vlade Srbije o upisu dobrovoljaca u Teritorijalnu odbranu

Prema ovoj uredbi, dobrovoljci (tj. lica koja nemaju vojni raspored) mogu da se upišu u TO Republike Srbije. Dobrovoljci su lica koja nemaju vojnu obavezu ili vojni obveznici kojima nije određen ratni raspored.

Na osnovu člana 2, tačke 2. i člana 30. stava 1. Zakona o Vladi Republike Srbije (Službeni glasnik Republike Srbije, broj 5/91), Vlada Republike Srbije donosi

85 Dokazni predmet br. 534; ERN teksta na b/h/s-u 0046-1723-0046-1730; eng. ET 0046-1717-0046-1722 NA 0046-1719-0046-1722, Uredba o upisu dobrovoljaca u Teritorijalnu odbranu Vlade Srbije, 14. avgust 1991.

86 Dokazni predmet br. 535, ERN teksta na b/h/s-u 0201-2075-0201-2078; ERN eng. 0201-2072-0201-2074, SSNO, Uputstvo o prijemu dobrovoljaca u JNA, 13. septembar 1991.

87 Dokazni predmet 534, ERN teksta na b/h/s-u 0046-1723-0046-1730; eng. 0046-1717-0046-1722 str. 0046-1717-0046-1718, Naredba o angažovanju dobrovoljaca u oružanim snagama SFRJ za vreme neposredne ratne opasnosti, Službeni list SFRJ, 13. decembar 1991.

UREDBU
O UPISU DOBROVOLJACA U TERITORIJALNU
ODBRANU⁸⁸

Član 1

Ovom uredbom uređuje se upis dobrovoljaca u Teritorijalnu odbranu.

Popuna JNA dobrovoljcima vrši se u skladu sa saveznim propisima.

Član 2

Pod dobrovoljcima, u sastavu ove uredbe, podrazumevaju se:

- lica koja nemaju vojnu obavezu, a koja nisu mladža od 17 godina starosti; - vojni obveznici – muškarci i vojni obveznici - žene kojima nije odredžen ratni raspored u JNA, Teritorijalnu odbranu, miliciju, službu osmatranja i obaveštavanja, štabove civilne zaštite, jedinice civilne zaštite koje obrazuje Republika, grad Beograd ili opština, jedinice veze, rukovodjenja; preduzeća i druge organizacije koje proizvode predmete naoružanja i vojne opreme, odnosno, predmete od posebnog značaja za odbranu, ili su osposobljene za takvu proizvodnju; preduzeća i druge organizacije u oblasti drumskog, železničkog i vazdušnog saobraćaja, saobraćaja na unutrašnjim plovnim putevima, poštansko-telegrafsko-telefonskog saobraćaja i drugih sistema veza; preduzeća i druge organizacije i organe koji se u okviru svoje delatnosti bave osmatranjem i utvrđivanjem odredjenih pojava u oblastima hidrometeorologije, vatrogastva, zdravstva, radiološke zaštite, poljoprivrede, vodoprivrede, elektroprivrede, saobraćaja i drugih oblasti; preduzeća i druge organizacije od posebnog značaja za odbranu.

Član 3

Upis dobrovoljaca u Teritorijalnu odbranu vrši se u ratu, u slučaju neposredne ratne opasnosti i vanrednog stanja, radi popune jedinica, štabova i ustanova Teritorijalne odbrane.

Za vreme mira mogu se, radi obučavanja, dobrovoljno uključivati na vojne vežbe i druge oblike jedinica,

88 Dokazni predmet br. 534, ERN teksta na b/h/s-u 0046-1723-0046-0046-1730; eng. 0046-1717-0046-1722 str. 0046-1719-0046-1722, Nada Srbije: Uredba o upisu dobrovoljaca u Teritorijalnu odbranu Vlade Srbije, 14. avgust 1991.

štabova i ustanova Teritorijalne odbrane, lica iz člana 2 ove uredbe.

Na lica iz stava 2 ovog člana shodno se primenjuju odredbe čl. 4 i 7 ove uredbe.

Član 4

Lica koja žele da se upišu u dobrovoljce, kao i lica iz člana 3 stav 2 ove uredbe, podnose prijavu Ministarstvu odbrane preko nadležnog opštinskog sekretarijata za narodnu odbranu, odnosno odeljenja za narodnu odbranu Gradskog sekretarijata za narodnu odbranu, prema mestu prebivališta, odnosno boravišta.

Prijave za upis u dobrovoljce podnose se lično na obrascu broj 1 koji čini sastavni deo ove uredbe. Podneta prijava je neopoziva.

Član 5

Opštinski sekretarijat za narodnu odbranu, odnosno odeljenje Gradskog sekretarijata za narodnu odbranu, uputiće dobrovoljce koji nemaju vojnu obavezu i vojne obveznike – žene na utvrđivanje opšte sposobnosti za vojnu službu.

Sposobnost za vojnu službu dobrovoljaca iz stava 1 ovog člana utvrđuje zdravstvena ustanova određena da vrši lekarske i druge preglede i psihološka ispitivanja regruta. Ocnom "sposoban za vojnu službu" ocenjuje se dobrovoljac koji ima opštu zdravstvenu sposobnost i psihofizički je sposoban da nosi i rukuje oružjem, kao i da podnosi teške fizike napore.

Ministarstvo odbrane zaključuje ugovor sa zdravstvenom ustanovom iz stava 2 ovog člana o vršenju pregleda.

Član 6

Opštinski sekretarijat za narodnu odbranu, odnosno Odeljenje za narodnu odbranu Gradskog sekretarijata za narodnu odbranu, uvodi u vojnu evidenciju dobrovoljce iz člana 5 stav 1 ove uredbe, koji su ocenjeni sposobnim za vojnu službu, prema odredbama tač. 19 i 20 Uputstva o vojnoj evidenciji vojnih obveznika i materijalnih sredstava iz popisa.

Član 7

Opštinski sekretarijat za narodnu odbranu, odnosno, Odeljenje za narodnu odbranu Gradskog sekretarijata za narodnu odbranu, dostavlja spiskove prijavljenih dobrovoljaca iz člana 2 alineje 2 i člana 6 ove uredbe Ministarstvu odbrane – Odeljenju narodne odbrane

obrazovanom van sedišta Ministarstva, Gradskom sekretarijatu za narodnu odbranu, odnosno pokrajinskom sekretarijatu za narodnu odbranu autonomnih pokrajina, koji objedinjene spiskove dobrovoljaca dostavljaju štabovima Teritorijalne odbrane operativnih zona.

Član 8

Određivanje i saopštavanje ratnog rasporeda dobrovoljcima vrši se shodno primeni Pravila o mobilizaciji oružanih snaga SFRJ.

Član 9

Ova uredba stupa na snagu danom objavljivanja u Službenom glasniku Republike Srbije.

ii. Uputstvo SSNO o prijemu dobrovoljaca u JNA.

Uputstvo SSNO-a br. 2391-1 reguliše prijem dobrovoljaca pojedinaca u JNA. Prema tom uputstvu, JNA prima dobrovoljce pošto prethodno utvrdi njihov identitet i ostale potrebne podatke i odlučuje o njihovom rasporedu prema njihovoj vojnoj specijalnosti.

406 br. 2391-1

13. septembar 1991.

("Službeni list SFRJ", br. 21/82 i 11/91)

UPUTSTVO O PRIJEMU DOBROVOLJACA U JUGOSLOVENSKU NARODNU ARMIJU (JNA)⁸⁹

1. Ovim uputstvom reguliše se prijem dobrovoljaca u jedinice i ustanove Jugoslovenske narodne armije.
2. Pod pojmom dobrovoljac, u smislu ovog uputstva, podrazumeva se lice koje podnese pismeni zahtev da bude primljeno u jedinicu – ustanovu JNA, ako je sposobno da obavlja odgovarajuću vojnu dužnost. Dobrovoljac može biti lice (muškarac) iz bilo kojeg kraja SFRJ, pod uslovom da nije mlađe od 18 i starije od 60 godina života. Lice iz stava 1. ove tačke mlađe od 27 godina života koje nije služilo vojni rok upućuje se na služenje vojnog roka ako je sposobno za vojnu službu.

⁸⁹ Dokazni predmet br. 535, ERN teksta na b/h/s-u 0201-2075-0201-2078; eng. 0201-2072-0201-2074, Uputstvo o prijemu dobrovoljaca u Jugoslovensku narodnu armiju, SSNO, 13. septembar 1991.

3. Komande i starešine jedinica i ustanova JNA dobrovoljce iz tačke 2. ovog uputstva prihvatiće i rasporediće u svoje jedinice – ustanove po mirnodopskoj ili ratnoj formaciji, zavisno od stepena popunjenosti, stanja u zoni odgovornosti i zadataka jedinice – ustanove.

Lica iz rezervnog sastava – dobrovoljci koji imaju ratni raspored u dotičnoj jedinici raspoređivati na dužnosti i formacijska mesta koja su im određena prilikom formiranja RJ.

Lica iz rezervnog sastava – dobrovoljce koji imaju ratni raspored u drugim RJ, kada to situacija dozvoljava, upućivati u matične RJ, a kada to nije moguće, raspoređivati ih na upražnjene dužnosti, odnosno formacijska mesta u okviru svoje jedinice po mirnodopskoj ili ratnoj formaciji, zavisno od njihove vojnoevidencione specijalnosti. Lica iz rezervnog sastava koja nemaju ratni raspored u JNA, kao i lica iz tačke 2. ovog uputstva koja nemaju vojnu obavezu, komande i starešine jedinica i ustanova JNA prihvataju i raspoređuju na upražnjena formacijska mesta mirnodopske ili ratne formacije svojih jedinica, zavisno od njihove vojnoevidencione specijalnosti, odnosno od njihove stručne spreme, znanja i veština stečenih u građanstvu.

4. Upis dobrovoljaca u JNA vrše jedinice JNA na osnovu prijave koju dobrovoljci popunjavaju u jedinicama. Obrazac prijave propisan je ovim Uputstvom i čini njegov sastavni deo. Podneta prijava je neopoziva.

5. Dobrovoljci se primaju na dužnost i formacijska mesta za koja su osposobljeni, a ako to nije moguće, raspoređuju se na upražnjena formacijska mesta uz prethodno najnužnije osposobljavanje za izvršavanje poslova i dužnosti dotičnog formacijskog mesta.

6. Dobrovoljci se primaju pošto se prethodno utvrdi njihov identitet i ostali potrebni podaci od interesa za Jugoslovensku narodnu armiju. Identitet se utvrđuje na osnovu lične karte, podataka u prijavi, jediničnog kartona, vojne knjižice, preko nadležnih organa društveno-političkih zajednica gde je to moguće, i dr. Na osnovu utvrđenog identiteta ustrojavaju se odgovarajući vojnoevidencioni dokumenti za svakog dobrovoljca koji se prima u jedinicu.

7. U postupku prijema u jedinice Jugoslovenske narodne armije utvrđuje se zdravstvena sposobnost dobrovoljaca za dužnost iz tačke 5. ovog uputstva. Zdravstvenu sposobnost, kad je to moguće, utvrđuje

najbliža vojna zdravstvena ustanova. Kada to nije moguće, zdravstvenu sposobnost utvrđuje trupni lekar na osnovu pregleda i, po potrebi, konsultovanja specijaliste vojne ili civilne zdravstvene ustanove.

8. Bezbednosna provera u postupku primanja i praćenja dobrovoljaca vrši se po propisima službe bezbednosti, kojih se treba striktno pridržavati.

9. Sa dobrovoljcima se organizuje vojno-stručna obuka, doobuka ili preobuka, radi osposobljavanja za određene dužnosti u jedinici – ustanovi. Način i vreme trajanja obučavanja zavise od ranije stečenih znanja dobrovoljaca. Obuka se, načelno, organizuje uz rad u osnovnoj jedinici – ustanovi.

10. Dobrovoljci se u pogledu prava i dužnosti izjednačavaju sa vojnim licima, odnosno vojnim obveznicima i za vreme vojne službe pripada im odgovarajuća naknada predviđena zakonskim propisima.

11. Odluku o prijemu dobrovoljaca u jedinice Jugoslovenske narodne armije donosi starešina jedinice i ustanove ranga brigade, puka i samostalnog bataljona i njima ravnih jedinica. Izveštaj o prijemu dobrovoljaca redovno se dostavlja pretpostavljenoj komandi.

12. Licu (dobrovoljcu) može prestati vojna služba ako prestane potreba za njegovim angažovanjem u jedinici i na njegov zahtev: u slučaju opravdanih zakonskih razloga predviđenih čl. 32. i 33. Zakona o vojnoj obavezi, ili ako je u jedinici proveo maksimalno propisano vreme predviđeno članom 52. citiranog zakona.

13. Uputstvo stupa na snagu danom potpisivanja.

14. Za sva nejasna pitanja obraćati se pretpostavljenim komandama i nadležnim organizacijskim jedinicama Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu.

Pošto je Predsedništvo SFRJ 1. oktobra 1991. objavilo "stanje neposredne ratne opasnosti", pomoćnik SSNO-a za moral i pravna pitanja, general-major Vidak Vujović upućuje 7. oktobra 1991. poverljiv dokument br. 115-123 Informacija o važnosti proglašenja neposredne ratne opasnosti potčinjenim komandama 1. vojne oblasti.⁹⁰ U tom dokumentu Vujović ističe važnost propisne organizacije

90 Dokazni predmet br. 537, ERN teksta na b/h/s-u 0089-3074-0089-3075; ERN eng. ET 0089-3074-0089-3075, Informacija o važnosti proglašenja neposredne ratne opasnosti, poverljivo br. 115-123, general-major Vidak Vujović, 7. oktobar 1991.

popune i upisa dobrovoljaca u JNA, kao i korišćenje dobrovoljaca medžu vojnicima u cilju podizanja morala.

iii. Naredba Predsedništva SFRJ br. 73 o angažovanju dobrovoljaca u oružane snage SFRJ za vreme neposredne ratne opasnosti

Dana 10. decembra 1991. Predsedništvo SFRJ donelo je Naredbu br. 73 o Angažovanju dobrovoljaca u oružanim snagama SFRJ za vreme neposredne ratne opasnosti,⁹¹ kako bi razjasnilo i legalizovalo status dobrovoljaca koji pojedinačno i/ili grupno učestvuju u sukobu u Hrvatskoj. Iako je Predsedništvo Naredbu br. 73 izdalo tek posle pada Vukovara i događaja u Ovčari, ona se smatra relevantnom u kontekstu ovog izveštaja jer u njoj govori o pitanjima (subordinacija dobrovoljaca, pa tako i dobrovoljačkih formacija) koja su važna za razumevanje događaja na Ovčari i odnosa izmedžu lica koja su navodno izvršila ova krivična dela i JNA.

Naredba br. 73 Predsedništva SFRJ nedvosmisleno ukazuje da je organ koji je bio najviše političko vodžstvo SFRJ znao za postojanje i aktivnosti (srpskih) "dobrovoljačkih formacija" (vidi tačku 7. ove Naredbe) koji su učestvovali u sukobu u Hrvatskoj. U Naredbi br. 73 takodže se ističe spremnost političkog rukovodstva SFRJ, iako donekle zakašnjelu zbog trajnog sporazuma o prekidu vatre koji je 23. novembra 1991. potpisan u Ženevi, da reši pitanje dobrovoljaca i pripadnika paravojnih formacija. Tom naredbom je naročito uređen status dobrovoljaca koji pojedinačno/grupno učestvuju u sukobima u Hrvatskoj.

U petoj tački Naredbe br. 73 Predsedništva jasno se ističe da dobrovoljac koji stupi u jedinicu JNA ili TO postaje pripadnik oružanih snaga SFRJ i nosi uniformu i oznake pripadnika oružanih snaga SFRJ.

Sedmom tačkom Naredbe br. 73 Predsedništva SFRJ priznaje se (i potvrđuje) postojanje "dobrovoljačkih sastava" (za razliku od pojedinačnih dobrovoljaca) koji su "sada angažovani van oružanih snaga SFRJ" i navodi da su te formacije izvršavale "odredžene vojne zadatke", što ukazuje

91 Dokazni predmet br. 534; ERN teksta na b/h/s-u 0046-1723-0046-1730; eng. ET 0046-1717-0046-1722 na 0046-1717-0046-1718, Naredba o angažovanju dobrovoljaca u oružanim snagama SFRJ za vreme neposredne ratne opasnosti, 13. decembar 1991.

na to da je neko (ne navodi se tačno ko) na vlasti u tom trenutku znao za njih i njihovo učešće u sukobima, navodno van nadležnosti oružanih snaga SFRJ.

Naredba broj 73

Na osnovu člana 316. Ustava Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i člana 106. stava 1. tačka 6. i stav 2. Zakona o opštenarodnoj odbrani ("Službeni list", br. 21/82 i 11/91), Predsedništvo SFRJ, na sednici održanoj 10. decembra 1991. godine, donelo je

NAREDBU
O ANGAŽOVANJU DOBROVOLJACA U ORUŽANIM
SNAGAMA SFRJ ZA VREME NEPOSREDNE RATNE
OPASNOSTI

1. U skladu sa odredbom člana 119. Zakona o opštenarodnoj odbrani, za vreme neposredne ratne opasnosti, Jugoslovenska narodna armija i Teritorijalna odbrana popunjavaju se i dobrovoljcima koji se po stupanju u jedinice i ustanove oružanih snaga SFRJ u svemu pojednačavaju s vojnim licima, odnosno vojnim obveznicima.
2. Dobrovoljci se primaju u oružane snage SFRJ po postupku propisanom za prijem vojnih obveznika, s tim što se lice koje želi da stupi u oružane snage SFRJ javlja vojnoteritorijalnom organu nadležnom za mesto u kome boravi vojni obveznik.
3. Dobrovoljac može biti raspoređen u jedinicu ili ustanovu oružanih snaga SFRJ na odgovarajuću dužnost i zadatak prema zahtevima popune i potrebama službe oružanih snaga SFRJ.
4. Pri stupanju u jedinicu ili ustanovu oružanih snaga SFRJ dobrovoljac koji ranije nije dao svečanu obavezu u smislu propisa kojima je uređena služba u oružanim snagama SFRJ dužan je da svečanu obavezu da pred svojim pretpostavljenim starešinom. Na zadatke koji zahtevaju upotrebu oružja može se rasporediti dobrovoljac koji je položio svečanu obavezu i završio odgovarajuću obuku.
5. Dobrovoljac koji po odredbama ove naredbe stupa u jedinicu ili ustanovu oružanih snaga postaje vojno lice i nosi vojnu uniformu i jedinstvene oznake pripadnika

oružanih snaga SFRJ, i ima sva ostala prava i dužnosti lica na službi u oružanim snagama SFRJ.

6. Dobrovoljcu prestaje služba u oružanim snagama SFRJ:

1. ako na osnovu nalaza i ocene vojno-zdravstvene ustanove bude utvrđeno da je nesposoban za službu u oružanim snagama SFRJ, odnosno za dužnost koju vrši;

2. kada on to zahteva, a postoje zakonom utvrđeni razlozi zbog kojih se vojnom obvezniku odlaže ili prekida vršenje vojne službe;

3. kada prestane potreba za njegovim angažovanjem u oružanim snagama SFRJ.

Dobrovoljcu može prestati služba u oružanim snagama SFRJ po njegovom zahtevu ako potrebe službe to omogućavaju.

7. Dobrovoljački sastavi koji su sada angažovani van oružanih snaga SFRJ na izvršavanju odredjenih vojnih zadataka i dobrovoljci koji se sada nalaze u jedinicama ili ustanovama oružanih snaga SFRJ dužni su da, u roku od 10 dana od dana stupanja na snagu ove naredbe, usklade svoj položaj u oružanim snagama SFRJ sa odredbama ove naredbe.

U istom roku, sa teritorije za koju su odgovorne komande, jedinice i ustanove oružanih snaga SFRJ odstraniće se svi pojedinci i dobrovoljački sastavi koji se ne uključe u sastav oružanih snaga SFRJ na način utvrđen ovom naredbom.

Odredba stava 2. ove tačke odnosi se i na dobrovoljce koji se sada nalaze u oružanim snagama SFRJ ako ne postupe po odredbama ove naredbe.

8. Prema licima koja se po stupanju na snagu ove naredbe zateknu u uniformama i sa oznakama pripadnika oružanih snaga SFRJ, a nisu na zakonom propisan način stupili u oružane snage SFRJ i svoj položaj regulisali u skladu sa odredbama ove naredbe, primeniće se zakonske mere.

9. Ovlašćuje se Savezni sekretarijat za narodnu odbranu da, po potrebi, propiše uputstvo za sprovođenje ove naredbe.

10. Naredbu objaviti u "Službenom listu SFRJ".

11. Naredba stupa na snagu danom objavljivanja.

Predsedništvo

Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije

Naredba broj 73

10. decembar 1991. godine

Potpredsednik

dr Branko Kostić

Intervju pod naslovom "I dobrovoljci - vojna lica", koji je general-major Tomislav Radovanović, načelnik odseka SSNO za pravne poslove, 22. decembra 1991. dao za časopis JNA Narodna Armija,⁹² baca (dodatno) svetlo na naredbu Predsedništva SFRJ br. 73. U tom intervjuu Radovanović kaže sledeće:

U našem pravnom sistemu mimo oružanih snaga SFRJ (čine ih, kao što je poznato, JNA i TO), na teritoriji SFRJ ne mogu postojati drugi oružani sastavi. Oružane snage su, prema odredbama Ustava, jedinstvene, a (jedinstvene) poslove rukovođenja i komandovanja obavlja federacija, odnosno u njeno ime – Predsedništvo SFRJ.

Radovanović dalje kaže:

Na području Jugoslavije, pored legalnih i legitimnih oružanih snaga, na sceni su, poznato je, raznorodni oružani sastavi, čije delovanje protivreči i slovu Ustava i zakona, i međunarodnim normama. Njihov pravni 'status' nije teško definisati i sasvim precizno odrediti, sledeći posve jednostavnu logiku i tražeći odgovor na pitanja: šta, za koga i pod kojim uslovima rade, ko ih formira i finansira, koji su im privremeni ili dugoročni ciljevi?⁹³

(4) Dobrovoljci SRS-a

(a) Srpska radikalna stranka (SRS)

92 Dokazni predmet br. 404; ERN teksta na b/h/s-u 0046-6926-0046-6926; eng. 0053-5843-0053-5844, Razgovor sa Tomislavom Radovanovićem, I dobrovoljci – vojna lica, "Nardna armija", 22. decembar 1991.

93 Dokazni predmet br. 404; ERN teksta na b/h/s-u 0046-6926-0046-6926; eng. 0053-5843-0053-5844, Razgovor sa Tomislavom Radovanovićem, I dobrovoljci – vojna lica, "Nardna armija" br. 2758, 22. decembar 1991.

Srpska radikalna stranka registrovana je kao politička stranka 25. februara 1991.⁹⁴ Dva dana ranije, na osnivačkoj sednici u Kragujevcu, SRS je usvojio svoj program i Statut. Vojislav Šešelj je 1991. bio predsednik SRS-a. Prema Statutu SRS-a, Srpska radikalna stranka je "politička partija koja se političkim i drugim zakonskim sredstvima bori za državno jedinstvo... Osnovni cilj Stranke je borba za ujedinjenje svih srpskih zemalja u jednu državu, zaštita Srba na prostorima koji pripadaju drugim državama, osvajanje vlasti i održavanja na vlasti radi realizacije stranačkog programa".⁹⁵

(b) Srpski četnički pokret (SČP)

Prema Statutu SRS-a, (pripadnici) Srpskog četničkog pokreta (SČP) smatraju se "kolektivnim članovima Stranke".⁹⁶ Član 81 Statuta SRS navodi zadatke SČP:

Srpski četnički pokret, kao kolektivni član Stranke, okuplja svoje članstvo radi:

- organizovanja dobrovoljaca za pomoć ugroženim srpskim zemljama,
- organizovanja pružanja pomoći borcima,
- organizovanja pomoći porodicama poginulih boraca i invalidima rata,
- okupljanja učesnika oslobodilačkih ratova u srpskim zemljama.⁹⁷

(c) Krizni štab SRS – Ratni štab SRS

i. Dana 6. aprila 1991. SRS je osnovao "krizni štab"⁹⁸ na čelu sa Ljubišom Petkovićem⁹⁹. Prema članku objavljenom

94 Dokazni predmet br. 405, ERN teksta na b/h/s-u 0046-9230-0046-9297; ERN eng. 0068-1842-0068-1858, prevod članka Programska deklaracija Srpske radikalne stranke, originalni članak iz br. 1 "Velike Srbije", 1. juli 1990. Vidi i dokazni predmet br. 406, ERN eng. 0088-8630-0088-8647, prevod na engleski Statuta Srpske radikalne stranke, objavljen u "Velikoj Srbiji", br. 13, januar 1994.

95 Dokazni predmet br. 406, ERN eng. 0088-8630-0088-8647, prevod na engleski Statuta Srpske radikalne stranke, objavljen u "Velikoj Srbiji", br. 13, januar 1994, član 1-4.

96 Dokazni predmet br. 406, ERN eng. 0088-8630-0088-8647, prevod na engleski Statuta Srpske radikalne stranke, objavljen u "Velikoj Srbiji", br. 13, januar 1994, član 79.

97 Dokazni predmet br. 406, ERN eng. 0088-8630-0088-8647, prevod na engleski Statuta Srpske radikalne stranke, objavljen u "Velikoj Srbiji", br. 13, januar 1994, član 81.

98 Na engleskom "Crisis Staff" ili "Crisis Committee"..

99 Dokazni predmet br. 407, ERN teksta na b/h/s-u 0064-4614-0064-4681; ERN eng. 0068-19-863-0068-1866, Ljubiša Petković: Čovek na čelu

u septembru 1991. u 11. broju "Velike Srbije"¹⁰⁰, Krizni štab SRS-a osnovan je s ciljem "da pomogne i zaštiti srpski narod gde god je ugrožen".¹⁰¹

ii. Dana 1. oktobra 1991, Krizni štab preimenovan je u Ratni štab SRS-a "saglasno predlozima vojvode V. Šešelja i g. Ljubiše Petkovića". U zapisniku sa sastanka na kom je doneta ta odluka pominje se i osnivanje četiri "radne grupe" radi "bolje organizacije i efikasnijeg rada". Zadatak prve radne grupe, nazvane "Prva operativna grupa", bio je da "organizuje i vrši najvažnije dužnosti Ratnog štaba" /prevod sa engleskog/. Druga grupa je bila zadužena za pozadinu i humanitarnu podršku, a treća je imala "specijalne odgovornosti" /prevod sa engleskog/. Na kraju, četvrta radna grupa se bavila sekretarskim poslovima.¹⁰²

iii. Odnosi između Kriznog/Ratnog štaba i dobrovoljaca iz SRS-a

- Krizni/Ratni štab SRS organizuje i uskladžuje popunu i otpremanje dobrovoljaca SRS-a u Hrvatsku.¹⁰³ To obuhvata i obuku, uz pomoć Ministarstva odbrane (MO) i Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Republike Srbije¹⁰⁴

kriznog i ratnog štaba SRS, isečak iz članka u "Velikoj Srbiji", broj 11, septembar 1991.

100 Dokazni predmet br. 406, ERN eng. 0088-8630-0088-8647, prevod na engleski Statuta Srpske radikalne stranke, objavljen u "Velikoj Srbiji", br. 13, januar 1994, član 78.

101 Dokazni predmet br. 407, ERN teksta na b/h/s-u 0064-4614-0064-4681; ERN eng. 0068-19-863-0068-1866, Ljubiša Petković: Čovek na čelu kriznog i ratnog štaba SR, isečak iz članka u "Velikoj Srbiji", broj 11, septembar 1991

102 Dokazni predmeti br. 408 i 409, ERN teksta na b/h/s-u 0116-9406-0116-9407 i ERN teksta na b/h/s-u 0292-8534-0292-8534; ERN eng. 0306-6966-0308-6966 i ERN eng. 0308-0136-0308-0136, Zapisnik sa sastanka Kriznog štaba, 1. oktobar 1991.

103 Vidi, na primer, dokazni predmet br. 412, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3135-0041-3202, ERN eng. 0068-1948-0068-1954, Iz dnevnika dobrovoljca: Ratne akcije Kragujevačkog četničkog odreda, Srećko Radovanović, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN br. 0041-3135-0041-3202, "Velika Srbija", br. 12, februar 1992.

104 Dokazni predmet br. 410, ERN teksta na b/h/s-u 0339-4925-0309-4925; ERN eng. 0309-2242-0309-2242, pismo načelnika Kriznog štaba Centra za obuku u Prigrevici, Ljubiša Petković, 25. juli 1991, vidi i dokazni predmet br. 411, ERN teksta na b/h/s-u 0116-2267-0116-2334; ERN eng. 0068-1867-0068-1885, Bačka Ravna Gora, izvadak iz "Velike Srbije", br. 89, april 1996. Vidi i dokazni predmet br. 412, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3135-0041-3202; ERN eng. 0068-1948-0068-1954, Iz dnevnika dobrovoljca: Ratne akcije Kragujevačkog četničkog odreda,

- Najmanje jednom prilikom je Vojislav Šešelj u govoru dobrovoljcima pre odlaska u zonu sukoba u Hrvatskoj rekao sledeće:

Šešelj: "Pomoz' bog, junaci! Braćo Srbi, junački srpski četnici, danas idete u rat. Danas idete da oslobodite srpski Vukovar i da odbranite srpsku Slavoniju. Idete da se priključite stotinama, hiljadama naših dobrovoljaca. Idete iz svih delova današnje sužene Srbije da vratite slavu srpskom oružju. Sadejstvovaćete sa jedinicama jugoslovenske armije, jer je to naša armija. Ona je pre svega srpska armija po svom starešinskom kadru i po svojoj borbi za spas srpske zemlje i srpskih teritorija.¹⁰⁵

Pored toga, Šešelj posećuje područja na frontu gde su aktivni dobrovoljci SRS-a.¹⁰⁶

Novinar: Zbog čega su naša srpska sela popaljena, a nijedno hrvatsko selo nije stradalo kao naše?

Šešelj: Pa ja mislim da to nije tačno. Ja sam vrlo često bio prisutan na frontu i tamo gde su se naši dobrovoljci borili u sastavu teritorijalne odbrane ima dosta porušenih čisto hrvatskih sela. Tamo gde su bila jaka ustaška uporišta, tamo su naši udarali svim sredstvima i tamo ima mnogo porušenih sela, a nema onako sistematski rušenih sela...

- Iako dokumenti JNA koji se odnose na dejstva u Hrvatskoj¹⁰⁷ upućuju na to da su dobrovoljci SRS-a uključeni u mesne srpske jedinice TO ili JNA i dejstvuju pod (jedinstvenom i ujedinjenom) komandom JNA, dokumentacija Ratnog štaba SRS-a, kao i izjave dobrovoljaca SRS-a zabeležene u publikacijama SRS-a,

Srećko Radanović, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN br. 0041-3135-0041-3202, "Velika Srbija", br. 12, februar 1992.

105 Dokazni predmet br. 413, ERN teksta na b/h/s-u V000-2253-V000-2253, iz NTV Studio B, prilog o Šešeljevom govoru održanom 6. novembra 1991. dobrovoljcima pred odlazak.

106 Dokazni predmet br. 414; ERN teksta na b/h/s-u 0345-2602-0345-2651; ERN eng. A000-1163, str. 165-189, Intervju na Radio Tribini 4B Obrenovac, 11. januar 1992, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN br. 0347-5508-0347-5781, knjiga 18, Sizifovska sudovanja, Vojislav Šešelj, ABC GLAS, Beograd, 1992.

107 Vidi TRE]I deo u kom se detaljno govori o situaciji u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu.

koje su navedene niže u tekstu, pokazuju na to da Ratni štab SRS-a (i SČP), bez obzira na potčinjenost dobrovoljaca mesnim jedinicama srpskog TO-a ili JNA, izdaje naredbe i druga uputstva dobrovoljcima SRS-a. Dana 31. avgusta 1991, na primer, Zoran Rankić, zamenik komandanta Ratnog štaba SRS, posetio je dobrovoljce SRS-a u Markušici (Slavonija, Baranja i zapadni Srem) i "tom prilikom preneo naredbu štaba Srpskog četničkog pokreta da u roku od nekoliko dana moramo biti u svojim mestima, odakle ćemo se javiti štabu i dobiti nove instrukcije."¹⁰⁸

- Pored toga, Ratni štab SRS-a održava redovnu razmenu informacija sa dobrovoljcima SRS-a za vreme njihovog učešća u borbenim dejstvima. To uključuje i odlazak članova Ratnog štaba SRS-a na sporna područja radi izvidžanja situacije. Dana 2. septembra 1991. Zoran Rankić, "zamenik načelnika štaba" sastavio je izveštaj posle svog poseta Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu. Prema tom izveštaju, Rankić je otišao "po naredženju štaba i predsednika, Dr. Vojislava Šešelja" sa zadatkom da "obidže jedinice na terenu i prenese naredbu o povlačenju radi pregrupisanja snaga". Rankić u izveštaju Ratnom štabu SRS-a opisuje svoju posetu i, između ostalog, govori o "opštoj nedisciplini u pojedinim odredima, u kojoj prednjače dobrovoljci u Trpinji"¹⁰⁹ Srećko Radovanović, "zamenik komandanta odbrane sela šodolovci, Koprivna i Petrova Slatina" (zapadna Slavonija), sastavio je 13. septembra 1991. "Ratni izveštaj o aktivnostima Srpske dobrovoljačke vojske od 19. jula do septembra 1991" za Ratni štab SRS-a.¹¹⁰

- Radovanovićev izveštaj sadrži detaljne informacije o vojnoj situaciji u delu zapadne Slavonije u kom dejstvuje njegova jedinica (sastavljena od dobrovoljaca SRS-a), obuci i strukturi njegove jedinice, i operacijama koje izvodi. Ratnom štabu SRS-a slali su se i izveštaji o situaciji u drugim zonama operacija.¹¹¹

108 Dokazni predmet br. 412, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3135-0041-3202; ERN eng. 0068-1948-0068-1954, Iz dnevnika dobrovoljca: Ratne akcije Kragujevačkog četničkog odreda, Srećko Radovanović, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN br. 0041-3135-0041-3202, "Velika Srbija", br. 12, februar 1992.

109 Dokazni predmet br. 416, ERN teksta na b/h/s-u 0339-4945-0339-4946; ERN eng. 0309-1565-0309-1566, Izveštaj Zorana Rankića, 2. septembar 1991.

110 Dokazni predmet br. 417, ERN teksta na b/h/s-u 0339-4947-0339-4954; ERN eng. 0309-1558-0309-1564, Ratni izveštaj o aktivnostima Srpske dobrovoljačke vojske, Srećko Radovanović, 13. septembar 1991.

111 Dokazni predmet br. 418, ERN teksta na b/h/s-u 0339-4939-0339-4939; ERN eng. ET 0339-4939-0339-4939, Izveštaj o situaciji na frontu

- Ratni štab SRS-a vodi evidenciju dobrovoljaca koji se upućuju u zone sukoba. Ta evidencija se koristi za izdavanje potvrda dobrovoljcima u učešću u sukobu.¹¹² JNA je vreme provedeno u svojstvu pripadnika Ratnog štaba SRS-a i/ili dobrovoljca SRS-a na ratištu računala kao vreme provedeno "u službi oružanih snaga SFRJ"¹¹³.

(d) Dobrovoljci SRS-a/SČP-a

i. Formacije dobrovoljaca SRS-a upućivane na područja sukoba (uključujući i one u sastavu jedinica srpskog mesnog TO-a) nisu imale stalni sastav ni strukturu. Zato se u dokumentaciji JNA i koristio izraz "odred".¹¹⁴

ii. Članci i intervjui objavljeni u "Velikoj Srbiji" – stranačkom časopisu SRS-a – u kojima se govori o operacijama dobrovoljaca SRS-a, navode na zaključak da su formacije dobrovoljaca SRS-a, čak i ako variraju u sastavu, organizovane po vojnom principu i imaju unutrašnju hijerarhijsku strukturu¹¹⁵. Potvrda izdata Branislavu Gavriloviću 4. decembra 1991. navodi da je on bio "komandant dobrovoljaca na teritoriji Srpske oblasti Slavonija, Baranja i zapadni Srem od 4. juna do 2. decembra 1991".¹¹⁶ U razgovoru objavljenom u dvobroju "Velike Srbije" za jul i avgust 1994. Branislav Gavrilović kaže: "...ukazom

11/12. decembra 1991, SAO Krajina, štab TO Okučani, 12. decembar 1991.

112 Dokazni predmet br. 419, ERN teksta na b/h/s-u 0339-4895-0339-4895; ERN eng. 0339-4895-0339-4895-ET, Potvrda za Branislava Gavrilovića Bernu, Ljubiša Petković, 4. decembar 1991.

113 Vidi, na primer, dokazni predmet br. 420, ERN teksta na b/h/s-u 0339-4912-0339-4912; ERN eng. ET 0339-4912-0339-4912, Potvrda Vojnog odseka u Beogradu, 30. april 1992.

114 Vidi, na primer, dokazni predmet br. 5, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2667-0119-2669; ERN eng. ET 0119-2667-0119-2669, strogo poverljiva naredba OG Jug br. 235-1, pukovnik Mile Mrkšić, 29. oktobar 1991. Vidi i dokazni predmet br. 192, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5685-0340-5685; ERN eng. ET 0340-5685-0340-5685, OG Jug, strogo poverljiva naredba br. 464-1, pukovnik Mile Mrkšić, 21. novembar 1991.

115 Dokazni predmet br. 437, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3229-0041-3234; ERN eng. 0306-2361-0306-2369, Srpska mi truba zatrubi iz toga sela Borova, izvadak iz "Velike Srbije", br. 10. jul 1991.

116 Dokazni predmet br. 419, ERN teksta na b/h/s-u 0339-4895-0339-4895; ERN eng. 0339-4895-0339-4895-ET, Potvrda za Branislava Gavrilovića Bernu, Ljubiša Petković, 4. decembar 1991.

vojvode Šešelja proglašen za komandanta svih dobrovoljaca Srpske radikalne stranke".¹¹⁷

(e) Četnički vojvode

i. U intervjuu objavljenom u njegovoj knjizi Kroz politički galimatijas, Vojislav Šešelj ovako tumači čin "vojvode".¹¹⁸

Srpski četnički vojvoda je najviše četničko zvanje i teško je to zvanje dovoditi u korelaciju sa nekim armijskim činom. Otprilike bi to odgovaralo armijskom činu general-majora. Četnički vojvoda je komandovao jedinicama do nivoa divizije. Možda ta razjašnjenja za javnost nisu loša.

ii. Član 85. Statuta SRS-a navodi uslove potrebne za dobijanje čina "vojvode":

Zvanje vojvode može dobiti pojedinac koji ispunjava kumulativno sledeće uslove:

- istaknuti borac na svim poljima borbe srpskog naroda za ostvarivanje srpskih nacionalnih interesa,
- istaknuti borac na odbrani srpstva, časti, dostojanstva, kulture i tradicije srpskog naroda,
- da je poštovan u sredini u kojoj živi i radi,
- da je učesnik u borbi i da je primeren vojnik i starešina u vreme kada Srbi vode svoje odbrambene ratove.¹¹⁹

iii. Prema dokumentaciji SRS-a, čin "vojvode" dodeljivao se za vreme sukoba u Hrvatskoj onim dobrovoljcima koji su se istakli u borbi. Vojvode u mnogim slučajevima komanduju dobrovoljačkim odredima i kao takvi su na položaju s posebnim ovlašćenjima nad drugim dobrovoljcima u njihovom odredu. Čak iako nema dokaza da je JNA priznavala čin "vojvode", prema "vojvodama" se odnosila kao prema ljudima koji su na čelu dobrovoljačkih jedinica SRS-a koje su se borile uz pripadnike JNA.¹²⁰

117 Dokazni predmet br. 421, ERN teksta na b/h/s-u 0209-5045-0209-5047; ERN eng. ET 0209-5045-0209-5047, Razgovor sa Branislavom Gavrilovićem, četničkim vojvodom, zapadna Srbija jul-avgust 1994.

118 Dokazni predmet br. 422, ERN teksta na b/h/s-u 0347-8442-0347-8746; ERN eng. 0347-8709-0347-8744-EDT, izvadak iz knjige na b/h/s-u, ERN br. 0347-8442-0347-8746, Kroz politički galimatijas, Vojislav Šešelj, ABC-GLAS, Beograd, 1993.

119 Dokazni predmet br. 406, ERN eng. 0088-8630-0088-8647, prevod na engleski Statuta Srpske radikalne stranke, izvadak iz "Velike Srbije", br. 13, januar 1994, član 85.

120 Vidi, na primer, TO Vukovar o kom se govori u TREJEM delu.

iv. Dana 12. maja 1991. na svečanosti u Ravnoj Gori, u zapadnoj Srbiji,¹²¹ Momčilo Vujić, "predsednik Veća vojvoda i predsednik Srpskog četničkog pokreta Ravna Gora u slobodnom svetu"¹²² dodelio je četnicima činove "vojvode". Slična svečanost održana je 15. maja 1993. u manastiru Knežina blizu Sokoca (BiH) na kojoj je "vojvoda" Vojislav Šešelj, "predsednik Centralne otadžbinske uprave Srpskog četničkog pokreta", osamnaest dobrovoljaca SRS-a proglasio u zvanje "četničkog vojvode" "za izvanredne zasluge u ovom ratu, veliko junaštvo i pokazanu ratnu veštinu najistaknutijih četničkih komandanata", u skladu sa njegovom naredbom br. 124.¹²³ Među novim vojvodama bilo je nekoliko dobrovoljaca SRS-a koji su učestvovali u borbama u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu, i to: Zdravko Abramović (Borovo Selo, Baranja, Kninska Krajina, Vukovar); Branislav Vakić; Miroslav Vuković zvanj Jele; Branislav Gavrilović zvanj Berna; Milika Dačević; Ljubiša Petković; Jovo Ostojić i Milan Lančuzanin zvanj Kameni, komandant jedinice "Leva Supoderica".¹²⁴

3. Rukovodženje i komandovanje oružanim snagama SFRJ tokom sukoba u Hrvatskoj

a. Uvod¹²⁵

Kao što je opisano dalje u tekstu, u odnosu komandovanja između JNA i drugih srpskih/srbijanskih oružanih formacija koje su učestvovala u sukobu u Hrvatskoj ogleda se postojeće zakonodavstvo u kom je bilo reči u prvoj celini ovog izveštaja. Govoreći o odnosu JNA, mesnog srpskog TO-a i jedinica TO-a Srbije koje su učestvovala u sukobima

121 Dokazni predmet br. 423, ERN teksta na b/h/s-u 0076-8224-0076-8259; ERN eng. L000-2270-L000-2294, Hronologija radikalske borbe za državu, slobodu i demokratiju, izvadak iz "Velike Srbije", br. 429, septembar 1997, str. 24-29.

122 Dokazni predmet br. 468, ERN eng. 0348-2190-0348-2223-ET/prevod; vidi i ERN eng. 0348-2190-0348-2223-ET/prevod, članak Pobediće Ravna Gora, objavljen u "Velikoj Srbiji" br. 10/91.

123 Dokazni predmet br. 468, ERN teksta na b/h/s-u 0346-2545-0346-2548; ERN eng. 0346-2545-0346-2548, Naredba br. 124, Srpski četnički pokret, 13. maj 1993, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN br. 0346-2361-0346-2561, Srpska radikalna stranka, Vojislav Šešelj, ABC GLAS, 1995.

124 Dokazni predmet br. 468, ERN teksta na b/h/s-u 0346-2545-0346-2548; ERN eng. 0346-2545-0346-2548; Naredba br. 124, Srpski četnički pokret, 13. maj 1993, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN br. 0346-2361-0346-2561; Srpska radikalna stranka, Vojislav Šešelj, ABC GLAS, 1995.

125 Mesni srpski TO u Hrvatskoj i TO iz republika Srbije i Crne Gore koji su učestvovali u operacijama u Hrvatskoj.

u Hrvatskoj, savezni sekretar za narodnu odbranu general armije Veljko Kadijević je napisao: "Naravno da smo Teritorijalnu odbranu srpskih dijelova u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini upotrebili u dejstvima zajedno sa JNA".¹²⁶

b. Podnošenje izveštaja

Iz strogo poverljive naredbe br. 99-1 načelnika Generalštaba Oružanih snaga SFRJ general-pukovnika Blagoja Adžića od 29. septembra 1991. upućene komandantima 1, 3, 5. VO, Vojno-pomorske oblasti, RV i PVO, OG-2 i 5. i 9. korpusa vidi se koliki je značaj Vrhovna komanda oružanih snaga SFRJ pridavala "efikasnom rukovodženju i komandovanju i izvršavanju borbenih zadataka komandi".¹²⁷

(1) U toj naredbi Adžić nalaže tim jedinicama da dostavljaju redovne¹²⁸ borbene izveštaje, na osnovu "redovnih borbenih izveštaja brigada i korpusa za tri stepena niže (brigada-puk, samostalni bataljon-divizion) za sve jedinice i izdvojene sastave." To je u praksi značilo da izveštaji koje komandant 1. VO podnosi Generalštabu Oružanih snaga SFRJ moraju da prate situaciju u operativnim grupama, jurišnim odredima i jurišnim grupama.

(2) Adžić je takodže naredio Operativnoj upravi Generalštaba da "izradi integralni izveštaj sa presekom situacije na karti za potrebe SSNO i Gš OS SFRJ", i dalje "operativni dežurni tim SSNO vodiće operativni dnevnik i radnu kartu".

c. Primeri odnosa rukovodjenja i komandovanja između JNA i mesnih srpskih snaga, među kojima i dobrovoljaca/paravojske za vreme dejstava u Hrvatskoj (sempodručja Slavonije, Baranje i zapadnog Srema)

(1) Pre nego što je Predsedništvo SFRJ 10. decembra 1991. izdalo naredbu br. 73, JNA, TO Srbije, TO Crne Gore, mesni srpski TO, dobrovoljačke i paravojske jedinice/odredi, te mesna srpska policija već su delovali unutar OG-a i TG-a, pod jedinstvenom komandom JNA. Analiza borbenih

126 Dokazni predmet br. 425; ERN teksta na b/h/s-u 0035-9426-0035-9512; eng. 0036-2637-0036-2726, Veljko Kadijević, Moje vidjenje raspada, Beograd 1993, str. ERN 0036-2686.

127 Dokazni predmet br. 191, ERN teksta na b/h/s-u: 0340-5876-0340-5876; eng. ET 0340-5873-0340-5873, Naredba str. pov. br. 99-1, general-pukovnik Blagoje Adžić, 29. septembar 1991.

128 Prema izveštajima OG Jug i 1. VO o kojima se govori u TREJEM delu, redovni izveštaji su se sastavljali svaki dan.

naredženja JNA i izveštaja o stanju sukoba u Hrvatskoj, o kojima se govori niže u tekstu, ukazuje na dva ključna aspekta u odnosima između OG-a, TG-a i JoD-a:

(a) Ukratko, OG i TG su obuhvatale sve snage koje su delovale na određenom području – dakle, ne samo snage JNA, TO-a Srbije (i Crne Gore) i jedinica mesnog srpskog TO-a, već i dobrovoljce i paravojne snage, koje su sve delovale pod jedinstvenom komandom komandanta OG-a, odnosno TG-a. Međutim, borbeni izveštaji i ostala dokumentacija JNA u vezi s operacijama u Hrvatskoj takodže ukazuju na to da je na nekim područjima povremeno bilo problema sa potčinjavanjem dobrovoljaca. Preduzimane su mere kako bi se ovi problemi rešili.

(b) Druga značajna karakteristika operativnih i taktičkih grupa i jurišnih odreda pod vodžstvom JNA tokom sukoba u Hrvatskoj jeste, sudeći po izdatim naredbama i izveštajima, postojanje efikasne strukture rukovođenja i komandovanja. U borbenim naredženjima i izveštajima o kojima se govori niže u tekstu navodi se da su komandanti OG-a i TG-a imali kontrolu nad svim snagama u svojim zonama odgovornosti. Komandanti OG-a su bili odgovorni komandantima vojnih oblasti ili štabu Vrhovne komande JNA, pri čemu su se pridržavali linije komandovanja i izveštavanja u odnosu prema potčinjenima. Na primer, između potčinjenih i predpostavljenih komandi postojao je svakodnevni protok izveštaja o stanju i ostalih izveštaja vezanih za borbena dejstva.¹²⁹

(2) Pregled

(a) Tokom operacija na području Kijeva (Dalmacija) 26. avgusta 1991, 9. korpus JNA, mesni srpski TO i delovi policije SAO Krajina delovali su pod jedinstvenom komandom (JNA). To je istakao pukovnik Ratko Mladić, tadašnji načelnik štaba (Nš) 9. korpusa JNA (Kninskog) u svom govoru na 16. sednici Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (SRBiH) održanoj 12. maja 1992. u Banjoj Luci:

Kninski korpus je imao uspeha radi toga što su u zoni Korpusa pod jedinstvenom komandom bile i snage JNA i Teritorijalne odbrane i Martićeva milicija, je li tako

129 Vidi, na primer, stanje na području Vukovara o kojem je OG Jug svakodnevno izveštavala 1. VO. O tome se detaljno govori u TREJEM delu.

Martiću? I što smo ja i on, pozovem ga i kažem, tu na Kijevo daj mi 40 milicionera i učestvovali su u borbi, je li tako, Milane, i radili smo ono što smo planirali...¹³⁰

Dana 18. avgusta 1991, ministar unutrašnjih poslova SAO Krajine Milan Martić upozorio je upravu (hrvatske) policije u Splitu i stanicu u Kijevu da SAO Krajina neće tolerisati prisustvo hrvatskih policajaca na svojoj teritoriji i dodao da će napasti policijsku stanicu Kijevo ukoliko se ljudstvo iz nje ne povuče u roku od 48 časova.¹³¹

(b) Dana 9. oktobra 1991, komandant 1. OG JNA general špiro Niković izdao je strogo poverljivo naredženje br. 103/1-91. Tim naredženjem se jedinice mesnog srpskog TO-a iz zona Korduna i Banije pretpočinjavaju njegovoj komandi, počev od 19. oktobra 1991.¹³²

(c) Pukovnik Momir Talić, komandant 5. korpusa JNA 5 (Banjalučkog), izdao je 31. oktobra 1991. strogo poverljivo naredženje br. 37-226 u kojem kaže sledeće: "Sve jedinice i štabovi TO koji se nalaze u zoni odgovornosti brigada JNA pretpočinjavaju se tim komandama". U naredženju još piše da će brigade JNA pridodate jedinice TO-a "i druge sastave ojačanja" smatrati kao svoje elemente borbenog rasporeda i brinuti se o tim sastavima.¹³³

(d) U naredženju za napad na Saborsko od 1. novembra 1991, koje je izdao komandant 2. TG JNA pukovnik Čedomir Bulat, naveden je i spisak jedinica koje će učestvovati u tom napadu i njihovih obaveza tokom i nakon napada. Među tim jedinicama su bile jedinice mesnog srpskog TO-a iz Ličke Jesenice i brigada mesnog srpskog TO-a iz Plaškog.¹³⁴ Slične informacije sadrži i naredženje komandanta 31.

130 Dokazni predmet br. 427, ERN teksta na b/h/s-u 0084-7711-0084-7761; ERN eng. 0091-3501-0091-3562, Zapisnik sa 16. sjednice Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, Banja Luka, 12. maj 1992. godine, str. 0091-3548.

131 Dokazni predmet br. 428, ERN teksta na b/h/s-u 0050-1494-0050-1494; eng. L005-0035-L005-0036, dokument koji je potpisao Milan Martić, Ministarstvo unutrašnjih poslova SAO Krajine, 18. avgust 1991.

132 Dokazni predmet br. 436; ERN teksta na b/h/s-u 0201-1628-0201-1628; eng. 0201-1627-0201-1627, Naredženje br. 100-233, Komanda 1. OG JNA, 19. oktobar 1991.

133 Dokazni predmet br. 429; ERN teksta na b/h/s-u 0051-8824-0051-8825, Naredženje 5. korpusa JNA br. 37-226, Angažovanje i sadejstvo sa jedinicama TO, Momir Talić, 31. oktobar 1991. godine.

134 Dokazni predmet br. 430; ERN teksta na b/h/s-u 0109-9990-0109-9995; eng. ET 0109-9990-0109-9995, Naredba i plan napada na Saborsko od 12. novembra 1991.

korpusa JNA potpukovnika Slobodana \ordževića od 7. novembra, kojim nalaže 2. TG-u da napadne područje Saborskog.¹³⁵ Već 23. oktobra 1991, komandant 5. VO-a JNA (sa sedištem u Zagrebu) general Života Avramović naredio je da se formira 2. TG, u čijem će sastavu biti jedinice JNA i mesnog srpskog TO-a, i to pod komandom pukovnika Bulata. Jedan od zadataka 2. TG-a bio je "da objedini dejstva jedinica JNA na poligonu Slunj i jedinica TO Veljun i Plaški".¹³⁶

(e) Dana 10. novembra 1991, komanda 5. VO je izdala strogo poverljivo naredženje br. 09/75-1034 o formiranju 3. OG, koje je potpisao general Života Avramović. U naredženju stoji da će komandant 3. OG biti general-potpukovnik Vladimir Banjanin i da će delovati pod direktnom komandom 5. VO.¹³⁷

(f) Dana 20. novembra 1991, komandant 3. OG general-potpukovnik Vladimir Banjanin izdao je 6. ličkoj diviziji, 2. TG strogo poverljivo naredženje br. 695-1023 da se sve jedinice, uključujući JNA i TO Srbije, stave pod jedinstvenu komandu.¹³⁸

Dana 25. novembra 1991, predsednik "srpske opštine" Petrinja (zapadna Slavonija) Radovan Maljković uputio je Željku Ražnatoviću Arkanu dopis br. 2-110/91 u kom izražava svoju saglasnost zbog upućivanja "jedinice Željka Ražnatovića - Arkana" u Petrinju i njenom pretpočinjavanju "2. mtb 622. mtbr"¹³⁹. 622 mtbr je bila jedinica JNA¹⁴⁰.

135 Dokazni predmet br. 431; ERN teksta na b/h/s-u 0152-7773-0152-7777, Naredženje pukovnika Slobodana \ordževića za napad na Ličku Jasenicu – Saborsko - Sertić Poljanu - Kuselj – Fontanu, 7. novembar 1991.

136 Dokazni predmet br. 432; ERN teksta na b/h/s-u 0200-9444-0200-9445, Naredženje za formiranje 2. TG, Života Avramović, 23. oktobar 1991.

137 Dokazni predmet br. 433; ERN teksta na b/h/s-u 0202-9343-0202-9344, Naredženje general-pukovnika Živote Avramovića za formiranje 3. OG, 10. novembar 1991. godine.

138 Dokazni predmet br. 434; ERN teksta na b/h/s-u 0203-2589-0203-2591, Naredženje str. pov. br. 695-1023, general-potpukovnik Vladimir Banjanin, 20. novembar 1991. godine.

139 Dokazni predmet 435; ERN teksta na b/h/s-u 0201-2027-0201-2028; eng. 0201-2026-0201-2026, Dopis br. 2-110/91 koji je Maljković uputio Ražnatoviću, 25. novembar 1991.

140 Dokazni predmet br. 436, ERN teksta na b/h/s-u 0201-1628-0201-1628; ERN eng. 0201-1627-0201-1627, Naredženje br. 100-233, Komanda 1. Operativne grupe JNA, 19. oktobar 1991.

TREĆI deo: Operativna grupa Jug Oružanih snaga SFRJ i dejstva u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu (SBZS)

1. Kratki pregled

a. U ovom delu podrobnije se govori vojnim dejstvima čiji cilj je bio zauzimanje Vukovara u periodu od septembra do novembra 1991. Ta dejstva su detaljno opisana, a naročita pažnja je posvećena ulozi OG Jug (tj. gmtbr i potčinjenim jedinicama, među kojima i dobrovoljačkim jedinicama SRS) pre, za vreme i posle evakuacije vukovarske bolnice.

b. Istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srem biti su u zoni odgovornosti 1. vojne oblasti, kojom je komandovao general-pukovnik Života Panić.

c. Dana 2. maja 1991. grupa šešeljevaca (koji su se nazivali i "četnici") napali su iz zasede nekoliko hrvatskih policajaca u Borovom Selu. U julu 1991. JNA i mesni srpski TO preuzeli su kontrolu nad Baranjom. U drugoj polovini avgusta 1991. otvoreni izvori izvestili su po prvi put o žestokim borbama na vukovarskom području. Dejstva JNA sa ciljem zauzimanja istočne Slavonije je do kraja septembra 1991. ometao loš sistem rukovođenja i komandovanja, velik broj dezertera i niska borbena gotovost rezervnih jedinica.

d. Dana 29. septembra 1991. gmtbr, kojom je komandovao pukovnik Mile Mrkšić, (pre)potčinjena je 1. vojnoj oblasti i upućena u Vukovar. Po dolasku na vukovarsko ratište, gmtbr je ušla u sastav OG Jug, kojom je komandovao pukovnik Boja Bojat. Osam dana kasnije je komandu nad OG Jug preuzeo pukovnik Mile Mrkšić. Gardijska motorizovana brigada je glavna jedinica OG Jug čiji zadatak je izvodjenje većine dejstava sa ciljem zauzimanja Vukovara. Položaji 1. proletherske gardijske motorizovane brigade (pgmd), kojom je komandovao general-major Dragoljub Arandželović, nalazili su se južno od položaja OG Jug, koja je bila zadužena za južni deo istočne Slavonije i zapadnog Srema. Severno od položaja OG Jug nalazili su se položaji 12. novosadskog korpusa koji je bio zadužen za Baranju i veći deo severnog područja istočne Slavonije, uključujući i deo Vukovara, severno od reke Vuke.

e. Ratni dnevnik i redovni protok naredženja potčinjenih jedinica i izveštaja 1. vojnoj oblasti i SSNO-u, u kojima su

detaljno opisane aktivnosti potčinjenih jedinica, upućuju na to da je sve vreme izvodženja dejstava čiji je cilj bio zauzimanje Vukovara, uključujući vreme pre, tokom i posle evakuacije vukovarske bolnice, postojao delotvoran sistem komandovanja i obaveštavanja između OG Jug i pretpostavljenih i potčinjenih komandi i jedinica.

f. Za vreme napada na Vukovar, gmtbr (OG Jug) je bila ojačana pripadnicima drugih jedinica, uključujući pripadnike JNA, TO Srbije, mesnog srpskog TO-a (među kojima i dobrovoljci i pripadnici paravojnih formacija) i dobrovoljcima, koji su dejstvovali pod komandom pukovnika Mileta Mrkšića preko njegovih potčinjenih komandanata. Naredženja su izdavana da bi se odstranile paravojne grupe/dobrovoljački odredi koji odbijaju da budu potčinjeni JNA.

g. Tokom oktobra 1991. pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, uveo je jurišne odrede (JOd). Major Borivoje Tešić je bio komandant 1. jurišnog odreda. Prvi jurišni odred se sastojao od tri jurišne grupe: "Petrova Gora", "Leva Supoderica" (kojom je komandovao Milan Lančuzanin zvani Kameni) i "Vukovar" (kojim je komandovao Mirosljub Vujović), (mesni srpski) odredi TO-a bili su potčinjeni OG Jug preko 1. jurišnog odreda. Ti (mesni srpski) odredi TO-a održavali su tesne veze sa SRS-om preko Ratnog štaba SRS.

h. Tokom dejstava u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu bilo je izveštaja o navodnom učešću dobrovoljaca/paravojske i pripadnika JNA u kršenjima zakona i običaja ratovanja i (daljnjih) naredženja da se spreče ili kazne takva krivična dela.

i. Dana 18. novembra 1991, neposredno posle pada Vukovara, general-potpukovnik Života Panić, komandant 1. VO, naredžuje pukovniku Miletu Mrkšiću da zauzme bolnicu u Vukovaru. U istom naredženju Panić izričito naredžuje Mrkšiću da se pridržava svih aspekata Ženevskih konvencija o ratnim zarobljenicima i da u potpunosti kontroliše situaciju u svojoj zoni odgovornosti. Panić nedvosmisleno upozorava Mrkšića na opasnost od odmazde mesnih srpskih jedinica TO-a.

j. Dana 18. novembra 1991. u Zagrebu je potpisan sporazum o evakuaciji vukovarske bolnice. Prema tom sporazumu, JNA je bolesne i ranjene iz bolnice trebalo da preda hrvatskim vlastima. U sporazumu o evakuaciji nigde se ne pominje da JNA treba da evakuisane ljude preda

ijednoj drugoj vlasti ili organu. Evakuacija vukovarske bolnice nije jedina operacija evakuacije koju je OG Jug izvela tokom svog učešća u dejstvima čiji je cilj bilo zauzimanje Vukovara. U oktobru i novembru 1991. su MKCK, PMEZ i druge organizacije organizovale evakuaciju ranjenih i bolesnih iz Vukovara u Hrvatsku. Dana 18. novembra 1991. na Mitnici se predao velik broj pripadnika hrvatskih snaga.

k. U Ratnom dnevniku gmtbr se nigdje ne pominje sporazum o evakuaciji. Gardijska motorizovana brigada ne pominje nikakva konkretna naredženja 1. VO ili OG Jug za sprovođenje sporazuma o evakuaciji. Ni u beleškama Ratnog dnevnika gmtbr ili redovnim borbenim izveštajima OG Jug ne razlikuje se između različitih evakuacija izvršenih 20. i 21. novembra 1991. Tako u borbenim dokumentima OG Jug (i gmtbr), kao ni u izveštajima 1. VO, nema beleški u kojima se konkretno pominje evakuacija bolnice.

l. Prema Ratnom dnevniku 80. mtbr, 20. novembra 1991. u 22:35 časova, obezbeđenje logora na Ovčari gde su bili "zarobljeni ZNG-i" preuzeli su pripadnici TO Vukovar, a vojna policija (80. mtbr) se vratila na komandno mesto 80. mtbr. U Ratnom dnevniku i redovnim borbenim izveštajima OG Jug upućenim 1. VO i SSNO-u ne pominje se da je OG Jug evakuisane iz vukovarske bolnice 20. novembra 1991. na Ovčari predao mesnoj jedinici srpskog TO-a. Nema ni napomena o tome da bi naredba o primopredaji koju treba da izvrši OG Jug došla od 1. VO i/ili SSNO-a ili sa bilo kojeg komandnog nivoa.

m. Prva beleška u Ratnom dnevniku gmtbr posle pada Vukovara u kojoj se pominje prepotčinjavanje (mesnom srpskom) TO unesena je 21. novembra u 02:00 časa. Posle ove beleške u Ratnom dnevniku gmtbr sledi je strogo poverljivo naredženje br. 464-1, Regulisanje pitanja pretpočinjavanja i vraćanja u matični sastav – naredženje, od 21. novembra 1991. u 06:00 časova, jutro posle ubistava na Ovčari, koje je potpisao načelnik štaba gmtbr, potpukovnik Miodrag Panić. Ovo naredženje upućeno je i "komandantu šešeljevaca". Naredženje OG Jug br. 464-1 znači da "Petrova Gora", "Leva Supoderica" i ostali mesni srpski odredi Vukovarskog TO-a, uključujući i komandante Milana Lančuzanina, Stanka Vujanovića i Miroljuba Vujovića, ostaju podređeni OG Jug (tj. pukovniku Miletu Mrkšiću) do vremena posle izvršenih zločina na Ovčari.

n. Dana 22. novembra 1991. pukovnik Mile Mrkšić obavestio je 1. VO i SSNO o tome da su rešena sva pitanja u vezi sa (pre)potčinjavanjem dobrovoljačkih jedinica i da je u toku primopredaja ovlašćenja sa gmtbr na 80. mtbr. Prema izveštajima 1. VO, 80. mtbr je 23. novembra 1991. preuzela komandu nad sektorom Vukovar.

o. Primopredajom ovlašćenja sa gmtbr na 80. mtbr potpukovnik Milorad Vojnović, komandant 80. mtbr, postao je "komandant mesta" Vukovara. Tokom dejstava generalpotpukovnik Života Panić i pukovnik Mile Mrkšić izdavali su naredženja da se osnuju "komande mesta" JNA u opštinama koje je zauzela JNA i snage pod njenom komandom. U tim naredženjima se ne pominje saradnja sa civilnim organima, već se upozorava na potrebu sprečavanja mešanja (neodređenih) "mesnih organa vlasti". Krajem novembra i početkom decembra 1991, SSNO je izdao daljnja uputstva kojim se regulišu zadaci "mesnih komandi" i njihova saradnja sa mesnim (civilnim) organima.

p. Dana 27. novembra 1991. predstavnici Saveznog izvršnog veća (SIV) SFRJ, JNA, Republika Srbija i Republika Hrvatska potpisale su "memorandum o saglasnosti" pod pokroviteljstvom Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK) kojim su se zvanično obavezali da će se pridržavati sve četiri Ženevske konvencije. U izveštaju podređenim jedinicama koji je usledio, Pravna uprava SSNO- a ističe *"potrebu da starešine, neposredno angažovane na ovim poslovima, ponovo prouče odredbe ženevskih konvencija i Uputstvo o primeni pravila ratnog prava u oružanim snagama SFRJ i obezbede njihovu doslednu i potpunu primenu."*

q. Pukovnik Mile Mrkšić, major Veselin šljivančanin, kao i ostale starešine gmtbr posle pada Vukovara unapredženi su u više činove.

r. U decembru 2003. vojni tužilac za ratne zločine u Veću za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu podigao je optužnicu protiv Stanka Vujanovića, Miroljuba Vujovića i još šestorice okrivljenih zbog njihovog navodnog učešća u ratnom zločinu izvršenom nad ratnim zarobljenicima. Dana 24. maja 2004. ta optužnica je proširena na Milana Lančužanina, Slobodana Katića i još devetoricu okrivljenih. Ta optužnica se odnosi na ubistvo 200 ljudi na Ovčari posle pada Vukovara, u noći između 20. i 21. novembra 1991.

2. Uvod

a. Istočna Slavonija, Baranja i zapadni Srem bile su u zoni odgovornosti 1. vojne oblasti.

b. Značaj Vukovara

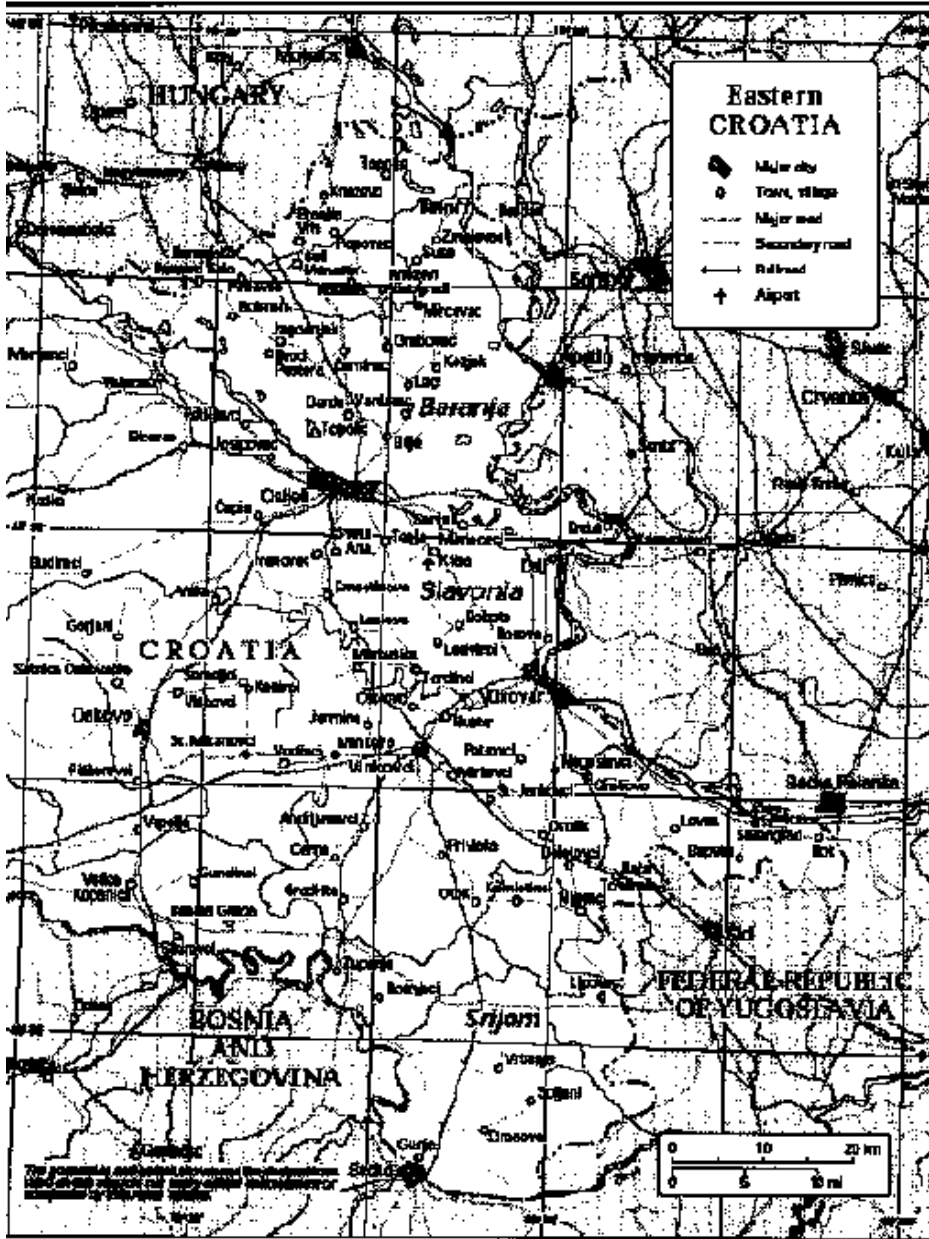
General-potpukovnik Života Panić, koji je u septembru 1991. imenovan za komandanta 1. vojne oblasti, u intervjuu za seriju "Smrt Jugoslavije" koji je dao u oktobru i novembru 1991. /kao u originalu/, objašnjava stratešku važnost Vukovara.¹⁴¹

Vukovar je i za Hrvate i za Srbe bio strateški važan. Hrvati su hteli da pod svaku cenu zadrže, da preuzmu... da zadrže kontrolu nad Vukovarom. A Srbi, odnosno vojska, htela je da oslobodi Vukovar od Hrvata. Em... kako bi ostao u srpskoj enklavu. Da Hrvatima preseku pristup Dunavu.

Znate li da je Vukovar bila jedan od glavnih luka na Dunavu? Da je bila glavna trgovačka luka? Da je celo područje Baranje, istočne Slavonije i zapadne Slavonije hm... bilo veoma značajno. Bilo je značajno za Hrvate, hm.. jer su preko tog područja imali pristup Dunavu.

A posle toga, odsečeni su od tog područja. Postalo je jasno da je strateški značajan za obe strane. Hm... Dobio sam naredženja od Vrhovne komande, od Predsedništva, da oslobodim Vukovar i to smo učinili. /prevod sa engleskog/

141 Dokazni predmet br. 544, ERN teksta na b/h/s-u 0460-7824-0460-7876, transkript razgovora sa @ivotom Panićem, oktobar i novembar 1994, na str. ERN eng. 0460-7845.

3. Situacija u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu pre raspoređivanja gmtbr (od maja do 29. septembra 1991)

a. Incident u Borovom Selu (2. maj 1991)

(1) Prema članku objavljenom u stranačkom časopisu SRS-a "Velika Srbija", prva naoružana akcija SRS-ovih dobrovoljaca (poznatih pod nazivom "šešeljevci" i "četnici") izvršena je 2. maja 1991. u Borovom Selu, kada je grupa ljudi iz "četničkog dobrovoljačkog odreda" iz zasede napala grupu hrvatskih policajaca koji su ušli u selo da ponovo uspostave hrvatsku vlast.¹⁴²

(2) Dobrovoljci SRS-a koji su izvodili operacije u Borovom Selu upućeni su 2. aprila 1991. u zapadni Srem u skladu sa odlukom "Centralne otadžbinske uprave Srpskog četničkog pokreta". "Četnička komanda i štab" su od aprila do maja 1991. držali straže u Borovom Selu i primali dobrovoljce koji su pristizali.¹⁴³ Među dobrovoljcima upućenim u Borovo Selo bio je i Branislav Vakić, "komandant štaba 'Stara Srbija'"¹⁴⁴. Dobrovoljcima "koji su se istakli u odbrani Borova Sela" je 12. maja 1991. dodeljen čin "vojvode"¹⁴⁵. Prema izjavama koje je dao za BBC-jevu seriju Smrt Jugoslavije, Šešelj je već u martu 1991. obišao Borovo Selo i druga sela u istočnoj Slavoniji.¹⁴⁶

(3) Tokom leta 1991. dobrovoljci SRS-a su navodno učestvovali i u operacije u Mirkovcima,¹⁴⁷ Tenji, Adi,

142 Dokazni predmet br. 437, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3229-0041-3234; ERN eng. 0306-2361-0306-2369, Srpska mi truba zatrubi iz toga sela Borova, izvadak iz "Velike Srbije", br. 10, juli 1991.

143 Dokazni predmet br. 437, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3229-0041-3234; ERN eng. 0306-2361-0306-2369, "Srpska mi truba zatrubi iz toga sela Borova", izvadak iz "Velike Srbije", br. 10, juli 1991, sadrži razgovore sa četiri druga "četnička poručnika" iz Srbije.

144 Dokazni predmet br. 443, ERN teksta na b/h/s-u 0065-4132-0065-4137, ERN eng. t 0065-4132-0065-4137, Ratni dani vojvode Branislava Vakića, izvadak iz "Velike Srbije", br. 63, decembar 1995.

145 Dokazni predmet br. 438, ERN teksta na b/h/s-u 0076-8224-0076-8259, ERN eng. L000-2270-L000-2294, Hronologija radikalske borbe za državu, slobodu i demokratiju, izvadak iz "Velike Srbije", br. 429, septembar 1997, str. 24-29.

146 Dokazni predmet br. 439, ERN teksta na eng. 0321-8875-0321-8914, transkript razgovora za Smrt Jugoslavij", mart 1995, na str. 0321-8882-0321-8886.

147 Dokazni predmet br. 440, ERN teksta na b/h/s-u 0339-4974-0339-4974; ERN eng. 0309-2239-0309-2239, Dopis, 11. avgust 1991.

šodolvcima, Koprivni i Petrovoj Slatini, kao i Trpinji,¹⁴⁸ a najmanje jednom prilikom u saradnji sa Arkanom¹⁴⁹.

(4) Jedan drugi "četnički dobrovoljački odred", kojim je komandovao Branislav Gavrilović zvan Brne, imao je štab u Trpinji.¹⁵⁰ Prema potvrdi koju su potpisali Vojislav Šešelj, predsednik SRS-a, i Ljubiša Petković, načelnik "Vojnog štaba SRS", "Branislav Gavrilović - Brna, ... *bio komandant dobrovoljaca na teritoriji Srpske oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem.*" od 4. juna do 2. decembra 1991.¹⁵¹ U septembru 1991. Branislav Vakić je u Silaš uputio "grupu" četnika pod komandom Zorana Doderovića.¹⁵²

b. Dejstva Oružanih snaga SFRJ u Baranji i istočnoj Slavoniji (do 30. septembra 1991)

(1) Prema podacima iz javnih izvora, prve ozbiljnije borbe na vukovarskom području izbile su 25. avgusta 1991¹⁵³.

(2) Prema izjavama general-potpukovnika Živote Panića za seriju Smrt Jugoslavije, dejstva JNA u septembru 1991.

148 Dokazni predmet br. 441, ERN teksta na b/h/s-u 0065-3126-0065-3131, ERN eng. 0066-6712-0066-6717, Odbrana Srbije kroz Slavoniju, Baranju i zapadni Srem, izvadak iz "Velike Srbije", br. 11, decembar 1991, i dokazni predmet br. 442, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3152-0041-3153, ERN eng. 0047-2763-0047-2764, Armija pohvalila jedinicu dobrovoljaca SRS, izvadak iz ERN teksta na b/h/s-u 0041-3135-0041-3202, "Velika Srbija", br. 12, februar 1992.

149 Dokazni predmet br. 412, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3135-0041-3202, ERN eng. 0068-1948-0068-1954, Iz dnevnika dobrovoljca: Ratne akcije Kragujevačkog četničkog odreda, Srećko Radovanović, izvadak iz ERN teksta na b/h/s-u 0041-3135-0041-3202, "Velika Srbija", br. 12, februar 1992.

150 Dokazni predmet br. 441, ERN teksta na b/h/s-u 0065-3126-0065-3131; ERN eng. 0066-6712-0066-6717, Odbrana Srbije kroz Slavoniju, Baranju i zapadni Srem, izvadak iz "Velike Srbije", br. 11, decembar 1991, i dokazni predmet br. 442, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3152-0041-3153, ERN eng. 0047-2763-0047-2764, Armija pohvalila jedinicu dobrovoljaca SRS, izvadak iz ERN teksta na b/h/s-u 0041-3135-0041-3202, "Velika Srbija", br. 12, februar 1992.

151 Dokazni predmet br. 419, ERN teksta na b/h/s-u 0339-4895-0339-4895; ERN eng. 0339-4895-0339-4895, Potvrda za Branislava Gavrilovića Bernu, Ljubiša Petković, 4. decembar 1991.

152 Dokazni predmet br. 419, ERN teksta na b/h/s-u 0065-4132-0065-4137; ERN eng. ET 0065-4132-0065-4137, Ratni put vojvode Branislava Vakića, "Velika Srbija", br. 63, decembar 1995.

153 Dokazni predmet br. 497, ERN eng. 0322-236-0322-2672, Chronologie van het Bosnisch Conflict, NIOD, 2002.

ozbiljno je ometalo loše rukovodjenje i komandovanje, velik broj dezertera i slaba borbena gotovost rezervnih jedinica.¹⁵⁴

Pa, situacija je bila vrlo nepovoljna. Imali smo mnogo dezertera. Vladao je kaos. Niko nije znao ko mu je zapravo komandant... i šta... ko šta radi. Nije bilo jasne razlike među borbenim jedinicama.

I onda smo mi stigli tamo i videli da situacija ne odgovara savremenoj vojnoj organizaciji i kad se Adžić vratio, lično je razgovarao sa ministrom odbrane... hm... obavestio ga je o situaciji tamo i nedugo zatim donesena je odluka da se mene imenuje za komandanta. /prevod sa engleskog/

(3) Dana 11. septembra 1991. ili oko tog datuma, "predsednik Koordinacionog odbora stranaka i partija jugoslovenske orijentacije", dr Vida Mandić, predsednik "Izvršnog saveta Slavonije, Baranje i Zapadnog Srema za opštinu Beli Manastir", Borivoje Živanović i "komandant štaba teritorijalne odbrane opštine Beli Manastir" major Borivoje Dobrokeš, izdali su deklaraciju sa deset tačaka o "bezuslovnoj kapitulaciji Hrvatske za područje Baranje koja je porazila oružane snage Hrvatske u Baranji". Prema toj deklaraciji, "Baranja je slobodna", i celo je područje pod kontrolom mesne srpske TO i policije. U deklaraciji, nadalje, stoji sledeće: "U Baranji je bila samo tri dana vojna uprava, a posle toga izabrana nova izvršna vlast Autonomne oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem. Izvršni savet za Baranju."¹⁵⁵

4. Gmtbr i dejstva sa ciljem zauzimanja Vukovara (od 30. septembra do 23. novembra 1991)

a. Prepotčinjavanje gmtbr

(1) Dana 29. septembra 1991. gmtbr, izuzev bataljona obezbeđenja, prepotčinjen je i stavljen pod komandu 1. vojne oblasti umesto SSNO-u "do izvršenja zadatka"

154 Dokazni predmet br. 544, ERN eng. 0460-7824-0460-7876, transkript razgovora sa @ivotom Panićem, oktobar i novembar 1994, na str. ERN eng. 0460-7844; 0460-7846.

155 Dokazni predmet br. 961, ERN teksta na b/h/s-u 0050-1603-0050-1608; ERN eng. 0050-1603-0050-1608, Deklaracija o bezuslovnoj kapitulaciji Hrvatske za područje Baranje koja je porazila oružane snage Hrvatske u Baranj.i

naredženjem načelnika Vrhovnog štaba oružanih snaga SFRJ, general-pukovnika Blagoja Adžića.¹⁵⁶

SAVEZNI SEKRETARIJAT ZA NARODNU ODBRANU
Kabinet saveznog sekretara
SP Broj 29-34
29. 09. 1991. godine

Vojna tajna
Strogo poverljivo
Šifrovano
Uručiti odmah

Pretpočinjavanje Gmtbr,
naređenje -

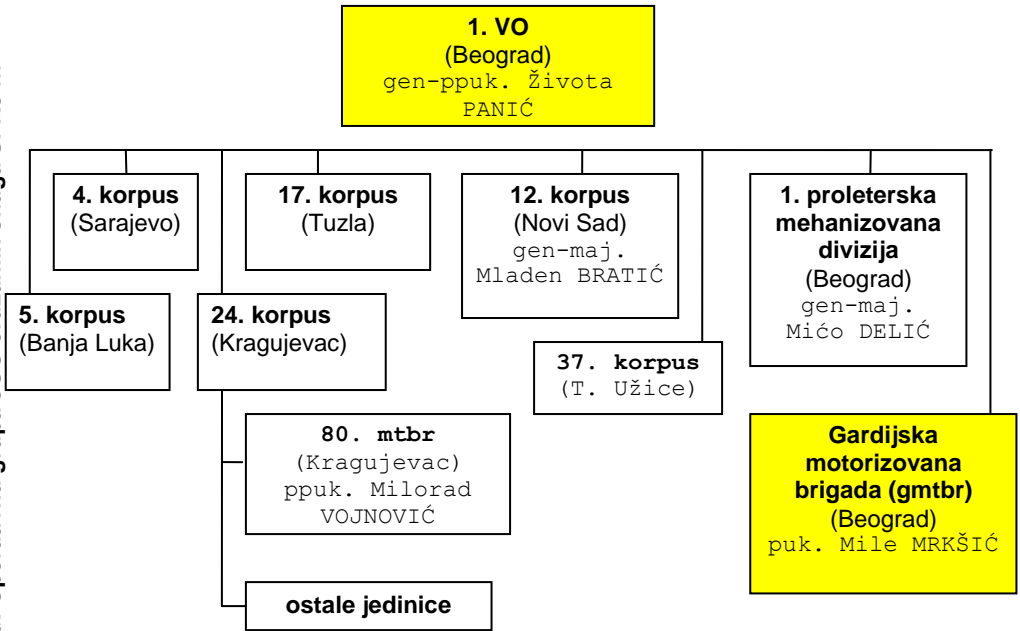
Komandi Gmtbr
Komandi 1. vojišta

Gardijska motorizovana brigada, bez bataljona za obezbeđenje, pretpočinjava se Komandi 1. vojišta od 16.00 časova 29. septembra 1991. godine do izvršenja zadatka.

Načelnik generalštaba oružanih snaga SFRJ

general-pukovnik
Blagoje Adžić

156 Dokazni predmet br. 452, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5665-0340-5665, ERN eng. L011-2990-L011-2991, strogo poverljivo naređenje br. 29-34, general-pukovnik Blagoje Adžić, 29. septembar 1991.

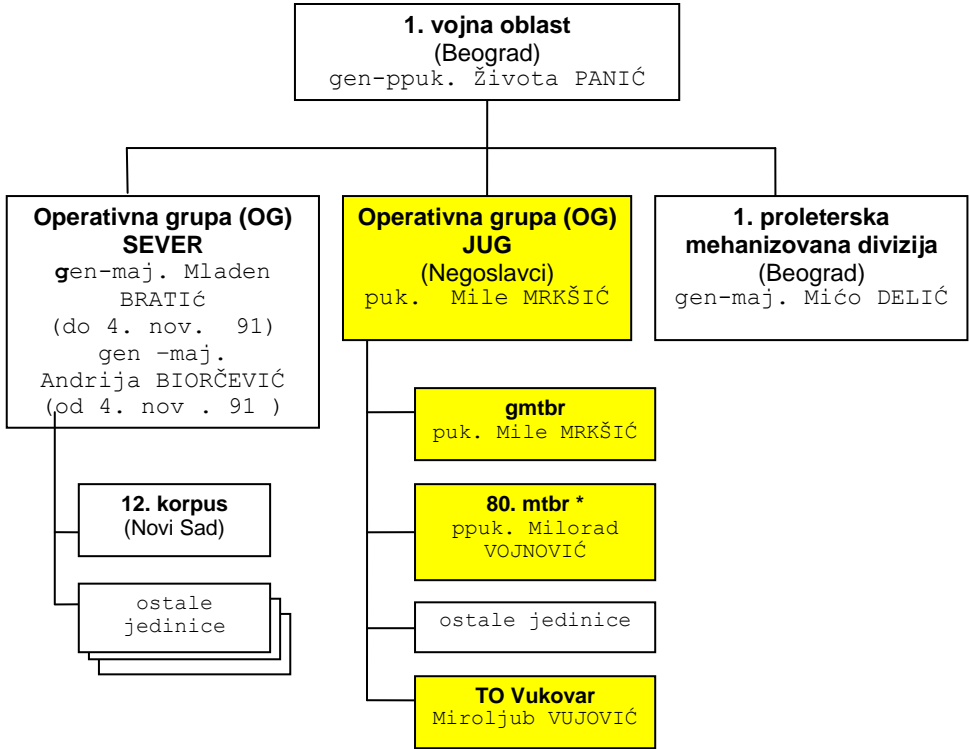

Grafički prikaz 1. VO posle prepotčinjavanja gmtbr (29. septembar 1991)

(2) Iako ovo naredženje ne pominje izričito da će gmtbr biti upućena u Vukovar, jedno drugo naredženje, koje je istog dana izdao načelnik kabineta SSNO pukovnik Vuk Obradović, o privremenom imenovanju u gmtbr pukovnika Nebojše Pavkovića¹⁵⁷ i pukovnika Zlatoja Terzića, obojice iz Kabineta SSNO-a, direktno dovodi u vezu prepotčinjenje gmtbr sa izvodženjem operacija za "oslobodženje Vukovara"¹⁵⁸.

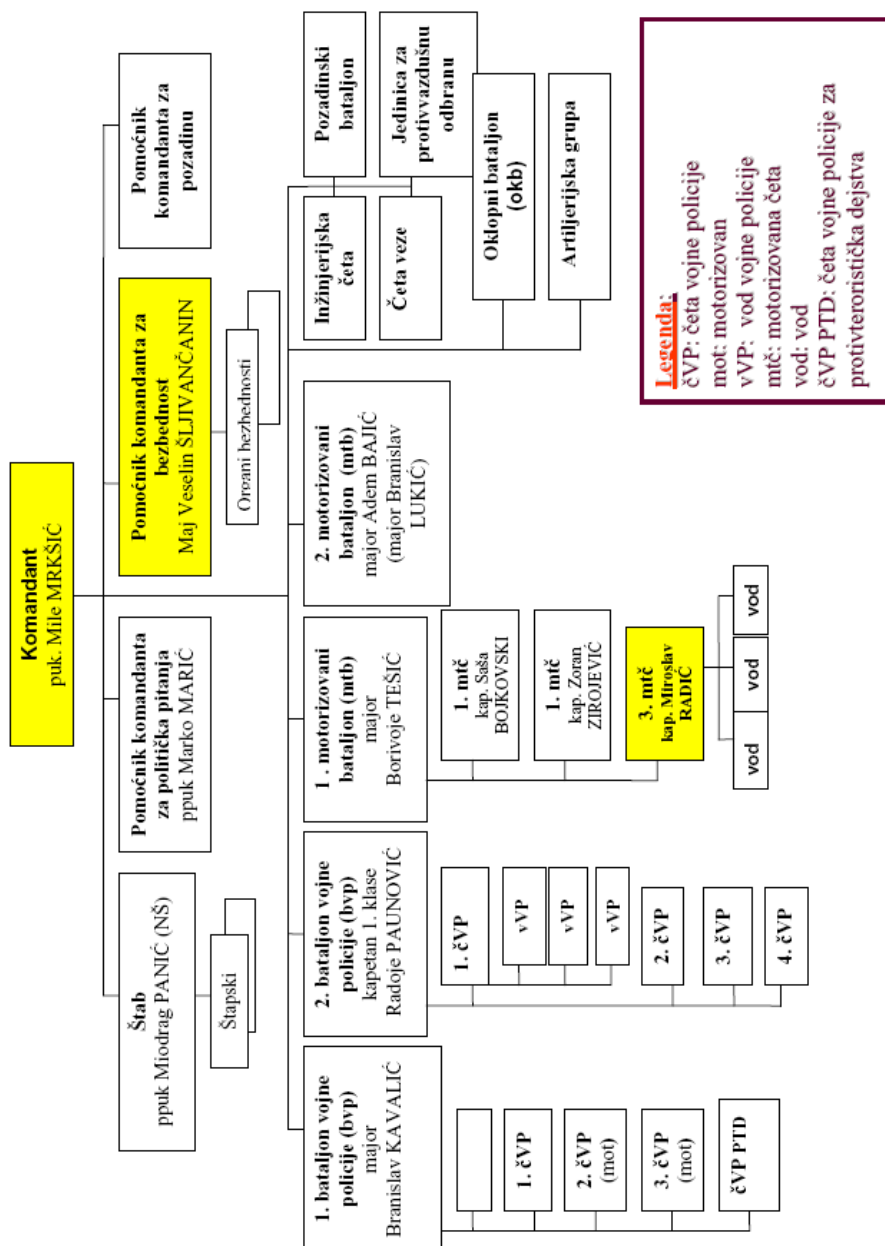
157 MKSJ je 2. oktobra 2003. izdao optužnicu protiv Nebojše Pavkovića (predmet IT-03-70).

158 Dokazni predmet br. 971, ERN teksta na b/h/s-u 0364-2888-0340-2888; ERN eng. 0364-2888-0340-2888-ET, strogo poverljivo naredženje br. 29-34/1, pukovnik Vuk Obradović, 29. septembar 1991.

Grafički prikaz strukture 1. VO posle prepotčinjavanja gmtbr (80. mtbr je na vukovarsko područje stigla u novembru 1991)

b. Pregled učešća gmtbr u dejstvima sa ciljem zauzimanja Vukovara u periodu od 30. septembra do 18. novembra 1991.

Grafički prikaz strukture gmtbr po dolasku u Vukovar (30. septembar 1991)

(3) Po dolasku na vukovarsko ratište, gmtbr se priključila OG Jug, kojom je komandovao pukovnik Boja Bojat.¹⁵⁹

(a) Komandno mesto gmtbr se nalazilo u centru Negoslavaca. Gmtbr je imala istureno komandno mesto na istom položaju, na putu prema Vukovaru.¹⁶⁰

(b) Gmtbr je osnovna jedinica u OG Jug za izvodženje većine dejstava čiji je cilj zauzimanje Vukovara¹⁶¹. Prema članku Vukovar oslobadžaju hrabri, objavljenom u časopisu JNA "Narodna armija", "jednu od težišnih uloga u borbama imaju starešine i vojnici gardijske motorizovane jedinice JNA".¹⁶² Berak, Ovčara (i Grabovo) se nalaze u zoni odgovornosti OG Jug¹⁶³. Za vreme napada na Vukovar, gmtbr je ojačana pripadnicima drugih jedinica, među kojima i JNA, TO Srbije, mesnog srpskog TO-a i dobrovoljcima¹⁶⁴, a svi su dejstvovali pod komandom pukovnika Mileta Mrkšića preko njegovih potčinjenih komandanata, kao što se objašnjava dalje u izveštaju.

(c) Pored OG Jug, među snagama koje su učestvovalе u dejstvima u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu bile su sledeće snage 1. VO JNA:

i. Prva proleterska gardijska motorizovana divizija (pgmd) pod komandom general-majora Dragoljuba

159 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482, ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik gmtbr, 1. oktobar – 21. novembar 1991, beleška od 5. oktobra 1991. u 8:50 časova.

160 Dokazni predmet br. 454, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5667-0340-5670, ERN eng. L011-2833-L011-2843, Zapovest za blokadu i napad, gmtbr, pukovnik Mile Mrkšić, 1. oktobar 1991, 10. pasus.

161 Dokazni predmet br. 445, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0008-0345-0011; ERN eng. 0345-0008-0345-0011-EDT/radna verzija prevoda, Pregled sastava snaga, 1. VO, strogo poverljivo naredženje br. 1614-162, general-potpukovnik Vladimir Stojanović, 16. novembar 1991.

162 Dokazni predmet br. 390, ERN teksta na b/h/s-u 0114-7707-0114-7707, eng. ET 0114-7707-0114-7707, Vukovar oslobadžaju hrabri, "Narodna armija", 19. oktobar 1991.

163 Vidi, na primer, dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik gmtbr, 1. oktobar – 21. novembar 1991. Vidi i dokazni predmet br. 583, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5680-0340-5680; ERN eng. L011-4034-L011-4036, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 349-1, pukovnik Mile Mrkšić, 9. novembar 1991.

164 Vidi i dokazni predmet br. 929, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3211-0364-3211; ERN eng. 0364-3211-0364-3211, strogo poverljivo naredženje 1. VO br. 160-15, general-potpukovnik Vladimir Stojanović, 9. oktobar 1991.

Arandželovića¹⁶⁵ u čijem su sastavu bile tri proletherske gardijske mehanizovane brigade¹⁶⁶ (pazi: nije isto što i gardijska motorizovana brigada) i druge jedinice, nalazila se sa desne strane položaja OG Jug i bila je zadužena za deo istočne Slavonije i zapadni Srem. Zona odgovornosti 1. pgmd obuhvatala je opštine Mirkovci, Oriolik, Veletovci, Lovaš, Tovarnik, Bapska, šaregrad, Ilok, itd.¹⁶⁷

ii. Dvanaesti novosadski korpus se nalazio sa severne strane OG Jug i pokrivao je Baranju i većinu severnog dela istočne Slavonije (tj. severni deo Vukovara (severno od reke Vuke),¹⁶⁸ uključujući opštine kao što su Borovo Selo i Borovo Naselje, Erdut, Bobota itd.¹⁶⁹ Video snimak prikazuje govor generala Andrije Biorčevića, komandanta 12. novosadskog korpusa JNA¹⁷⁰ i OG Sever, u kom on pohvaljuje Arkana za ulogu koju je odigrao u dejstvima u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu, što ukazuje na saradnju OG JNA Sever i Arkanovih "Tigrova" za vreme dejstava koje je predvodila JNA u Baranji i severnom delu istočne Slavonije. Prema transkriptu tog snimka, Biorčević kaže sledeće:

"U tome je najveća zasluga Arkanovih dobrovoljaca. Mada meni neki pripisuju kako ja šurujem sa nekim paravojnim formacijama. To nisu paravojne formacije, to su ljudi koji su došli dobrovoljno da se bore za

165 Vidi i dokazni predmet br. 930, ERN 0207-7961-0207-7963; ERN eng. L005-8886-L005-8891; strogo poverljivo naredjenje br. 851-18, 1. pgmd, general-major Dragoljub Arandželović, 4. oktobar 1991.

166 Dokazni predmet br. 445, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0008-0345-0011; ERN eng. ET 0345-0008-0345-0011, naredjenje br. 1614-162, 1. VO, general-potpukovnik Vladimir Stojanović.

167 Dokazni predmet br. 460, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3210-0364-3210; ERN eng. ET 0364-3210-0364-3210, strogo poverljivo naredjenje 1. VO br. 2429-1, general-potpukovnik Vladimir Stojanović, 9. oktobar 1991.

168 Dokazni predmet br. 463, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1189-0327-1191, ERN eng. ET 0327-1189-0327-1191, strogo poverljivo naredjenje br. 106-1, pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, 15. oktobar 1991.

169 Dokazni predmet br. 590, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0026-0345-0029, eng. 0345-0026-0345-0029- EDT/radna verzija prevoda, borbeni izveštaj 1. VO br. 1614-177, 20. novembar 1991. Vidi i dokazni predmet br. 460, ERN teksta na b/h/s-u 0364-321-0364-3210; ERN eng. ET 0364-3210-0364-3210, strogo poverljivo naredjenje 1. VO br. 2429-1, general-potpukovnik Vladimir Stojanović, 9. oktobar 1991.

170 Biorčević je došao na mesto Mladena Bratića koji je ubijen u akciji početkom novembra 1991; vidi dokazni predmet br. 968; ERN teksta na b/h/s-u 0054-4954-0054-4958; ERN teksta na eng. ET 0054-4954-0054-4958, članak u "Biltenu" br. 82, 5. novembar 1991.

srpski narod ... i mi opkolimo selo, on uleti, ono što neće da se preda, pobije, idemo dalje.”¹⁷¹

iii. Tokom dejstava je OG Jug, kao i druge jedinice JNA koje su dejstvovala u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu, ojačana drugim jedinicama JNA i TO, kao što se vidi iz naredženja analiziranih dalje u izveštaju. U strogo poverljivom naredženju 1. VO br. 1614-162 od 16. novembra 1991. naveden je pregled jedinica JNA i TO Srbije koje su bile potčinjene 1. VO za vreme dejstava u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu.¹⁷²

(2) Dana 1. oktobra 1991. u komandi (štaba) gmtbr major Trifunović i major Gojković počeli su voditi Ratni dnevnik.¹⁷³ Ratni dnevnik gmtbr sadrži detaljne beleške o učešću gmtbr u dejstvima oko Vukovara.

(d) Ratni dnevnik, naredženja za napad, kao i izveštaji koje je slao Mrkšić u svojstvu komandanta gmtbr i, kasnije, komandanta OG Jug, navode na zaključak da je postojao delotvoran komandni (rukovodni) lanac, koji je u potpunosti odgovarao principima rukovođenja i komandovanja JNA (jednostarešinstvo, jedinstvena komanda, obaveza provodženja odluka)¹⁷⁴, kao i funkcionalni sistem obaveštavanja za sve vreme u kojem je gmtbr učestvovala u dejstvima u Vukovaru (tj. do povlačenja 23. novembra 1991). Sve jedinice u sastavu OG Jug bile su potčinjene komandantu OG Jug, pukovniku Miletu Mrkšiću.

(e) Pukovnik Mile Mrkšić je, prema Ratnom dnevniku gmtbr, komandovao jedinicom gmtbr za sve vreme dok je gmtbr bila u Vukovaru.¹⁷⁵ Mrkšić je na položaj komandanta

171 Dokazni predmet br. 451; ERN teksta na b/h/s-u/eng. 0062-2146-0062-2147, transkript govora generala Andrije Biorčevića na TV Beli Manastir, 1. januar 1992.

172 Dokazni predmet br. 445, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0008-0345-0011; ERN eng. ET 0345-0008-0345-0011, Naredženje br. 1614-162, 1. VO, general-potpukovnik Vladimir Stojanović.

173 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482, ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik gmtbr, 1. oktobar - 21. novembar 1991.

174 Dokazni predmet br. 387, ERN teksta na b/h/s-u 0216-6067-0216-6102; ERN eng. L004-9076, Zakon o opštenarodnoj odbrani SFRJ – ONO, 1982, član 112.

175 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN teksta na eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik gmtbr, 1. oktobar - 21. novembar 1991, 27. oktobar, 4. oktobar, 5. oktobar, 6. oktobar 1991, 10. oktobar, 11. oktobar, 27. oktobar, 9. novembar, 15. novembar, 17. novembar 1991.

gmtbr postavljen 9. jula 1990.¹⁷⁶ Major Veselin šljivančanin je bio načelnik organa bezbednosti gmtbr u periodu u kom je gmtbr učestvovala u dejstvima u Vukovaru. šljivančanin je na taj položaj imenovan 12. avgusta 1991.¹⁷⁷ šljivančanin je pre toga u gmtbr bio na drugim dužnostima: komandir čete vojne policije (od 10. juna 1986. do 27. januara 1987), zamenik komandanta bataljona vojne policije u činu kapetana (od 27. januara 1987. do septembra 1987), komandant 1. bataljona vojne policije (od 22. avgusta 1988. do 4. novembra 1989).¹⁷⁸ Miroslav Radić je bio komandir čete u 1. motorizovanom bataljonu gmtbr.¹⁷⁹

(3) Dana 1. oktobra 1991. pukovnik Mile Mrkšić je gmtbr izdao Zapovest za blokadu i napad, kom je u sastav gmtbr uveo jurišni odred (JOD).¹⁸⁰

(f) U drugoj tački Mrkšić objašnjava buduće aktivnosti gmtbr. To se odnosi na naredženje pukovnika Mrkšića da pešadijske jedinice gmtbr koriste pripadnike mesnog srpskog odreda TO "Petrova Gora" kao "vodiče".¹⁸¹

Gmtbr izvodi blokadu i napad na Vukovar u sastavu OG dejstvom JOD-a sa zadatkom: u sadejstvu sa jedinicama TO Vukovar (odTO Petrova Gora, okb/544. mtbr, razbiti snage neprijatelja u zoni dejstva zauzeti grad i uspostaviti režim kontrole.

176 Dokazni predmet br. 455, ERN teksta na b/h/s-u 0422-2838-0422-2984, ERN teksta na eng. XXX, Personalni dosije o Miletu Mrkšiću, Državni sekretarijat za personalnu upravu.

177 Dokazni predmet br. 456, ERN teksta na b/h/s-u 0361-8844-0361-8854, ERN teksta na eng. 0361-8844-0361-8854 EDT/radna verzija prevoda, Personalni list: Veselin šljivančanin, Državni sekretarijat za personalnu upravu.

178 Dokazni predmet br. 456, ERN teksta na b/h/s-u 0361-8844-0361-8854, ERN teksta na eng. 0361-8844-0361-8854 EDT/radna verzija prevoda, Personalni list: Veselin šljivančanin, Državni sekretarijat za personalnu upravu.

179 Dokazni predmet br. 457, ERN teksta na b/h/s-u 0361-8369-0361-8376, ERN teksta na eng, Personalni list: Miroslav Radić, Generalštab Jugoslovenske narodne armije, Personalna uprava.

180 Dokazni predmet br. 454, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5667-0340-5670; ERN teksta na eng, L011-2833-L011-2843, Zapovest za blokadu i napad, gmtbr, pukovnik Mile Mrkšić, 1. oktobar 1991.

181 Dokazni predmet br. 454, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5667-0340-5670; ERN teksta na eng, L011-2833-L011-2843, Zapovest za blokadu i napad, gmtbr, pukovnik Mile Mrkšić, 1. oktobar 1991, tačke 2, 3a.

(g) Pod četvrtom tačkom, "Odlučio sam", Mrkšić naredžuje opšti zadatak gmtbr. Izričito naredžuje saradnju izmedžu JNA i jedinica TO.¹⁸²

4. ODLUČIO SAM: u toku noći - pre svitanja dana 02. 10. 1991. godine izvršiti dovođenje jedinica Gmtbr na liniju dodira, a zatim uz avio. i art. podršku (trajanje art. podrške 20 minuta) energičnim dejstvom izvršiti napad u dodeljenoj zoni u sadejstvu sa JTO i jedinicama JNA sa ciljem: razbiti snage neprijatelja, zauzeti grad i uspostaviti režim u zoni dejstva Gmtbr.

Major Borivoje Tešić je bio komandant 1. jurišnog odreda.¹⁸³

(h) Dalje, u petom pasusu naredženja, slede konkretni zadaci svakom (od dva) potčinjenom jurišnom odredu (JOD), kao i ostalim potčinjenim bataljonima i jedinicama, uključujući i saradnju izmedžu JNA i TO.

(4) Već drugog dana učestvovanja u dejstvima u Vukovaru, gmtbr je pretrpila znatne gubitke: 1 poginuli i 58 teško ranjena.¹⁸⁴ Zanimljiva je činjenica da se intenzivno koristila vazдушna podrška.¹⁸⁵

(5) Drugi motorizovani bataljon gmtbr stigao je u kasarnu u Vukovaru najkasnije 6. oktobra 1991. Potpukovnik Komandant OG Jug je imenovao Branislava Lukića za komandanta vukovarskog garnizona.¹⁸⁶

(6) Jurišne grupe po prvi put u Ratnom dnevniku gmtbr 7. oktobra 1991. pominje komandant gmtbr (pukovnik Mile

182 Dokazni predmet br. 454, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5667-0340-5670; ERN teksta na eng. L011-2833-L011-2843, Zapovest za blokadu i napad, gmtbr, pukovnik Mile Mrkšić, 1. oktobar 1991, tačka 4.

183 Dokazni predmet br. /u originalu broj nije naveden/, ERN teksta na b/h/s-u 0114-7575-0114-7575, ERN teksta na eng. ET 0114-7575-0114-7575, Kapetan Slavko Stijaković: Junaštvo u senci skromnosti, članak u "Narodnoj armiji", 4. decembar 1991.

184 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 2. oktobar 1991.

185 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 2. oktobar 1991. u 12:15, 13:00 časova; 15:10 časova 5. oktobra 1991; 6. oktobar; 29. oktobar; 30. oktobar; 2. novembar; 3. novembar; 4. novembar; 10. novembar.

186 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 6. oktobar u 15:50 časova.

Mrkšić).¹⁸⁷ Prvih dana dejstava 1. bataljon vojne policije (bez anti-terorističke čete)¹⁸⁸ dobio je zadatak da vrši obezbeđenje u zoni odgovornosti brigade, uključujući i komandno mesto, dok je 2. bataljon vojne policije (uključujući i anti-terorističku četvu 1. bataljona vojne policije) pomagao jurišnim odredima u njihovim dejstvima na liniji fronta.¹⁸⁹

(7) Pukovnik Mile Mrkšić je komandu nad OG Jug preuzeo najkasnije 8. oktobra 1991.¹⁹⁰ Ova primopredaja se vremenski poklapa sa preuzimanjem komande od strane komande gmtbr nad komandom OG Jug (tj. komanda gmtbr postaje komanda OG Jug).

(8) Dana 9. oktobra 1991. kragujevački odred TO (Srbija) (pre)potčinjen je gmtbr (OG Jug)¹⁹¹.

(9) Dana 14. oktobra 1991. pukovnik Mile Mrkšić u svom strogo poverljivom redovnom borbenom izveštaju br. 101-1 obaveštava 1. VO o statusu sprovođenja naredženja 1. VO da se dopusti ulaz konvoja sa humanitarnom pomoći u Vukovar i "negodovanja" (mesnog srpskog) TO zbog te geste.¹⁹²

U skladu sa našim naređenjem o prihvatu i upućivanju konvoja sa lekovima i hranom u Vukovar i pored izvesnih negodovanja i protivljenja pre svega jedinica TO, konvoj je bezbedno stigao u kasarnu u Vukovaru. Kako ste u toku dana usmeno izvešteni konvoj nije produžio u Vukovar pošto mu nismo mogli garantovati bezbednost u delu grada koji kontrolišu ustaše, tako da

187 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 7. oktobar u 12:30 časova.

188 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 7. oktobar u 12:30 časova

189 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 5. oktobar 1991.

190 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 8. oktobar 1991.

191 Dokazni predmet br. 460, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3210-0364-3210, ERN teksta na eng. ET 0364-3210-0364-3210. 1. VO, strogo poverljivo naredženje br. 2429-1, general potpukovnik Vladimir Stojanović, 9. oktobar 1991.

192 Dokazni predmet br. 931, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1187-0327-1188, ERN teksta na eng. ET 0327-1187-0327-1188, OG Jug, strogo poverljivo naredženje br. 101-1, pukovnik Mile Mrkšić, 14. oktobar 1991.

se vratio u s. Nuštar (o događaju vezanom za upućivanje konvoja u Vukovar izvešćemo vas opširnim izveštajem grupe koja je bila određena za doček konvoja).

(10) Dana 15. oktobra 1991. general-potpukovnik Života Panić, komandant 1. VO JNA, u svom strogo poverljivom naredženju br. 1614-82/27 upućenom OG Jug, 12. korpusu, 1. proleterskoj gardijskoj mehanizovanoj diviziji, regionalnom štabu TO Autonomne pokrajine Vojvodina i potčinjenim jedinicama nalaže, između ostalog, da se svi "dobrovoljački odredi" i "paravojni sastavi" stave pod komandu JNA.¹⁹³

Komanda 1. VO - IKM
str. pov. Br. 1614-82/27
15. 10. 1991. godine

...

Na osnovu nastalih problema u zoni izvođenja borbenih dejstava, a u cilju regulisanja života, rada, reda i discipline, naređujem:

...

2. Sve paravojne sastave i dobrovoljačke odrede koji neće da uđu pod komandu jedinica JNA odstraniti sa teritorije.

Panić, pored toga, naređuje da treba "uspostaviti korektan odnos prema stanovništvu pravilnim postupcima i pozitivnim merama, obezbediti potpunu sigurnost i normalne uslove života građana svih nacionalnosti, stranačkih ili verskih opredeljenja". U Panićevom naredženju nedvosmisleno se zabranjuje "rušenje ili sknavljenje verskih, kulturnih i istorijskih objekata u oslobođenim mestima. Nedisциплиnovane vojnike i starešine najstrože kažnjavati,..."¹⁹⁴ Naredženje generala Živote Panića usledilo je nakon sličnog naredženja koji je potpisao njegov načelnik štaba, general-potpukovnik Vladimir Stojanović, u kom traži

193 Dokazni predmet br. 461, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3213-0364-3213; ERN teksta na eng. ET 0364-3213-0364-3213, 1. VO, strogo poverljivo naredženje br. 1614-82/27, general-pukovnik Života Panić, 15. oktobar 1991.

194 Dokazni predmet br. 461, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3213-0364-3213; ERN teksta na eng. ET 0364-3213-0364-3213, 1. VO, strogo poverljivo naredženje br. 1614-82/27, general-pukovnik Života Panić, 15. oktobar 1991.

"potpuno pretpočinjavanje i odgovornost starešinskog sastava za potčinjene i pridate jedinice".¹⁹⁵

(11) Istog dana, 15. oktobra 1991, pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, izdao je strogo poverljivu odluku br. 106-1, "Odluka za produženje napadne operacije Vukovar"¹⁹⁶. U Mrkšićevoj odluci pominju se četiri jurišna odreda, zasnovana na 1. i 2. motorizovanom bataljonu, 2. bataljonu vojne policije i oklopnom bataljonu gmtbr (zajedno sa četom Gardijske motorizovane divizije), popunjena sa dobrovoljcima, kao i odrede mesnog srpskog TO (npr. Petrova Gora) i TO Republike Srbije (npr. kragujevački odred TO).¹⁹⁷

(12) U strogo poverljivom redovnom borbenom izveštaju OG Jug br.132-1 od 17. oktobra 1991, upućenom 1. VO, pukovnik Mile Mrkšić hvali "izuzetnu borbenu vrednost" 1. mehanizovane čete oklopnog bataljona 1. pgmd, kao i diverzantskog odreda 93. motorizovanog zaštitnog puka, i svoje brigade - gmtbr. Mrkšić se tuži na "izuzetno slab borbeni moral i borbenu vrednost /koju/ pokazuje 20. partbrTO i okb/544. mtbr".¹⁹⁸

(13) Dana 19. oktobra 1991, general-potpukovnik Života Panić, komandant 1. VO JNA, izdao je strogo poverljivo naredženje br. 1614-82/33 i uputio OG Jug, 12. korpusu, 1. proleterskoj gardijskoj mehanizovanoj diviziji (pgmd), regionalnom štabu TO Autonomne pokrajine Vojvodine i ostalim potčinjenim jedinicama.¹⁹⁹

195 Dokazni predmet br. 462, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3212-0364-3212; ERN teksta na eng. ET 0364-3212-0364-3212, strogo poverljivo naredženje br. 1614-25, general-potpukovnik Vladimir Stojanović, 12. oktobar 1991.

196 Dokazni predmet br. 463, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1189-0327-1191; ERN teksta na eng. ET 0327-1189-0327-1191, strogo poverljiva odluka br. 106-1, pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, 15. oktobar 1991.

197 Dokazni predmet br. 463, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1189-0327-1191; ERN teksta na eng. ET 0327-1189-0327-1191, strogo poverljiva odluka br. 106-1, pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, 15. oktobar 1991.

198 Dokazni predmet br. 944, ERN teksta na b/h/s-u, 0327-1192-0327-1194, ERN teksta na eng. ET 0327-1192-0327-1194, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 132-1, pukovnik Mile Mrkšić, 17. oktobar 1991.

199 Dokazni predmet br. 464, ERN teksta na b/h/s-u, 0327-1195-0327-1197, ERN teksta na eng. ET 0327-1195-0327-1197, 1. VO, strogo poverljivo naredženje br. 1614-82/33, general-potpukovnik Života Panić, 19. oktobar 1991.

(a) Panić u svom strogo poverljivom naredženju br. 1614-82/33 naredžuje OG Jug i 12. korpusu da "uspostavi potpunu užu blokadu Vukovara, a sa 1. pgmd i širu po dubini i spreči svaki ulaz i izlaz iz Vukovara" i dodaje da će štab TO Vojvodina i Sekretarijat za unutrašnje poslove Vojvodine "organizovati potpunu kontrolu leve obale r. Dunav... i sprečiti svaki prelazak r. Dunav" kako bi se sprečilo "prebacivanje ustaša i municije preko r. Dunav u Vukovar".²⁰⁰

Komanda 1. VO - ikm
Strogo pov. Broj 1614-82/33
19. 10. 1991. godine

vrlo hitno
uručiti odmah

komandi 1. VO, 12.K, 1. pgmd, OG "JUG", 152. mabr,
305. inzbr i pšto AP Vojvodine

...

Na osnovu stečenog uvida, a u duhu osnovne zamisli,

naređujem:

...

2. Komanda 12. K i OG "JUG" uspostaviće potpunu užu blokadu Vukovara, a sa 1. pgmd i širu po dubini i sprečiti svaki ulaz i izlaz iz Vukovara. Pšto AP Vojvodine u saradnji sa PSUP organizovaće potpunu kontrolu leve obale r. Dunav od Bačke Palanke do Vajske i sprečiti svaki prelazak r. Dunav razmotriti i zavođenje policijskog časa na prostoru: Bačko Novo Selo, Plavna, Bođani, Vajska-Labudnjača. Ovo je neophodno iz razloga što postoje osnovane sumnje da deo meštana ovih sela učestvuje u prebacivanju ustaša i municije preko r. Dunav u Vukovar.

Protiv prekršioca preduzimati najoštrije mere odgovornosti.

(b) Panić u naredženju br. 1614-82/33 pominje i jedan skorašnji događaj sa oficirom 1. pgmbr u Iloku i izdaje jasna uputstva da se razoružaju i pritvore naoružane osobe

200 Dokazni predmet br. 464, ERN teksta na b/h/s-u, 0327-1195-0327-1197, ERN teksta na eng. ET 0327-1195-0327-1197, 1. VO, strogo poverljivo naredženje br. 1614-82/33, general-potpukovnik @ivota Panić, 19. oktobar 1991.

i grupe koje nisu u sastavu (tj. nisu potčinjene) JNA ili TO. Kao primer takvih grupa navodi "četnike"²⁰¹.

....

3. I pored više upozorenja o preduzimanju mera i dalje je prisutno da se u zoni izvođenja borbenih dejstava konzumiraju veće količine alkohola. Nekontrolisana upotreba alkohola izazvala je nekoliko teških ekscesa, a najsvežiji primer je slučaj kapetana i grupe vojnika iz 1. pgmbr. Kapetan sa 4-5 vojnika u pijanom stanju bez dozvole došlo je 19. 10. u llok i napravio nekoliko težih ispada, nakon čega je udaljen iz lloka u jedinicu. Svojim postupcima navedena grupa je narušila moralni lik pripadnika JNA, što u ovom vremenu može imati nesagledive posledice po JNA. Komanda 1. pgmd uputiće kapetana i vojnike na VDS, o čemu me lično izvestite.

4. U cilju sprečavanja pljačke, zlostavljanja građana i ubistava, čak i zarobljenika, sva naoružana lica i grupe koje nisu u sastavu JNA i TO (četnici i sl.) razoružavati i privoditi a vođe zatvarati i preduzimati sve zakonske mere.

(14) Istog dana, 19. oktobra 1991, OG Jug je od 1. VO primila strogo poverljivo naredženje br. 1614-64 da sa TO uskladi sva dejstva i održava red i disciplinu u svim jedinicama.²⁰²

<p>selo Negoslavci 17:00 časova, 19. oktobar 1991.</p>	<p>Naređenje komande 1. VO str. pov. br. 1614-64 od 19. 10. 1991. godine u kome se precizira da komande JNA objedinjavaju b/d sa svim jedinicama TO. Pešadijske jedinice koje se pridaju OMJ izvežbati u zajedničkom izvođenju b/d. U svim jedinicama obezbediti red i disciplinu. Za kontrolu naseljenih mesta kojima se ovlada angažovati prvenstveno jedinice TO.</p>	<p>/potpis: kapetan 1. klase Dragan Škorić/</p>
--	--	---

201 Dokazni predmet br. 464, ERN teksta na b/h/s-u, 0327-1195-0327-1197, ERN teksta na eng. ET 0327-1195-0327-1197, 1. VO, strogo poverljivo naredženje br. 1614-82/33, general-potpukovnik @ivota Panić, 19. oktobar 1991, pod tačkama 3 i 4.

202 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 19. oktobar u 17:00 časova.

U samom naredženju 1. VO br. 1614-64 kaže se da "sve snage koje dejstvuju u zonama dejstva jedinica stavljene su pod komandu komandanta jedinice JNA koja izvodi borbena dejstva u tim rejonima." U naredženju se još kaže da 1. pgmd treba da stupi u kontakt sa "komandantom TO Vukovar" i uputi ga na komandno mesto OG Jug "radi objedinjavanja dejstava TO sa tog prostora sa OG "JUG".²⁰³ U izveštajima OG Jug od 20. i 21. oktobra govori se o poteškoćama u motivisanju nekih jedinica TO Srbije²⁰⁴.

(15) Sledeća beleška koja se odnosi na majora Veselina šljivančanina unesena je Ratni dnevnik gmtbr 21. oktobra u 16:30 časova u²⁰⁵:

selo Negoslavci 16:30 časova, 21. oktobar	Major Šljivančanin Veselin izvestio generala Panića da je u toku dana vršio korekturu artiljerijske vatre po reonu "Mitnice" oko 13.00 časova.	/potpisao: major Trifunović/
---	--	------------------------------------

Dužnosti organa bezbednosti²⁰⁶ ne obuhvataju korekciju artiljerijske vatre, već je to obično zadatak (isturenih) posmatrača artiljerije (najčešće oficira artiljerije)²⁰⁷ ili starešina borbenih jedinica (komandiri voda ili čete pešadijskih ili oklopnih jedinica) i rutinski se izvodi za vreme vojnih dejstava pa stoga nije potrebna da bude zabeležena u Ratnom dnevniku niti o tome treba da bude obavešten glavnokomandujući vojnim operacijama. Prema izjavi generala-potpukovnika Živote Panića za seriju Smrt

203 Dokazni predmet br. 102, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2662-0119-2663, ERN teksta na eng. ET 0119-2662-0119-2663, 1. VO, Naredženje, nema broja, nema potpisa (nepotpuna kopija).

204 Dokazni predmet br. 945, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1198-0327-1199, ERN teksta na eng. ET 0327-1198-0327-1199, OG Jug, strogo poverljivo naredženje br. 163-1, pukovnik Mile Mrkšić, 20. oktobar 1991; i ERN teksta na b/h/s-u 0327-1202-0327-1203; ERN teksta na eng. ET 0327-1202-0327-1203, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 170-1, pukovnik Mile Mrkšić, 21. oktobar 1991.

205 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN teksta na eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, od 1. oktobra do 21. novembra 1991.

206 Dokazni predmet br. 394, ERN teksta na b/h/s-u 0090-9817-0090-9843, eng. 0092-0099-0092-0131, Pravilo službe organa bezbednosti u oružanim snagama SFRJ, 184.

207 Dokazni predmet br. 465, ERN teksta na b/h/s-u 0206-1551-0206-1682, ERN teksta na eng. 0302-1931-0302-2089, JNA/SFRJ, Artiljerijsko pravilo gadžanja, 1991.

Jugoslavije u oktobru/novembru 1994, Šljivančanin je "uvek bio na liniji fronta"²⁰⁸ /prevod sa engleskog/.

(16) Četiri dana posle naredženja 1. VO br. 1614-82/33 u kom je komandant 1. VO, general-potpukovnik Života Panić, izrazio svoje nezadovoljstvo protivzakonitim ponašanjem pripadnika nekih njegovih potčinjenih jedinica, a posebno u 1. proleterskoj gardijskoj mehanizovanoj diviziji - potpukovnik Milan Eremija, zamenik komandanta za moralno vaspitanje i političku propagandu 1. pgmd, obavestio je u svom poverljivom dopisu br. 1276-1, *Sedmodnevnom izveštaju o stanju morala u 1. pgmd i pretpočinjenim jedinicama, upućenom 1. VO, o učešću "paravojnih formacija iz Srbije, od četnika, preko odreda "Dušan Silni" i raznih samozvanih dobrovoljaca", kao i odreda mesne srpske TO (TO Lovas) i neidentifikovanih odreda iz Srbije (odred Valjevo), u teškim krivičnim delima.*

4. - Aktivisti i pojave koje negativno utiču na stanje morala u jedinicama divizije:

...

- u zoni b/d 1. pgmd nalazi se više grupa raznih paravojnih formacija iz Srbije, od četnika, preko odreda "Dušan Silni" i raznih samozvanih dobrovoljaca kojima nije osnovni motiv borba protiv neprijatelja već pljačka narodne imovine i izivljavanje nad nedužnim stanovništvom hrvatske nacionalnosti.

Prilikom zarobljavanja 80 meštana hrvatske nacionalnosti u selu Lovas od strane TO Lovas i Odreda "Dušan silni", vršeno je fizičko zlostavljanje nad istima nakon čega je ubijeno 4 meštana sela Lovas.

Nakon dolaska Odreda "Valjevo" u selo Lovas, zarobljeni meštani su korišćeni za čišćenje minskih polja, kojom prilikom je ubijeno 17 meštana.

Povredženim meštanima je odbijeno pružanje medicinske pomoći od strane medicinskog osoblja Doma zdravlja šid.

...

5. - Predlog mera za poboljšanje stanja morala u jedinicama:

- Da se organizovano pristupi razoružanju paravojnih formacija, posebno odreda "Dušan silni", "četnika" i

208 Dokazni predmet br. 544, ERN teksta na eng. 0460-7824-0460-7876, Transkript razgovora sa @ivotom Panićem, oktobar i novembar 1994, na ERN str. teksta na eng. 0460-7855.

"Arkanovih vojnika" i da se u tu akciju uključe organi vlasti i organi Republike Srbije.²⁰⁹

Iako (komanda) 1. pgmd nije u sastavu OG Jug, a OG Jug (ili gmtbr) nije među onima kojima je Eremijin izveštaj upućen, pretpostavlja se da je zbog ozbiljnosti događaja o kojima se govori u Eremijinom izveštaju, dopis upućen i svim potčinjenim jedinicama 1. VO, uključujući i OG Jug, i da je služio kao opomena. U Ratnom dnevniku gmtbr nema beleški o tome da pukovnik Mile Mrkšić, kao posledicu gorenavedenog izveštaja o 1. pgmd izdao naredženja svojim potčinjenim jedinicama da održavaju ili pooštire disciplinu i red među vojnicima.

(17) Dana 29. oktobra 1991. pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, izdao je strogo poverljivo naredženje br. 235-1 o "*produženju napadne operacije Vukovar*".²¹⁰

(a) Naredženje br. 235-1 OG Jug sadrži detaljni pregled jurišnih odreda OG Jug i navodi odrede "Leva Supoderica" i "Petrova Gora" kao jedinice 1. jurišnog odreda (JOD-1), potčinjene OG Jug (tj. pukovniku Miletu Mrkšiću) preko komandanata jurišnih odreda.

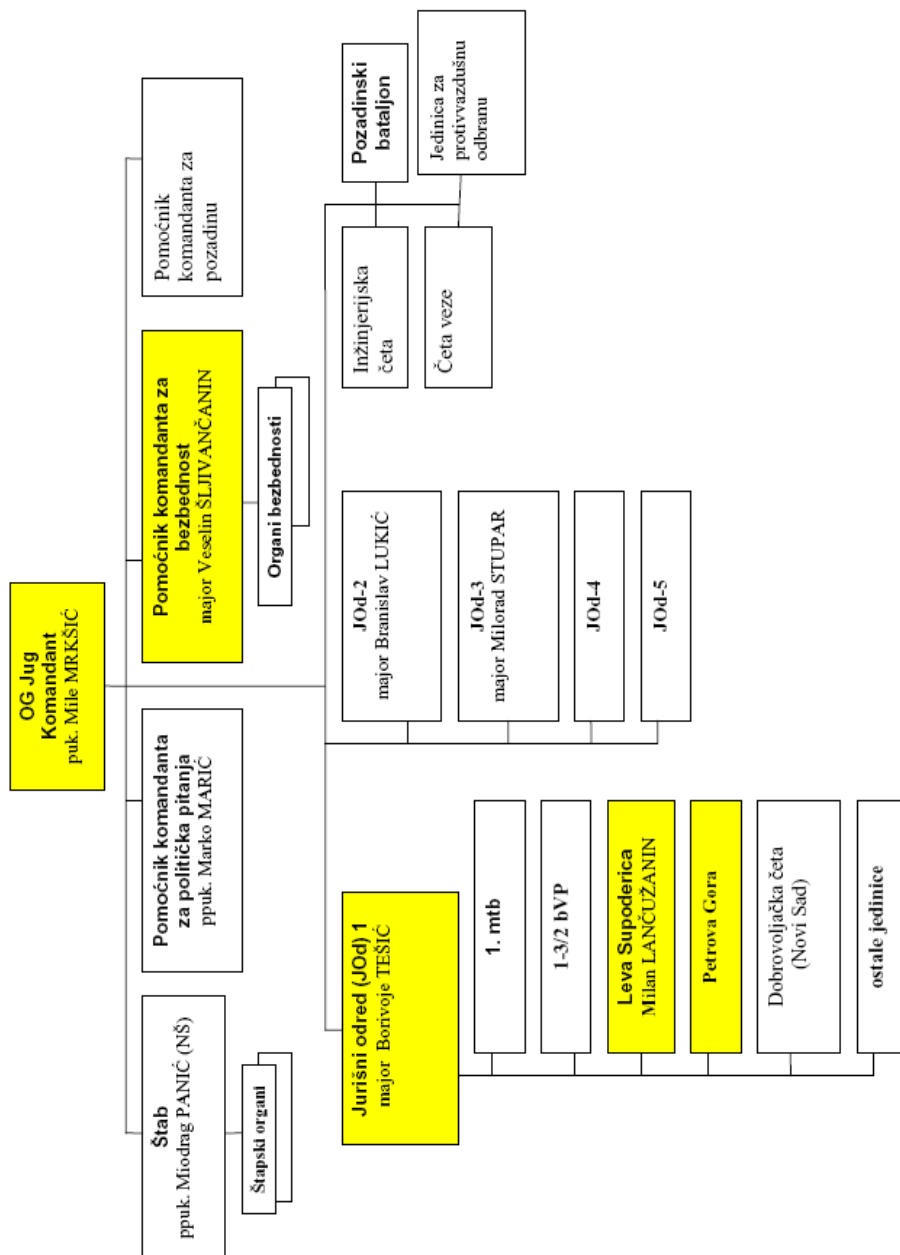
2. ZADACI JEDINICAMA:

JOD-1 sastava: 1. mtb; 1-3/2. bVP, Od Leva Supoderica; Od Petrova Gora, četa dobrovoljaca Novi Sad, 1 tenk M-84; 1/1 pionč; deo jedinica TO iz sadašnjeg rejona produžiti napad i u sadejstvu sa JOD-2 uz ubacivanje snaga razbiti ustaške jedinice u Cvetnom i Pionirskom naselju, izbiti na ulicu 1. maja, a zatim uz sadejstvo sa 3./211. okbr glavnim snagama produžiti napad u zahvatu ulice 1. maja, a pomoćnim razbiti ustaške snage u rejonu naselja 6. proleterske divizije.²¹¹

209 Dokazni predmet br. 342, ERN teksta na b/h/s-u 0040-0285-0040-0288; ERN teksta na eng. 0040-0289-0040-0291, telegram potpisao potpukovnik Milan Eremija, pomoćnik komandanta za moralno vaspitanje i političku propagandu, 1. pgmd, upućen Komandi 1. vojne oblasti, 23. oktobar 1991.

210 Dokazni predmet br. 5, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2667-0119-2669; ERN teksta na eng. ET 0119-2667-0119-2669, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 235-1, pukovnik Mile Mrkšić, 29. oktobar 1991.

211 Dokazni predmet br. 5, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2667-0119-2669; ERN teksta na eng. ET 0119-2667-0119-2669, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 235-1, pukovnik Mile Mrkšić, 29. oktobar 1991.

Grafički prikaz naredženja OG Jug br. 235-1 (samo glavne jedinice)

(b) "Leva Supoderica" i "Petrova Gora", koje se pominju u naredženju br. 235-1,²¹² dva su odreda mesne srpske TO u sklopu TO-a Vukovar. Nazivi ovih odreda (mesnog srpskog) TO-a, "Leva Supoderica" i "Petrova Gora" - odnose se na vukovarska naselja.²¹³

(c) Formiranje jedinica mesnog srpskog TO-a u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu u leto 1991. izvršeno je po istom principu kao i u drugim delovima Hrvatske u kojima je živeo znatan broj Srba. Kada nije učestvovao u dejstvima, mesni srpski TO u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu bio je do 9. oktobra 1991. potčinjen mesnom srpskom MUP-u, kojim je rukovodio Radovan Stojičić.²¹⁴ Radovan Stojičić zvani Badža kasnije je postao zamenik/pomoćnik ministra za unutrašnje poslove Republike Srbije.²¹⁵ Samoproglašeno telo "Velika narodna skupština Srpske oblasti Slavonija, Baranja i zapadni Srem" je 20. oktobra 1991. prihvatila odluku da se "TO Srbije, Baranje i zapadnog Srema" pripoji oružanim snagama SFRJ.²¹⁶ Nema dokaza o tome u kojoj meri je ta odluka sprovedena.

(d) Odredi (mesnog srpskog) TO-a, "Leva Supoderica" i "Petrova Gora" u tesnoj su vezi sa SRS-om Vojislava Šešelja. Dana 18. oktobra 1991. Dušan Filipović je poslao rukom pisano pismo sa žigom "TO Vukovar" o "legalizaciji rada" jedinice "Leva Supoderica" i imenovanju Milana Lančuzanina zvanog Kameni za njenog komandanta.²¹⁷ Prema pisanju časopisa SRS-a "Velika Srbija", "Leva

212 Dokazni predmet br. 5, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2667-0119-2669; ERN teksta na eng. ET 0119-2667-0119-2669, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 235-1, pukovnik Mile Mrkšić, 29. oktobar 1991.

213 Vidi npr. dokazni predmet br. 454, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5667-0340-5670; ERN teksta na eng. L001-2833-L011-2843, Zapovest za blokadu i napad, pukovnik Mile Mrkšić, 1. oktobar 1991.

214 Dokazni predmet br. 446, ERN teksta na b/h/s-u 0063-6946-0063-6946; ERN teksta na eng. 0064-1702-0064-1702, Potvrda štaba TO-a Slavonije, Baranje i zapadnog Srema, koju je potpisao Stojičić, 13. decembar 1991.

215 Dokazni predmet br. 447, ERN teksta na b/h/s-u 0161-2990-0160-2992; ERN teksta na eng. ET 0160-2990-0160-2992, Odgovor na ministarsko pitanje Tode Vojvodića, Radovan Stojičić, pomoćnik ministra, načelnik Sektora JB, 26. maj 1992.

216 Dokazni predmet br. 450, ERN teksta na b/h/s-u 0333-2410-0333-5746; ERN teksta na eng. Zvanična odluka Velike skupštine Srpske oblasti Slavonija, Baranja i zapadni Srem, Službeni list SAO Slavonija, Baranja i zapadni Srem br. 1, Beli Manastir, 9. oktobar 1991.

217 Dokazni predmet br. 105, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2670-0119-2670; ERN teksta na eng. ET 0119-2670-0119-2670, rukom pisana beleška, Dušan Filipović, 18. oktobar 1991.

Supoderica" je "četnički odred".²¹⁸ Vojislav Šešelj je 15. maja 1993. u "četničkog vojvodu" unapredio Milana Lančužanina, komandanta odreda "Leva Supoderica".²¹⁹

(e) Pukovnik Marko Marić, pomoćnik komandanta za političko i moralno vaspitanje, u razgovoru za "Narodnu armiju" potvrđuje da su dobrovoljci (grupe) koje je angažovala stranka bili prepotčinjeni gmtbr za vreme dejstava u Vukovaru.²²⁰

Sve češće se priča da, navodno, na područjima gdje dejstvuje i Vaša jedinica, postoji više "vojski". Neki ih nazivaju i paravojnim formacijama. Koliko je to tačno i kako sinhronizujete njihove aktivnosti?

Nije tu reč ni o paravojnim formacijama, ni o više vojski, već o dobrovoljačkim grupama. S obzirom na to da smo najjača i najstarija jedinica, pokušali smo da odmah stavimo pod kontrolu sve dobrovoljačke grupe, posebno u smislu rukovođenja i komandovanja. Bilo je stranački obojenih dobrovoljačkih grupa, koje su pokušavale da se istrgnu svakoj kontroli. Mi smo ih međutim, jasno i glasno upozorili da za sve važe pravila koja važe i za jedinice Jugoslovenske narodne armije. Ljudi su ih prihvatili i do sada nije bilo njihovog narušavanja.

(f) Dana 9. novembra 1991. Ljubiša Petković, načelnik Ratnog štaba SRS poslao je dopis "komandantu odreda Leva Supoderica uz napomenu "pismo pročitati pred svima".²²¹ U Petkovićevom dopisu navedena su jasna uputstva "komandantu odreda Leva Supoderica" da

218 Pored dokumenata o kojima je bilo reči u ovom delu: dokazni predmet br. 467, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3138-0041-3140, ERN teksta na eng. ET 0041-3138-0041-3140; @iveće srpski Vukovar, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN br. 0041-3135-0041-3202, "Velika Srbija" br. 12, februar 1992.

219 Dokazni predmet br. 468, ERN teksta na b/h/s-u 0346-2545-0346-2548; ERN teksta na eng. 0346-2545-0346-2548, Naredjenje br. 124, Srpski četnički pokret, 13. maj 1993, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN br. 0346-2361-0346-2561, Srpska radikalna stranka, Vojislav Šešelj, ABC GLAS, 1995.

220 Dokazni predmet br. 390, ERN teksta na b/h/s-u 0114-7707-0114-7707, ERN teksta na eng. ET 0114-7707-0114-7707, Vukovar oslobadžaju hrabri, "Narodna armija", 19. oktobar 1991.

221 Dokazni predmet br. 561, ERN teksta na b/h/s-u 0116-9457-0116-9457; ERN teksta na eng. 0307-1154-0307-1154, Dopis komandanta Ratnog štaba SRS komandantu odreda "Leva Supoderica", 9. novembar 1991.

imenuje komandire i stavi sve dobrovoljce pod njihovu komandu.

Srpska radikalna stranka
Ratni štab
Beograd, Ohridska br. 1
tel.: 011/547-745

Komandantu odreda "Leva Supoderica"

Gospodine komandante!

Svi dobrovoljci koje vam je Srpska radikalna stranka uputila stavljaju se pod vašu komandu i zaštitu T.O. Vukovar. Ratni štab SRS za komandanta dobrovoljaca u Vukovaru imenovao je hrabrog i iskusnog borca Katić Slobodana iz Beograda.

Molim vas da u zajedničkoj saradnji odredite i imenujete komandire odelenja, uz preporuku da se Vakić Branislav iz Niša, imenuje za komandira voda dobrovoljaca iz Niša, Leskovca i okoline.

Komandantu dobrovoljaca kao i komandirima voda i odelenja ne odobravaju se samostalne akcije bez saglasnosti komandanta odreda.

Ratni štab SRS obavezuje komandanta odreda da svim dobrovoljcima izda potvrdu o vremenu provedenom na ratištu i nagradi ih sa po dva dana. Svim borcima izdati po dve potvrde; jedna odmah prilikom stupanja u jedinicu na kojoj se uvodi datum dolaska sa datumom do daljnjeg a druga prilikom povratka do određenog datuma. Napominjemo da su samo vaše potvrde merodavne za pravdanje odsustva s radnog mesta. Za borce koje ste vratili zbog nediscipline ili bilo kog drugog razloga kao i za borce koji su pokazali izuzetnu hrabrost molim vas da nas pismeno obavestite. Svi borci redovno će primati pisma od rodbine a isti to mogu učiniti preko naših veza.

Svim borcima želimo dobro zdravlje i povratak, kada oslobodite Vukovar, prestonice Srpske Oblasti, Slavonije, Baranje i zapadnog Srema.

Beograd
09. 11. 1991. godine
Načelnik Ljubiša Petković

NAPOMENA: Pismo pročitati pred svim borcima.

Dopis Ljubiše Petkovića od 9. novembra 1991. naznaka je tesnih veza između Ratnog štaba SRS i mesnog srpskog TO-a u Vukovaru i učešću dobrovoljaca iz SRS-a u tom TO-u. Dopis također pokazuje ovlašćenje Ratnog štaba SRS-a nad jedinicama sastavljenim od dobrovoljaca SRS-a za vreme dejstava.

(g) Prema onome što je izjavio za BBC-jevu seriju Smrt Jugoslavije, predsednik SRS-a Vojislav Šešelj je u martu 1995. obišao dobrovoljce iz SRS-a koji su učestvovali u borbama u Vukovaru i sastao se sa predstavnicima Komande OG Jug, između ostalih i sa pukovnikom Miletom Mrkšićem i majorom Veselinom šljivančaninom:²²²

Ali ja sam se sreo sa generalom Mrk... Mrkšićem, komandantom gardijske brigade koja je učestvovala u... u operaciji oslobadžanja Vukovara pod... čijom komandom su bili... naši dobrovoljci.

Hm... Bili su pod... hm.... komandom četničkog vojvode Kamenog, koji je bio pod komandom generala Mrkšića. I tamo sam ga sreo. Razgovarao sam sa njim, video... hm... obišao linije fronta itd. Čak mi je... hm... tamo dao i šlem. I ja sam... istakao moj četničku oznaku dvoglavog orla... i kasnije su me ljudi pitali... a moja glava je bila prevelika za to, pa sam ga pitao ima li vojska nešto veće. Tamo sam se sastao sa generalom Mrkšićem i celim nizom drugih nižih starešina. Tamo je bio i pukovnik šljivančanin. On ... on se, međutim, više bavio propagandnim ratom.

Šešeljev obilazak zone odgovornosti OG Jug (područje pod vojnom kontrolom)²²³ nije zabeležen u Ratnom dnevniku gmtbr koji prati učešće gmtbr u dejstvima za zauzimanje Vukovara²²⁴.

222 Dokazni predmet br. 439, ERN teksta na eng. 0321-8875-0321-8914, transkript intervjua za Smrt Jugoslavije, mart 1995, na str. 0321-8892.

223 Vidi npr. dokazni predmet br. 583, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5680-0340-5680; ERN teksta na eng. L011-4034-L011-4036, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 349-1, pukovnik Mile Mrkšić, 9. novembar 1991.

224 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5434; engleski prevod L010-0496-L006-0526), Ratni dnevnik Gardijske motorizovane brigade, od 1. oktobra do 21. novembra 1991.

(h) Ratni dnevnik 1. gardijske motorizovane brigade (gmtbr) za period od 1. oktobra do 21. novembra 1991. Postoji sledeća beleška sa datumom 6. novembar 1991.²²⁵

selo Negoslavci 1030 časova, 6. novembar	Komandant JOd-1 izvestio da ima problema sa ukljućivanjem dela jedinice u borbu (međusobnih nesporazuma izmedđu pripadnika dobrovoljaćkih jedinica – šešeljevih i pripadnika TO)	potpis: major Trifunović	Komandant OG JUG naredio JOd-1 da pozove starešine i da reši taj problem.
--	--	--------------------------------	---

(i) U Redovnom borbenom izveštaju Komande OG Jug, str. pov. br. 402- 1, od 15. novembra 1991, upućenom Komandi 1. VO-a i SSNO-u pod stavkom “današnji gubici” stoji sledeće:

1. U toku dana imali smo sledeće gubitke:

a/ Gmtbr

....

b/ ostale jedinice:

- poginulo 3. (1. dobrovoljac Živković Dragoslav iz šešeljeve stranke iz Leskovca)²²⁶

(j) U jednom razgovoru za štampu koji je dao krajem novembra 1991, kapetan Miroslav Radić, komandant pešadijske čete 1. bataljona 1. gardijske motorizovane brigade (gmtbr), opisao je situaciju sledećim rećima:

U jednom trenutku, u četi kojom sam komandovao, bilo je oko pet stotina ljudi razlićitih nacionalnosti i razlićitih stranaćkih opredeljenja, od aktivnih vojnika preko dobrovoljaca i rezervista, do četnika i srpskih dobrovoljaca. Morao sam sve njih da objedinim pod jednu komandu da bih postigao uspeh.²²⁷

Radić je takodđe izjavio da je on nadležan za mesni srpski TO i da odred "Leva Supoderica" “da tako kažem,

225 Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, na str. L010-0531.

226 Dokazni predmet br. 573; ERN teksta na b/h/s-u 0327-1235-0327-1236; eng. ET 0327-1235-0327-1236, OG Jug, Redovni borbeni izveštaj, str. pov. br. 402-1, 15. novembar 1991. godine.

227 Dokazni predmet br. 555; ERN teksta na b/h/s-u/eng. 0059-3913-0059-3917, Kapetan Miroslav Radić: Rat mi se ogadio, razgovor s kapetanom Miroslavom Radićem, "Intervju", 29. novembar 1991.

sponzoriše Srpska radikalna stranka^{228n, 229}. Ovo potvrđuje da su starešine OG Jug znale da je odred mesnog srpskog TO-a "Leva Supoderica" u tesnoj vezi sa SRS-om.

(k) Članak Razmene "svi za sve" oslobadžaju ratne zločince – "uhićene" ustaše, objavljen u broju 12. časopisa SRS, "Velika Srbija", navodi da dobrovoljci SRS i ostali koji su u vezi sa SRS-om imaju pristup vojnicima zarobljenim tokom borbi u Vukovaru u novembru 1991. U članku iz "Velike Srbije" nalazi se i razgovor sa Jovom Ostojićem,²³⁰ koji je navodno omogućio autoru članka da razgovara sa zarobljenicima, kao i razgovor sa dva ratna zarobljenika Hrvata, koji su, prema rečima autora, "ustaše".²³¹ U članku Živeće srpski Vukovar – razgovor sa Milanom Lančuzaninom, koji je takodže objavljen u "Velikoj Srbiji" u februaru 1992, kaže se sledeće²³²:

Komandant "Kameni", stolar po zanatu i otac dvoje dece, organizator otpora u ovom kraju je stari ustaški "poznaničnik". Dvanaestog maja prošle godine uhapšen je u Nuštru i u zatvoru pretučen zato što je pijanim čuvarima odbio da peva ustaške pesme. Tučen je do nesvesti i onda su ga, dok je ležao krvav na podu, kvasili mokraćom i vraćali mu svest. Tada još rat nije vođen ovom žestinom, pa je premlaćen pušten iz zatvora. Smatrali su da je to dovoljna kazna za "nepočudnog" Srbina. Jedan od njegovih tamničara i mučitelja uhvaćen je kasnije u Borovom Selu. Isporučili su ga "Kamenom", koji je tada bio vođa jedne grupe ustanika.

Nekadašnjeg ustaškog silnika koji se, u promenjenim okolnostima, tresao od straha i molio za milost,

228 SRS: srpska radikalna stranka .

229 Dokazni predmet br. 555; ERN teksta na b/h/s-u/eng. 0059-3913-0059-3917 Kapetan Miroslav Radić: Rat mi se ogadio, razgovor s kapetanom Miroslavom Radićem, "Intervju", 29. novembar 1991.

230 Vojislav Šešelj je u maju 1993. proglasio Jovu Ostojića za "četničkog vojvodu" za njegove zasluge tokom dejstava u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu: vidi dokazni predmet br. 468, ERN teksta na b/h/s-u 0346-2545-0346-2548; ERN eng. 0346-2545-0346-2548, Naredba br. 124, Srpski četnički pokret, 13. maj 1993, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN br. 0346-2361-0346-2561, Srpska radikalna stranka, Vojislav Šešelj, ABC GLAS, 1995.

231 Dokazni predmet br. 412, ERN teksta na eng. ET 0041-3164-0041-3166, izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN 0041-3135-0041-3202, "Velika Srbija" br. 12, 28. februar 1992.

232 Dokazni predmet br. 467, ERN teksta na b/h/s-u 0041-3138-0041-3140, ERN teksta na eng. ET 0041-3138-0041-3140, "@iveće srpski Vukovar", izvadak iz teksta na b/h/s-u, ERN 0041-3135-0041-3202, "Velika Srbija" br. 12, februar 1992.

"Kameni" nije ubio! Nešto batina mu je vratio, ali ni približno onako krvnički. Jedina satisfakcija mu je bila da mu ustaša, i sa njim uhvaćena grupa, pevaju četniške pesme.

...

(l) U razgovoru za BBC-jevu seriju Smrt Jugoslavije komandant 1. VO-a general-pukovnik Panić (a od septembra 1991. komandant svih kopnenih snaga SFRJ koje su delovale u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu), u vezi sa operacijama u Vukovaru je rekao sledeće:

"Sve ove formacije: Arkanovi "Tigrovi", šešeljevi četnici, bile su pod mojom komandom. Oni koji su pokazivali samovolju bili su udaljeni s tog područja, razoružani i vraćeni kući." /prevod s engleskog/²³³

(m) Nekadašnji "četnički vojvoda", Branislav Vakić, koji je takođe učestvovao u napadima na Vukovar,²³⁴ u jednom razgovoru objavljenom u medijima u septembru 1994. istakao je da su "srpski četnici", pošto su početkom novembra 1991. ušli u Vukovar, dobili oružje od majora Veselina šljivančanina i da su preko šljivančanina saradživali sa JNA.

Kad je došlo do prvih incidenata sa hrvatske strane i prvih napada na srpska sela u Slavoniji, tamo su se uputili srpski dobrovoljci na poziv Teritorijalne odbrane i srpskog naroda. U Borovo Selo nas je pozvao pokojni Vuksan šoškoćanin i tamo smo od tadašnje JNA dobili "tompsons". Početkom novembra 1991. mi, srpski četnici, smo na poziv JNA ušli u Vukovar preko Negoslavaca. Tada smo od Veselina šljivančanina, majora tadašnje JNA, dobili oružje i saradživali s njim, odnosno sa jugoslovenskom vojskom.

Posle oslobodženja Vukovara smo krenuli u zapadnu Slavoniju. Tamo su moji dobrovoljci i četnici dobili

233 Dokazni predmet br. 544, ERN eng. 0460-7848-0460-7876, transkript razgovora sa general-potpukovnikom @ivotom Panićem za BBC-jevu seriju Smrt Jugoslavije, oktobar -novembar 1991, na str. ERN eng. 0460-7848.

234 Dokazni predmet br. 561, ERN teksta na b/h/s-u 0116-9457-0116-9457; ERN teksta na eng. 0307-1154-0307-1154, Dopis komandanta Ratnog štaba SRS komandantu odreda "Leva Supoderica", 9. novembar 1991.

oružje, o čemu je lično obavešten komandant zapadne Slavonije, general Uzelac. /prevod s engleskog/²³⁵

(18) Dana 8. novembra 1991. SSNO je naredio 1. VO da popuni gmtbr sa jedinicom vojne policije veličine čete (100 ljudi).²³⁶

(19) Dana 14. novembra 1991. pukovnik Mile Mrkšić je izdao strogo poverljivo naredjenje br. 394-2, Regulisanje pitanja kontrole teritorije i obezbedjenje jedinica. Mrkšić, između ostalog, naredjuje jedinicama OG Jug da uspostave potpunu kontrolu nad teritorijom, provere lica koja žele da se vrate ili usele u naselje i odmah uhapsu sumnjive, upozoravajući na "striktno poštovanje" naredjenih mera.²³⁷

(20) Dana 14.²³⁸ i 16. novembra 1991. pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, izdao je daljnja naredjenja za produženje "napadne operacije Vukovar". U strogo poverljivom naredjenju br. 403-1 od 16. novembra, među potčinjenim jedinicama OG Jug pominju se 1. i 2. motorizovani bataljon i 2. bataljon vojne policije, a ne 1. i 2. jurišni odred (premda prema naredjenju 1. jurišni odred još uvek postoji)²³⁹ i da 2. bataljon vojne policije treba da koristi jurišne grupe.²⁴⁰ Dana 16. novembra Mrkšić je obavestio 1. VO da su "i dalje prisutni problemi motivacije jednog dela dobrovoljačkih jedinica i pripadnika TO sa uključivanjem u borbu"²⁴¹.

235 Dokazni predmet br. 612; ERN eng. 0068-1955-0068-1958, Razgovor s Branislavom Vakićem, Telegraf, 28. septembar 1994.

236 Dokazni predmet br. 582, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5666-0340-5666, ETRN teksta na eng. L011-2992-L011-2993, strogo poverljivo naredjenje br. 29-64, SSNO, general-pukovnik Blagoje Adžić, 8. novembar 1991.

237 Dokazni predmet br. 957, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1232-0327-1232, ERN teksta na eng. ET 0327-1232-0327-1232, strogo poveljivo naredjenje OG Jug br. 394-2, 14. novembar 1992.

238 Dokazni predmet br. 958, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1233-0327-1234; ERN teksta na eng. ET 0327-1233-0327-1234, strogo poverljivo naredjenje br. 398-1, OG Jug, pukovnik Mile Mrkšić, 14. novembar 1991.

239 To se može zaključiti poredjenjem strogo poverljivog naredjenja br. 398-1 i br. 403-1.

240 Dokazni predmet br. 585, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5683-0340-5684. ERN teksta na eng. L011-4042-L011-4046, strogo poverljivo naredjenje br. 403-1, OG Jug, pukovnik Mile Mrkšić, 16. novembar 1991.

241 Dokazni predmet br. 932, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1239-0327-1240, ERN teksta na eng. ET 0327-1239-0327-1240, strogo poverljivo naredjenje OG Jug br. 407-1, pukovnik Mile Mrkšić, 16. novembar 1991.

(21) General-pukovnik Života Panić je u svom strogo poverljivom naredženju br. 1614-82/79 od 16. novembra 1991. ponovio svoja ranija naredženja da sve jedinice treba da se stave pod komandu JNA (pa tako i OG Jug) i da se jednako postupa sa JNA i pridatim jedinicama.²⁴²

Komanda 1. VO – IKM
str. pov. br. 1614-82/79
16. 11. 1991.

Vrlo hitno

Uručiti odmah
Komandi 1. VO, 12. K, 1. pgma, og jug, 152. mabr,
310. sssr pvo, 305. inzbr, rrf i pšto AP Vojvodine.

- na ličnost načelnika - komandanta –

N a r e d ž u j e m:

1. prvopotčinjene i pridodate jedinice prihvatati krajnje odgovorno i u svemu ih tretirati kao formacijske sastave sve do izvršenja zadatka.

Isti tretman imati prema pridatim i prepotčinjenim jedinicama JNA, TO i dobrovoljačkim sastavima ako su stavljeni pod komandu jedinice JNA bez obzira da li su angažovane za izvršenje borbenih zadataka, kontrolu teritorije ili uspostavu vojne vlasti.

Posebnu pažnju posvetiti pozadinskom obezbeđenju pridatih i prepotčinjenih jedinica.

...
Komandant,
general-potpukovnik
Života Panić, s.v.

17. 11. 1991.

(22) Dana 18. novembra u 9:45 časova, komandant OG Jug, pukovnik Mile Mrkšić je razgovarao sa predstavnikom Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) za Vukovar o uslovima predaje "ustaških" snaga u Vukovaru. Prema Ratnom dnevniku OG Jug, komandant OG Jug je "zahtevao bezuslovnu predaju i garantovao sigurnost ustaškim

242 Dokazni predmet br. 601, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3214-0364-3215, ERN teksta na eng. ET 0364-3214-0364-3215, strogo poverljivo naredženje br. 1614-82/79, 1. VO, general-potpukovnik Života Panić, 16. novembar 1991.

snagama u skladu sa Ženevskom konvencijom".²⁴³ Dana 18. novembra 1991. u 17:30 časova načelnik štaba gmtbr izveštava o tome da su 1. i 2. bataljoni vojne policije gmtbr zauzeli centar Vukovara.²⁴⁴

5. Evakuacija vukovarske bolnice (od 19. do 21. novembra 1991)

a. Operacije evakuacije pre evakuacije vukovarske bolnice

(1) Evakuacija vukovarske bolnice nije jedina operacija evakuacije koju je OG Jug izvršila za vreme svog učešća u dejstvima čiji je cilj bio zauzimanje Vukovara. U oktobru i novembru 1991. MKCK, PMEZ i druge organizacije organizovale su evakuaciju ranjenih i bolesnih iz Vukovara u Hrvatsku. Jedna takva evakuacija izvršena je 19. oktobra 1991.²⁴⁵

selo Negoslavci 7:10 časova, 19. oktobar 1991.	Zbog dolaska humanitarne kolone za izvlačenje ranjenih i povredženih iz Vukovara oko 07:00 časova, došlo je do totalne obustave vatre.	/potpis/ škorić
--	--	--------------------

(2) Dana 18. novembra 1991. na Mitnici se predao veliki broj pripadnika hrvatskih snaga. Prema Ratnom dnevniku gmtbr (tj. OG Jug), pukovnik Nebojša Pavković se 18. novembra u 9:50 časova vratio iz sektora Mitnica gde se tokom pregovora dogovorio o predaji hrvatskih snaga na tom području.²⁴⁶ Po Pavkovićevom povratku, upućena su vozila i autobusi radi pomoći u evakuaciji.²⁴⁷ Dana 18. novembra

243 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 18. novembar 1991, 9:45 časova.

244 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 18. novembar 1991, 17:30 časova.

245 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 19. oktobar 1991.

246 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 18. novembar 1991, 09:50 časova.

247 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 18. novembar 1991, 14:00 časova.

1991. u 16:00 časova počela je evakuacija i transport stanovništva iz "oslobodženog dela Vukovara".²⁴⁸

(3) Prema Ratnom dnevniku gmtbr, 19. novembra 1991. u 13:00 časova načelnik štaba OG Jug je javio da "aktivnost oko izvlačenja civila i zarobljenih ustaša teče organizovano, ali da je otežana zbog velikog broja civila"²⁴⁹.

(4) Prema izveštajima OG Jug, hrvatske vlasti su ponekad odbijale konvoje sa ljudima evakuisanim iz Vukovara. To se desilo 19. novembra 1991, sa konovojem koji je, prema Ratnom dnevniku gmtbr, upućen u Županju²⁵⁰:

selo Negoslavci 14:00 časova, 19. novembar 1991.	Komandi <i>OG Jug</i> javljeno da ustaške vlasti nisu primile konvoj od 16 autobusa sa civilima koji su upućeni u Županju. Isti su vraćeni u zonu odgovornosti <i>OG Jug</i> .	/potpis/ major Trifunović
---	--	---------------------------------

Sa time je bilo problema i 20. novembra 1991, kada je odlučeno da se konvoj uputi u Sremsku Mitrovicu (Srbija):²⁵¹

selo Negoslavci 10:30 časova, 20. novembar 1991.	U 10:30 časova pukovnik Pavković javio da ustaške vlasti nisu primile civile koji su u konvoju transportovani u selo Nuštar (reon Zidine)	/potpis/ major Trifunović
selo Negoslavci 15:00 časova,	Konvoj sa civilima i ranjenima nije primljen od ustaških vlasti u reonu sela Nuštar. Isti je vraćen i upućen u šid i Sremsku Mitrovicu.	/potpis/ major Trifunović

(5) Dana 20. novembra 1991. u 18:00 časova u istom redovnom borbenom izveštaju u kom navodi da su njegove snage zauzele vukovarsku bolnicu, Mrkšić javlja 1. VO i SSNO da je "u toku 19. novembra 1991. organizovano su sprovedžene mere za izvlačenje, evakuaciju i transport civilnog stanovništva i zarobljenih pripadnika ustaških snaga", i dodaje da se "prilikom selekcije, transporta i

248 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 18. novembar 1991, 16:00 časova.

249 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 19. novembar 1991, 13:00 časova.

250 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 19. novembar 1991, 14:00 časova.

251 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 20. novembar 1991, 10:30 časova.

primopredaje ratnih zarobljenika u svemu postupalo po Ženevskoj konvenciji o ratnim zarobljenicima".²⁵²

(6) Mrkšić takodže javlja o poteškoćama sa konvojem upućenim u Nuštar (vidi ranije u tekstu) i navodi da je transport civila koji je vraćen "juče" (19. novembra 1991), "i danas" (20. novembra 1991) nekoliko puta vraćen sa ugovorenog mesta za predaju u reonu sela Nuštar, dodajući da je konvoj potom upućen u šid, dok je konvoj sa ranjenicima koji je trebalo da bude upućen u Republiku Hrvatsku, upućen u Sremsku Mitrovicu.²⁵³ Iste poteškoće su se javile sa konvojem iz "Veleprometa".²⁵⁴

(7) Probleme sa konvojima koji su upućeni u deo Hrvatske pod kontrolom hrvatskih vlasti koje je Mrkšić naveo pominju se u dnevnom izveštaju 1. VO upućenom Operativnom centru Generalštaba oružanih snaga SFRJ, strogo poverljivom dnevnom borbenom izveštaju br. 1614-177 od 20. novembra 1991.²⁵⁵ Prema tom izveštaju, OG Jug je imala probleme sa konvojem civila upućenim u Nuštar koji hrvatske vlasti nisu primile, već su ga vratile u sektor šid. Nadalje, u izveštaju 1. VO br. 1617-77 se govori da je tokom dana ekipa komande vojne oblasti stekla uvid u organizaciju evakuacije stanovništva, njihovoj "trijaži i upućivanju u prihvatne centre", kao i u organizaciju i postupke sa zarobljenicima. Rad i postupak sa zatvorenicima odvija se "striktno u skladu sa Ženevskom konvencijom o ratnim zarobljenicima".²⁵⁶

b. Sporazum u Zagrebu

(1) Dana 18. novembra 1991. hrvatski ministar za zdravlje Andrija Hebrang, pregovarač na strani JNA general Andrija

252 Dokazni predmet br. 67, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2665-0119-2666, ERN eng. ET 0119-2665-0119-2666, Strogo poverljivi izveštaj OG Jug br. 457-1, 20. novembar 1991.

253 Dokazni predmet br. 67, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2665-0119-2666, ERN eng. ET 0119-2665-0119-2666, Strogo poverljivi izveštaj OG Jug br. 457-1, 20. novembar 1991.

254 Dokazni predmet br. 67, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2665-0119-2666, ERN eng. ET 0119-2665-0119-2666, Strogo poverljivi izveštaj OG Jug br. 457-1, 20. novembar 1991.

255 Dokazni predmet br. 590, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0026-0345-0029, ERN eng. 0345-0026-0345-0029-EDT/radna verzija prevoda, Borbeni izveštaj 1. VO br. 1614-177, 20. novembar 1991.

256 Dokazni predmet br. 590, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0026-0345-0029, ERN eng. 0345-0026-0345-0029-EDT/radna verzija prevoda, Borbeni izveštaj 1. VO br. 1614-177, 20. novembar 1991.

Rašeta i predstavnici MKCK i "Lekara bez granica" potpisali su sporazum o evakuaciji vukovarske bolnice.²⁵⁷

(2) Prema odredbama sporazuma o evakuaciji, JNA će bolesne i ranjene iz bolnice predati hrvatskim vlastima u Zidinama. Nigde u sporazumu o evakuaciji nema reči o tome da JNA preda evakuisane nekim drugim vlastima ili organu.²⁵⁸ Činjenica da takve odredbe u sporazumu o evakuaciji nema važna je zbog načina na koji je OG Jug 20. novembra 1991. izvršila evakuaciju vukovarske bolnice.

(3) Najvažnije tačke sporazuma su sledeće:

(a) strane garantuju prekid vatre oko bolnice i uz pravce koji su sporazumom određeni za evakuaciju;

(b) strane će se dogovoriti o pravcu evakuacije;

(c) za vreme evakuacije, bolnica se smatra neutralnim područjem i biće pod zaštitom MKCK, koji će obaveštavati strane o neutralnosti;

(d) PMEZ će pratiti evakuaciju i imati potpuni pristup svim elementima evakuacije i;

(e) strane će omogućiti predstavnicima MKCK, "Lekara bez granica" i "Malteškog krsta" da učestvuju u evakuaciji i odobriti im da pružaju pomoć i prate evakuaciju.²⁵⁹

(4) U Ratnom dnevniku gmtbr se ne pominje ovaj sporazum. U Ratnom dnevniku gmtbr nisu zabeležena ni konkretna naredženja 1. VO ili OG Jug na osnovu kojih bi se sporazum o evakuaciji sproveo u delo.²⁶⁰ Uzimajući u obzir nivo na kojem je postignut sporazum o evakuaciji i učešće međunarodnih organizacija, neobično je da to u Ratnom dnevniku gmtbr nije zabeleženo.

257 Dokazni predmet br. 208, ERN eng. 0038-1397-0038-1397, Sastanak u vezi sa humanitarnim konvojem za evakuisanje ranjenika i bolesnika iz vukovarske bolnice, 18. novembar 1991.

258 Dokazni predmet br. 208, ERN eng. 0038-1397-0038-1397, Sastanak u vezi sa humanitarnim konvojem za evakuisanje ranjenika i bolesnika iz vukovarske bolnice, 18. novembar 1991.

259 Dokazni predmet br. 208, ERN eng. 0038-1397-0038-1397, Sastanak u vezi sa humanitarnim konvojem za evakuisanje ranjenika i bolesnika iz vukovarske bolnice, 18. novembar 1991.

260 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991.

(5) General-pukovnik Života Panić, komandant 1. VO, u razgovoru za seriju Smrt Jugoslavije izjavio je da je za evakuaciju vukovarske bolnice bio zadužen major Veselin Šljivančanin.²⁶¹

c. Sprovedženje sporazuma o evakuaciji vukovarske bolnice (uključujući i predaju mesnom srpskom TO-u)

(1) Dana 18. novembra u 01:25 časova, Marin Vidić, predstavnik hrvatske vlade, stupio je u kontakt sa OG Jug da bi razgovarao sa pukovnikom Miletom Mrkšićem o "povredženim i obolelim koji se nalaze u bolnici i o drugim pitanjima pregovora oko prekida vatre". Dežurni tim OG Jug zakazao je razgovor Vidića i Mrkšića za 18. novembar u 08:00 časova.²⁶²

(2) U strogo poverljivom dopisu 1. VO br. 1614-82/81 od 18. novembra 1991, general-potpukovnik Života Panić, komandant 1. VO, naređuje OG Jug da "u toku prepodneva, do 10:00 časova, 19.11.1991, zauzme bolnicu" u Vukovaru u sadejstvu sa OG Sever.

(a) U naredženju br. 1614-82/81 ne pominje se evakuacija bolnice²⁶³.

(b) General-potpukovnik Života Panić u svom naredženju br. 1614-82/81 navodi nekoliko izričitih upozorenja pukovniku Miletu Mrkšiću i drugim nižim starešinama, obaveštavajući ih na taj način, između ostalog, o opasnosti od odmazde, naročito kad se radi o jedinicama "mesne TO":

i. Tačka 3: "U izvršavanju prednjih zadataka, kao i u svim dejstvima u zoni angažovanja jedinica 1. VO na razbijanju ustaških snaga, u svemu se pridržavati Ženevske konvencije o ratnim zarobljenicima."²⁶⁴

261 Dokazni predmet br. 544, ERN eng. 0460-7824-0460-7876, transkript razgovora sa Životom Panićem, oktobar i novembar 1994, na str. ERN eng. 0460-7856.

262 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 18. novembar u 01:40 časova.

263 Dokazni predmet br. 444, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0021-0345-0023, eng. 0345-0021-0345-0023-EDT/radna verzija prevoda, Izveštaj 1. VO br. 1614-82/81, general-potpukovnik Života Panić, 18. novembar 1991.

264 Dokazni predmet br. 444, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0021-0345-0023, eng. 0345-0021-0345-0023-EDT/radna verzija prevoda, Izveštaj 1.

ii. Tačka 5: "...u fazi pripreme, najenergičnije sprečite svaku pojavu nediscipline, nevojničkog izgleda i ponašanja, što realizovati u toku 19.11.1991. Za ovaj zadatak komandanti svih nivoa obezbediće realne i povoljne uslove da se postavljeni zadatak izvrši."

iii. U tački 8 najeksplicitnije se i nedvosmisleno govori o opasnostima od mesne (srpske) TO: "8. Svaka jedinica u svojoj zoni odgovornosti u potpunosti mora da vlada celokupnim stanjem na teritoriji, za šta činim odgovornim komandante svih nivoa. Ratni zakoni nisu stupili na snagu, pa samim tim, a i inače, niko nema pravo na odmazdu i druge oblike osвете, kao što su to vršile neke jedinice mesne TO. Ubuduće, za ovakve i slične postupke vinovnike hapsiti i preduzimati odgovarajuće zakonske mere."²⁶⁵

© U 9. tački gorepomenutog naredženja br. 1614-82/81, general-potpukovnik Života Panić ponavlja ranija naredženja da "sve jedinice i sastavi (dobrovoljci, mesne zajednice i dr), koji učestvuju u borbenim dejstvima na prostoru 1. VO" moraju biti pod komandom JNA, "u protivnom, iste razoružati i udaljiti, a ekstremne hapsiti i preduzimati odgovarajuće zakonske mere."

komanda 1. VO /vojna oblast/ - IKM /istureno komandno mesto/
str.pov.br.1614-82/81
18.11.1991. godine

Vrlo hitno

Uručiti odmah

Komandi 1. VO, 12. K /korpus/, 1. pgmd /proleterska gardijska mehanizovana divizija/, OG "Jug", 152. mabr /mešovita artiljerijska brigada/, 310. SSRP PVO /srednjo-samohodno-raketni puk protivavazdušne

VO br. 1614-82/81, general-potpukovnik @ivota Panić, 18. novembar 1991.
265 Dokazni predmet br. 444, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0021-0345-0023, eng. 0345-0021-0345-0023-EDT/radna verzija prevoda, Izveštaj 1.
VO br. 1614-82/81, general-potpukovnik @ivota Panić, 18. novembar 1991.

odbrane/, 305. inžbr /inženjerijska brigada/, RRF /rečna ratna flota/ i PŠTO /pokrajinski štab teritorijalne odbrane/ AP /autonomne pokrajine/ Vojvodine i GŠ /Glavni štab/ OS /oružanih snaga/ SFRJ /Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije/ - prva uprava (-na ličnost komandanta - načelnika -)

Oružane snage Hrvatske na prostoru izvođenja borbenih dejstava jedinica 1. VO su poražene. Međutim, padom Vukovara rat nije završen i sada ulazimo u još žešći i okrutniji rat sa ustaškim snagama.

Ustaške snage, a naročito njihovi najekstremniji delovi nastaviće borbu podmuklo, izvođenjem diverzantskih i terorističkih akcija u bližoj i dubljoj pozadini jedinica kao i na oslobođenim delovima teritorije.

Otkrivanje diverzantsko-terorističkih i drugih grupa neprijatelja biće veoma složeno, tim pre što će isti biti odeveni u uniforme pripadnika JNA, naoružani i opremljeni našim naoružanjem i opremom.

U cilju konačnog potpunog razbijanja ustaških snaga u zoni izvođenja borbenih dejstava, jačanja borbene gotovosti i priprema za naredna dejstva,

n a r e đ u j e m:

1. OG "Jug" - izvršiti detaljnu i potpunu pripremu i u sadejstvu sa tg "sever" u toku prepodneva (do 10,00 časova) dana 19.11.1991. godine zauzeti bolnicu, MUP i očistiti od preostalih ustaških snaga oslobođene delove grada. nastaviti sa daljim raščišćavanjem Mitnice i centra Vukovara do potpune sigurnosti i bezbednosti kretanja gradom.

2. TG "Sever" - u sadejstvu sa OG "Jug" očistiti prostor oslobođenog dela Vukovara od ostataka ustaških snaga i obezbediti bezbedno i slobodno kretanje gradom.

3. U izvršavanju prednjih zadataka, kao i u svim dejstvima u zoni angažovanja jedinica 1. VO na razbijanju ustaških snaga u svemu se pridržavati Ženevske konvencije o ratnim zarobljenicima.

4. U svim jedinicama izvršiti obeležavanje ljudstva, jedinice i sredstva borbene tehnike. Znaci obeležavanja

borbene i neborbene tehnike većeg gabarita moraju biti na vidnom mestu, tako da ih može uočiti avijacija.

5. Sve jedinice izvršiće sveobuhvatne i temeljite pripreme za vođenje borbe protiv ustaških snaga za što činim odgovornim komandante i komandire svih nivoa. U fazi priprema najenergičnije sprečite svaku pojavu nediscipline, nevojničkog izgleda i ponašanja, što realizovati u toku 19.11.1991. godine. Za ovaj zadatak komandanti svih nivoa obezbediće realne i povoljne uslove da se postavljeni zadatak izvrši.

Sve starešine i vojnike koji se ne pridržavaju ovog naređenja kažnjavati novčanim kaznama, do 20 posto od ličnog dohotka, što saopštiti svim vojnicima i starešinama.

Radi obezbeđenja traženog vojničkog izgleda i ponašanja obnoviti odgovarajuće strojeve radnje i postupke.

6. Ličnim uvidom u toku obilaska jedinica zapazio sam da se TMS nedovoljno čuvaju, nepravilno i vrlo površno održavaju. Čuvanje i održavanje TMS mora biti kao u mirnodopskim uslovima. Tehnički organi komande 1. VO u najkraće moguće vreme izvršiće uvid u stanje TMS i u svim slučajevima narušavanja propisanih mera čuvanja i održavanja istih predložiće nadležnim komandama preduzimanje najenergičnijih mera protiv odgovornih lica.

7. Komandanti svih nivoa izvršiće analizu utroška svih vrsta municije i predložiće mere za racionalno korišćenje iste.

Primer: jedinica koja nije učestvovala u borbi (46.partd) utrošila je 15.000 metaka za pešadijsko naoružanje.

8. Svaka jedinica u svojoj zoni odgovornosti u potpunosti mora da vlada celokupnim stanjem na teritoriji za šta činim odgovornim komandante svih nivoa. Ratni zakoni nisu stupili na snagu, pa samim tim, a i inače, niko nema pravo na odmazdu i druge oblike osвете, kao što su to vršile neke jedinice mesne TO. U buduće, za ovakve i slične postupke vinovnike hapsiti i preduzimati odgovarajuće zakonske mere.

9. Sve jedinice i sastavi (dobrovoljci, mesne jedinice i dr) koji učestvuju u borbenim dejstvima na prostoru 1. VO moraju biti pod komandom JNA, u protivnom, iste razoružati i udaljiti, a ekstremne hapsiti i preduzimati odgovarajuće zakonske mere.

Komandant
general-potpukovnik
Života Panić

Mile Mrkšić je potvrdio prijem naredženja br. 1614-82/81 u strogo poverljivom redovnom borbenom izveštaju OG Jug br. 457-1 od 20. novembra 1991.²⁶⁶

(3) U strogo poverljivom naredženju 1. VO br. 1614-167, koje je istog dana, 18. novembra 1991, izdao načelnik štaba 1. VO, dodatno se upozorava na postupanje prema izbeglicama i naredžuje jedinicama 1. VO, među kojima je i gmtbr, sledeće: "U prihvatanju izbeglih strogo se pridržavati ranije datih uputstava, a zarobljene obezbediti dovoljnim snagama uz sve druge potrebne mere".²⁶⁷

(4) Dana 20. novembra 1991, u 18:00 časova, Mile Mrkšić je u redovnom borbenom izveštaju OG Jug br. 457-1 javio komandi 1. VO i SSNO da je zadatak da "zauzme bolnicu i MUP" izvršen 19. novembra do 11:00 časova.²⁶⁸ Strogo poverljivi borbeni izveštaj 1. VO br. 1614-171 od 19. novembra 1991. potvrđuje da je bolnica "pod kontrolom JNA" i navodi sledeće: "Vrši se organizovano izvlačenje i evakuacija stanovništva kao i prikupljanje i obezbeđenje zarobljenika"²⁶⁹. U Pregledu dnevnih gubitaka, koji se nalazi u prilogu strogo poverljivog borbenog izveštaja br. 1614-171, navodi se da je gmtbr iz vukovarske bolnice 19. novembra

266 Dokazni predmet br. 67, Dokazni predmet br. 67, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2665-0119-2666, ERN eng. ET 0119-2665-0119-2666, Strogo poverljivi izveštaj OG Jug br. 457-1, 20. novembar 1991.

267 Dokazni predmet br. 575, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1245-0327-1245, ERN eng. ET 0327-1245-0327-1245, strogo poverljivo naredženje br. 1614-167, general-potpukovnik Vladimir Stojanović, 18. novembar 1991.

268 Dokazni predmet br. 67, Dokazni predmet br. 67, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2665-0119-2666, ERN eng. ET 0119-2665-0119-2666, Strogo poverljivi izveštaj OG Jug br. 457-1, 20. novembar 1991

269 Dokazni predmet br. 589, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0024-0345-0025, eng. 0345-0024-0345-0025-EDT/radna verzija prevoda, izveštaj 1. VO br. 1614-171, 19. novembar 1991.

1991. izvukla dva svoja čoveka koja su nestala 2. oktobra 1991.²⁷⁰

(5) Dana 19. novembra 1991. u 10:00 časova, delegacija predstavnika UN-a, koju je predvodio lični izaslanik generalnog sekretara UN-a Cyrus Vance, stigla je u komandu OG Jug.²⁷¹ Prema Ratnom dnevniku gmtbr, Vance je upoznat sa opštom situacijom u Vukovaru, a komandant OG Jug je odgovorio na niz pitanja koja su postavili Vance i članovi njegove delegacije.²⁷² Na osnovu video snimka Vanceove posete, može se zaključiti da je major Veselin šljivančanin odbio da Vanceu i njegovoj delegaciji odobri pristup vukovarskoj bolnici.²⁷³

(6) U Ratnom dnevniku gmtbr navodi se da je 19. novembra u 20:00 časova u zonu odgovornosti OG Jug stigla ekipa Organa bezbednosti (OB) za "rad na selekciji i odvajanju pripadnika ustaških formacija od civilnog stanovništva".²⁷⁴

selo Negoslavci /?20:00 časova/ 19. novembar 1991.	U zonu odgovornosti OG Jug stigla ekipa Organa bezbednosti za rad na selekciji i odvajanju pripadnika ustaških formacija od civilnog stanovništva.	/potpis: major Trifunović/
--	--	---

(7) Dana 20. novembra 1991. u strogo poverljivom borbenom izveštaju 1. VO br. 1614-177 navodi se da je "u toku dana" OG Jug "zauzela" bolnicu i zgradu MUP-a. U izveštaju stoji i sledeće: "Zgrada bolnice je stavljena pod kontrolu i otpočeto je sa pregledom ranjeno-oboelih kako bi

270 Dokazni predmet br. 589, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0024-0345-0025, eng. 0345-0024-0345-0025-EDT/radna verzija prevoda, izveštaj 1. VO br. 1614-171, 19. novembar 1991.

271 Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 19. novembar u 10:00 časova.

272 Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 19. novembar u 10:00 časova.

273 Dokazni predmet br. 310, V000-0625-V000-0625, video snimak sa majorom Veselinom šljivančaninom i specijalnim izaslanikom generalnog sekretara Cyrusom Vanceom.

274 Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 19. novembar u 20:00 časova.

se odvojili pripadnici MUP-a i ZNG koji se kao ranjenici kriju u bolnici".²⁷⁵

(8) Dana 20. novembra 1991. u 06:00 časova, pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, naredio je evakuaciju vukovarske bolnice u prvoj tački svog naredženja br. 439-1. U naredženju br. 439-1 ne navodi se ko treba da izvrši evakuaciju.²⁷⁶

KOMANDA OG "JUG"
str.pov.br. 439-1,
VOJNA TAJNA
06.00, 20.11.1991.g.
s.Negoslavci

Regulisanje pitanja dnevnih aktivnosti u OG "JUG"
- naređenje-

1. U toku 20.11.1991. godine, nastaviti započeto čišćenje oslobođenog prostora i objekata u Vukovaru od ostatka ustaških formacija i preduzeti potrebne mere za uspostavu potpune kontrole u gradu.

Uporedo sa ovim izvršiti evakuaciju i transport civilnog stanovništva, radjenih /ranjenih/ i obolelih iz bolnice u Vukovaru.

Nastaviti započete aktivnosti na razminiranju i raščišćavanju terena, asanaciji bojišta i izvlačenju oštećenih TMS i slanja na remont.

2. Artiljerijske divizione iz 1.pgmd i 453.mbr koji su bili potčinjeni OG "JUG" vratiti u matične sastave.

had-105 mm koji je podršavao /podržavao/ OG "JUG" vratiti u sastav 80.mtbr i nastaviti podršku po Planu k-de 80.mtbr.

3. I dalje su moguća vatrena dejstva grupa i pojedinaca iz skloništa, podruma i ruševina kao i na mogućim pravcima izvlačenja zaostalih ustaških snaga.

275 Dokazni predmet br. 590, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0026-0345-0029, ERN eng. 0345-0026-0345-0029-EDT/radna verzija prevoda, borbeni izveštaj 1. VO br. 1614-177, 20. novembar 1991.

276 Dokazni predmet br. 576, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1246-0327-1246, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 427-1, pukovnik Mile Mrkšić, 19. novembar 1991.

U svim jedinicama OG "JUG" preduzeti sve potrebne mere za obezbeđenje i kontrolu teritorije u zoni odgovornosti.

Težište imati na preduzimanju mera zaštite jedinica i MTS od dejstva DTG.

Komandanti mesta u zoni odgovornosti OG "JUG" preduzeće sve potrebne mere za potpuno funkcionisanje vojne vlasti u skladu sa Naređenjem str.pov.br. 349-1 od 09.11.1991.god.

4. U poslednje vreme učestalo je samovoljno i nepotrebno otvaranje vatre usled čega dolazi do ranjavanja i povreda od vlastite vatre.

Komandanti jedinica moraju obezbediti da se to spreči preduzimanjem disciplinskih i druge odgovornosti.

RT/DR

KOMANDANT OG "JUG"

Pukovnik

/? Mile/ Mrkšić

/? gardijske motorizovane brigade/

Naređenje br. 439-1 pominje se i u Ratnom dnevniku gmtbr:²⁷⁷

<p>selo Negoslavci 07:00 časova, 20. novembar 1991.</p>	<p>Komandant OG Jug regulisao je i naredio sprovođenje aktivnosti oko čišćenja i kontrole teritorije, evakuacije i transporta civila iz Ovčare, "Veleprometa" i bolnice u Vukovaru. (Naređenje str. pov. br. 439-1 od 20. novembra 1991)</p>	<p>/potpis: major Trifunović/</p>
---	--	---------------------------------------

d. Vojno izveštavanje o statusu evakuacije bolnice u Vukovaru i drugih evakuacija posle pada Vukovara

(1) Protok izveštaja (i naredjenja) između 1. VO i OG Jug (i obrnuto) ukazuju na to da je postojao efikasan sistem rukovođenja i komandovanja, kao i sistem veza/obaveštavanja između OG Jug i njenih potčinjenih jedinica i ljudstva angažovanih u evakuaciji i 1. VO pre, za vreme i posle evakuacije bolnice u Vukovaru.

²⁷⁷ Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 20. novembar u 07:00 časova.

(2) Iz beleški u Ratnom dnevniku gmtbr ili redovnim borbenim izveštajima OG Jug nije vidljiva razlika između različitih operacija evakuacije izvršenih 20. i 21. novembra 1991. Naime, nema posebnih beleški o evakuaciji bolnice u borbenim dokumentima OG Jug (i gmtbr), pa prema tome, ni u izveštaju 1. VO.

(3) Za razliku od Ratnog dnevnika 80. mtbr, o kom će biti više reči dalje u tekstu, u Ratnom dnevniku gmtbr i redovnim borbenim izveštajima OG Jug upućenim 1. VO i SSNO-u ne pominje se da je OG Jug 20. novembra 1991. na Ovčari izvršila primopredaju evakuisanih iz bolnice u Vukovaru predstavnicima mesnog srpskog TO-a. Ništa ne upućuje na to da su primopredaju koju je izvršila OG Jug naredili 1. VO i/ili SSNO ili bilo koji drugi komandni nivo.

(4) U Ratnom dnevniku gmtbr postoji jedna beleška o jednoj evakuaciji izvršenoj nakon što je počela evakuacija bolnice u Vukovaru.²⁷⁸

selo Negoslavci 20:00 časova, 21. novembar 1991.	Najveći deo civila, ranjenika i zarobljenika evakuisan iz reona Vukovara u šid (Sremska Mitrovica)	/potpis: major Trifunović/
---	--	----------------------------

(5) Prema Ratnom dnevniku 80. mtbr, 20. novembra 1991. u 22:35 časova, obezbeđenje logora u kom su bili "zarobljeni ZNG" (na Ovčari) preuzeli su pripadnici TO Vukovar, a vojna policija (80. mtbr) se vratila na komandno mesto 80. mtbr.²⁷⁹

20.11.91.

16:00

K-dant brigade traži da se odrede smene stražara radi čuvanja zarobljenih ZNG-i i /? Mupovaca/. Za to je angažovan ČVP i oficire K-de brigade.

22:35

Iz rejona Ovčara /nečitljivo/ je obezbeđenje logora zarobljenih ZNG-i i tu dužnost su preuzeli Vukovarski

278 Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 20. novembar u 20:00 časova.

279 Dokazni predmet br. 603, ERN teksta na b/h/s-u 0422-1099-0422-1114, ERN teksta na b/h/s-u, Ratni dnevnik 80. mtbr, beleške za 20. novembar 1991.

teritorijalci. ČVP i dežurni organi iz K-de brigade su se vratili u s.Negoslavce na KM.

U dokumentaciji OG Jug (gmtbr), 1. VO i 80. mtbr nisu do trenutka kada je pisan ovaj izveštaj nadžene nikakve informacije koje ukazuju na to ko je naredio 80. mtbr da učestvuje u evakuaciji "zarobljenih ZNG" popodne 20. novembra 1991, niti zašto i kada je 80. mtbr angažovana u tome. Prema Ratnom dnevniku gmtbr, laki artiljerijski divizion protivvazdušne odbrane (lad PVO) 80. mtbr, kojim je komandovao kapetan 1. klase Jan Marček,²⁸⁰ i 3. bataljon 80. mtbr su 5. novembra 1991. potčinjeni gmtbr.²⁸¹ U istom Ratnom dnevniku gmtbr pominje se da će laki artiljerijski divizion protivvazdušne odbrane (lad PVO) 80. mtbr 18. novembra 1991. biti premešten u reon Grabovo na Ovčari.²⁸² U Ratnom dnevniku 80. mtbr nije navedeno ko je naredio četi vojne policije 80. mtbr da preda "zarobljene pripadnike ZNG pripadnicima TO Vukovar".

(6) U redovnom borbenom izveštaju OG Jug br. 467-1 od 21. novembra 1991. u 18:00 časova upućenom 1. VO i SSNO-u, pod "jedinice OG Jug" navodi se da je "transport sa civilima u toku 20/21. 11. 1991. godine vršen je u šid i Sremsku Mitrovicu. Transport sa ranjenicima izvršen je u toku noći 20/21. 11. u Sremsku Mitrovicu. Iz S. Mitrovice upućen je na ugovoreno mesto za predaju u Bosansku Raču"²⁸³.

(7) U borbenom izveštaju 1. VO br. 1614-178 od 21. novembra 1991. navedeno je da se "zarobljene neprijateljske snage obradžuju" i "selektiraju". Oni se planski pućuju na "odredžene punktove". Prema izveštaju, "rad i postupci sa zarobljenicima odvijaju se striktno u skladu sa Ženevskom konvencijom o ratnim zarobljenicima".²⁸⁴

280 Dokazni predmet br. 587, ERN teksta na b/h/s-u 0341-5051-0341-5051, ERN eng. 0341-5051-0341-5051- ET/prevod, poverljivo br. 4-48, 80. mtbr, pukovnik Milorad Vojnović, 13. mart 1992.

281 Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 5. novembar 1991. u 21:30 časova.

282 Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991, beleška za 18. novembar 1991.

283 Dokazni predmet br. 68, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1248-0327-1248, eng. ET 0327-1248-0327-1248, OG Jug, strogo poverljiv izveštaj br. 467-1, 21. novembar 1991.

284 ERN teksta na b/h/s-u 0345-0030-0345-0031, eng. 0345-0030-0345-0031-EDT/radna verzija prevoda, borbeni izveštaj 1. VO br. 1614-178, general-major Vidak Vujović, 21. novembar 1991.

(8) U strogo poverljivom redovnom borbenom izveštaju OG Jug br. 473-1 od 22. novembra 1991. Mile Mrkšić javlja 1. VO i SSNO-u da se "transport sa civilima i ranjenicima u toku 22. 11. 1991. g. organizovano odvijao i u potpunosti je realizovan".²⁸⁵

(9) U borbenom izveštaju 1. VO br. 66-331 od 22. novembra 1991. navodi se da je u toku dana "u potpunosti realizovan transport sa civilima i ranjenicima iz Vukovara i Borova". Prema izveštaju, OB i jedinice VP učestvovala su u "evakuaciji ranjenika, civila i pripadnika MUP-a RH".²⁸⁶

(10) Poverljivi izveštaj 1. VO o "Sporazumu o prekidu vatre i aktivnostima Posmatračke misije" br. 823-86/144 od 22. novembra 1991. daje pregled posmatračkih aktivnosti PMEZ-a (21. novembra 1991). U vezi sa evakuacijom bolnice u Vukovaru, u izveštaju se kaže da se "Posmatračka misija EZ za područje Slavonije, Baranje i zapadnog Srema angažovala na praćenju aktivnosti vezanih za evakuaciju ranjenika i izbeglica iz Vukovara, kao i predaju lica hrvatskoj strani. Misija je pratila ove aktivnosti u GA Sremska Mitrovica (gde su bili smešteni ranjenici evakuisani iz bolnice u Vukovaru), sportskoj sali u Sremskoj Mitrovici (gde su bile smeštene izbeglice iz Vukovara) i u bolnici u Vukovaru".²⁸⁷

(11) U sličnom izveštaju 1. VO, br. 823-86/146 od 24. novembra 1991. govori se o tome da su predstavnici PMEZ-a tog dana obišli Vukovar (uključujući i bolnicu), Borovo Selo i Borovo Naselje. Delegaciju PMEZ-a primio je pukovnik Nebojša Pavković, koji ju je proveo gradom Vukovarem. Prema izveštaju u bolnici je primarijus dr Ivanković (ime nepoznato), upoznao je posmatrača sa činjenicom da je "oko 300 pripadnika ZNG bilo zaposelo gornje spratove (odakle su dejstvovali), a da su ranjenici morali biti izbačeni u hodnike bolnice". U izveštaju se, pored toga, pominje da je dr Ivanković izrazio negativan stav o bivšoj direktorki bolnice, dr Vesni Bosanac. Prema istom izveštaju, pukovnik Lončar (ime nepoznato) je posmatračima EZ-a rekao da "zarobljeni pripadnici paravojnih formacija Hrvatske se

285 ERN teksta na b/h/s-u 0327-1249-0327-1249, eng. ET 0327-1249-0327-1249, izveštaj OG Jug, str. pov. br. 473-1, 22. novembar 1991.

286 ERN teksta na b/h/s-u 0345-0032-0345-0034; ERN eng. 0345-0032-0345-0034-EDT/radna verzija prevoda, borbeni izveštaj 1. VO br. 60-331, 22. novembar 1991, general-major Jerko Cmrarić.

287 ERN teksta na b/h/s-u 0345-0035-0345-0036, ERN eng. 0345-0035-0345-0036-EDT/radna verzija prevoda, izveštaj 1. VO br. 823-86/144, general-potpukovnik Mladenko Maksimović, 22. novembar 1991.

nalaze u određenim sabirnim centrima i sa njima se korektno postupa - u skladu sa odredbama međunarodnog ratnog prava". Lončar je dodao da će "onima za koje se utvrdi da su počinili zločine biti javno suđeno. Posmatrači mogu, kad god žele, da posete zarobljenike". U izveštaju se, nadalje, kaže da je "utisak da su posmatrači bili zaista potreseni razorenošću Vukovara i žrtvama koje su videli. Međutim, malo je verovatno da su uvideli ko je stvarni inicijator svega toga".²⁸⁸

(12) Borbeni izveštaj 1. VO br. 66-333 od 24. novembra 1991. navodi da "OB i jedinica VP i daje /? dalje/ obezbeđuju izbeglice i zarobljenike u zoni odgovornosti naše vojne oblasti".²⁸⁹

6. Dogadjaji posle evakuacije bolnice u Vukovaru

a. Naredženja o prepotčinjenju (uključujući mesni srpski TO)

(1) Dana 19. novembra 1991. pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, izdao je naredženje br. 427-1, Regulisanje pitanja prepotčinjavanja.²⁹⁰ Prema tom naredženju, taktička grupa/195. motorizovana brigada će obezbediti šire područje Ovčare. Komanda 80. motorizovane brigade (mtbr) davaće zadatke taktičkoj grupi/195. motorizovanoj brigadi.²⁹¹ U naredženju OG Jug br. 427-1 ne pominje se (mesni srpski) TO i stoga ovaj dokumenat ne utiče na odnos subordinacije između tih jedinica i OG Jug.

(2) Pukovnik Mile Mrkšić je 20. novembra 1991. izdao slična naredženja o prepotčinjavanju jedinica JNA u OG Jug. U tim naredženjima se ne pominje prepotčinjavanje (mesnih srpskih) jedinica TO-a.

(a) U strogo poverljivom naredženju br. 439-1, Regulisanje pitanja dnevnih aktivnosti u OG Jug od 20.

288 ERN teksta na b/h/s-u 0345-0042-0345-0043, ERN eng. 0345-0042-0345-0043-EDT/radna verzija prevoda, izveštaj 1. VO br. 823-86/146, general-potpukovnik Mladenko Maksimović, 24. novembar 1991.

289 ERN teksta na b/h/s-u 0345-0039-0345-0041; ERN eng. 0345-0039-0345-0041-EDT/radna verzija prevoda, borbeni izveštaj 1. VO br. 60-333, 24. novembar 1991, general-major Jerko Crmarić.

290 Dokazni predmet br. 576, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1246-0327-1246, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 427-1, pukovnik Mile Mrkšić, 19. novembar 1991.

291 Dokazni predmet br. 576, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1246-0327-1246, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 427-1, pukovnik Mile Mrkšić, 19. novembar 1991.

novembra 1991, koje je potpisao pukovnik Mile Mrkšić, navodi se nekoliko slučajeva prepočinjavanja/premeštaja, ali se oni odnose samo na artiljerijske jedinice JNA.²⁹²

(b) Isto se može reći za strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 446-1 od 20. novembra 1991 u 08:00 časova, koje naredžuje prepotčinjavnae oklopnog bataljona 544. motorizovane brigade 80. motorizovanoj brigadi.²⁹³

(3) Prva beleška u Ratnom dnevniku gmtbr posle pada Vukovara u kojoj se pominje prepotčinjavanje (mesnog srpskog) TO unesena je 21. novembra u 02:00 časa.²⁹⁴

<p>selo Negoslavci 02:00 časa, 21. novembar 1991.</p>	<p>Stiglo naredženje komande 1. VO, str. pov. br. 1614-82/84 od 20. novembra 1991. koje reguliše zadatke jedinicama i poslove oko prepotčinjavanja jedinica TO.</p>	<p>/potpis: major Trifunović/</p>
---	---	---

(4) Posle ove beleške u Ratnom dnevniku gmtbr sledi strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 464-1, Regulisanje pitanja prepočinjavanja i vraćanja u matični sastav – naredženje, od 21. novembra 1991. u 06:00 časova, jutro posle ubistava u Ovčari, koje je potpisao načelnik štaba gmtbr, potpukovnik Miodrag Panić.

(a) Strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 464-1 upućeno je najmanje osam primalaca, uključujući komandanta "dobrovoljačkog odreda šešeljevci" i "komandanta TO Vukovar".

(b) Naredženje OG Jug br. 464-1 u prvoj tački kaže sledeće: "U toku 21. 11. 1991. izvući odred Leva Supoderica i uputiti ga u sastav 12. pmb/12.K." U tački 4.

292 Dokazni predmet br. 602. ERN teksta na b/h/s-u, 0364-3216-0364-3216, ERN eng. ET 0364-3216-0364-3216, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 439-1, pukovnik Mile Mrkšić, 20. novembar 1991.

293 Dokazni predmet br. /kao u originalu/, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1247-0327-1247, ERN eng. ET 0327-1247-0327-1247, strogo poverljivo naredženje OG Jug br. 446-1, pukovnik Mile Mrkšić, 20. novembar 1991.

294 Dokazni predmet br. 70, ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482, ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik gmtbr, 1. oktobar – 21. novembar 1991

dodato je sledeće: "Jedinice TO Vukovar pretpočiniti 80. mtbr i nastaviti sa izvršenjem postavljenih zadataka..."²⁹⁵

(c) Naredženje OG Jug br. 464-1 znači da "Leva Supoderica" i "jedinice TO Vukovar" ostaju potčinjene OG Jug do određenog momenta u toku dana 21. novembra 1991.

Komanda OG "JUG"
Str.pov.br. 464-1
06.00, 21.11.1991. godine
s. Negoslavci

Regulisanje pitanja pretpočinjavanja i vraćanja u
matični sastav, -
- n a r e d j e n j e -

Na osnovu novonastale situacije i Naređenja komande
1. VO str.pov.br. 115-151 od 20.11.1991. godine,
NARE\UJEM

1. U toku 21.11.1991.g. izvući dobrovoljački odred
"Leva Supoderica" i uputiti ga u sastav 12.pgmb./12.K.

2. Kragujevački odred "ŠUMADINAC" uputiti u sastav
1.pgmd u toku 21.11.1991. godine.

3. tč-1.okb/2.pgmb u toku 21.11.1991.godine, vratiti u
matični sastav.

4. jedinice TO Vukovar pretpočiniti 80.mtbr i nastaviti
sa izvršenjem postavljenih zadataka - obezbeđenje i
kontrola zauzetog prostora u Vukovaru sa težištem na
najosetljivijim objektima (opština, pošta, bolnica, SUP,
obrazovne i kulturne ustanove).

5. Sva pitanja oko razduživanja, izdavanja potvrda i
isplate regulisače PKPo, Org.mob. i pers.organ i
pomoćnik komandanta za FiB.

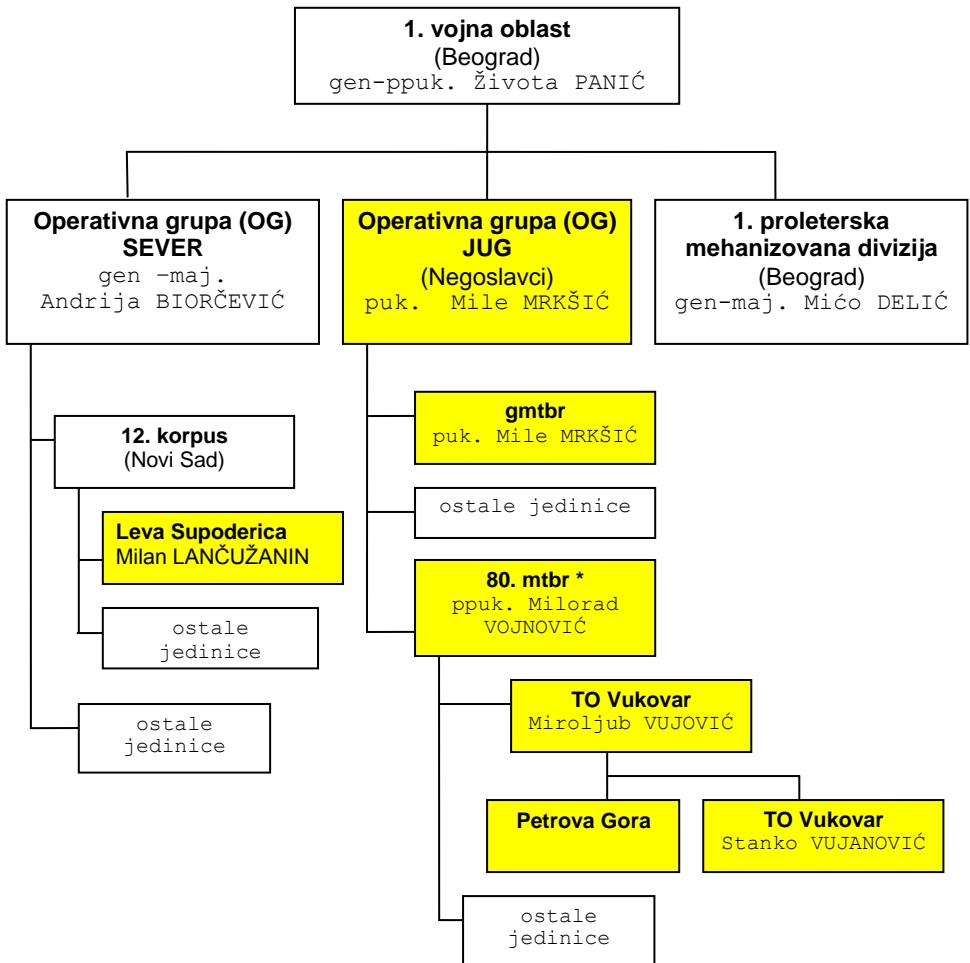
RT/DR

Umnoženo u 8 primeraka i dostavljeno:

295 Dokazni predmet br. 192, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5685-0340-5685; ERN eng. ET 0340-5685-0340-5685, OG Jug, strogo poverljiva naredba br. 464-1, pukovnik Mile Mrkšić, 21. novembar 1991.

- k.tu dobrovoljačkog odreda "Šešeljevci"
- k-tu 1.mtb,
- k-tu kragujevačkog odreda "Šumadinci"
- k-ru tč-1.okb/2.pgubr
- k-tu TO Vukovar
- PKPO, Mob i pers.org.
- pom. k-ta za FiB.

Komandant
pukovnik
Mile Mrkšić

Grafički prikaz naredženja OG Jug br. 464-1

(d) Naredženje 1. VO br. 115-151 od 20. novembra 1991. o kojem govori naredženje OG Jug br. 464-1 nije upisano u Ratni dnevnik gmtbr o učešću gmtbr u dejstvima čiji cilj je bio zauzimanje Vukovara.²⁹⁶

(5) U 18:00 časova 21. novembra 1991, u svom dnevnom izveštaju upućenom SSNO-u i 1. VO, redovni borbeni izveštaj OG Jug br. 467-1, od 21. novembra 1991, pukovnik Mile Mrkšić kaže sledeće: "... po vašoj naredbi str.pov.br. 115-151 od 20.11.91. regulisali smo sva pitanja pretpočinjavanja dobrovoljačkih jedinica i vraćanja u matični sastav potčinjenih jedinica".²⁹⁷ U Ratnom dnevniku gmtbr u kom se govori o učešću gmtbr u operacijama za zauzimanje Vukovara²⁹⁸ nema beleški u vezi sa naredženjem 1. VO br. 115-151.

(6) Dana 22. novembra 1991. pukovnik Mile Mrkšić u svom strogo poverljivom redovnom borbenom izveštaju br. 473-1 od 22. novembra 1991, upućenom 1. VO i SSNO-u, javlja svim primaocima da su u toku 22. novembra 1991, prema strogo poverljivom naredženju 1. VO br. 115-15 od 20. novembra 1991, rešena sva pitanja u vezi sa otpuštanjem i pretpočinjavanjem dobrovoljačkih jedinica.²⁹⁹ U izveštaju se dalje kaže: "Jedinice TO Vukovar preuzele su obezbeđenje na svim vitalnim objektima u Vukovaru".

b. Pohvala Komande OG Jug i ostalih jedinica koje su učestvovala u operacijama čiji je cilj bio zauzimanje Vukovara

(1) Dana 19. novembra 1991, dan nakon pada Vukovara, savezni sekretar za narodnu odbranu (i načelnik štaba Vrhovne komande) general armije Veljko Kadrijević izdao je naredbu br. 1023-1³⁰⁰ kojom se pohvaljuju komandanti operacije JNA u zapadnoj Slavoniji i njihove jedinice.

296 Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991.

297 Dokazni predmet br. 68, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1248-0327-1248, eng. ET 0327-1248-0327-1248, OG Jug, strogo poverljiv izveštaj br. 467-1, 21. novembar 1991.

298 Dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991.

299 Dokazni predmet br. 69, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1249-0327-1249, eng. ET 0327-1249-0327-1249, strogo poverljivi izveštaj OG Jug br. 473-1, 22. novembar 1991.

300 Dokazni predmet br. 564; ERN teksta na b/h/s-u 0201-2164-0201-2165; ERN eng. 0201-2162-0201-2163, naredba br. 1023-1 (1023-2), Veljko Kadrijević, 19. novembar 1991.

Pohvaljeni su: komandant 1. vojne oblasti general-potpukovnik Života Panić, komandant OG Sever general-major Andrija Biorčević, komandant OG Jug pukovnik Mile Mrkšić, komandant 1. vazduhoplovnog korpusa pukovnik Branislav Petković i komandant protuvazdušne odbrane pukovnik Branislav Petrović³⁰¹.

Naredba br. 1023-1

Načelnik štaba Vrhovne komande

oružanih snaga SFRJ od 19. novembra 1991. godine

Izvršavajući zadatke u suzbijanju napada na jedinice i objekte JNA i u sprečavanju ponavljanja genocida i drugih posledica međunacionalnih oružanih sukoba, oružane snage Jugoslavije ostvarile su značajan uspeh u borbenim dejstvima na području Vukovara. U dugim i teškim borbama potučene su i zarobljene elitne ustaške formacije i brojne ubice iz zemlje i inostranstva.

Pobedonosnu operaciju izvele su operativne grupe "Sever" i "Jug" iz sastava 1. vojne oblasti uz neposrednu podršku 1. korpusa RV i PVO.

Za iskazanu moralnu čvrstinu, upornost, hrabrost i odlučnost u borbenim dejstvima u Vukovaru,

POHVALJUJEM

1. General-potpukovnika Panić Životu, komandanta 1. vojne oblasti.
2. Operativnu grupu "Sever" sa komandantom general-majorom Biorčević Andrijom na čelu.
3. Operativnu grupu "Jug" sa komandantom pukovnikom Mrkšić Milom na čelu.
4. Avijacijsku jedinicu 1. vazduhoplovnog korpusa RV i PVO sa komandantom pukovnikom Petrović Branislavom na čelu.

Naredbu saopštiti svim pripadnicima oružanih snaga Jugoslavije.

Neka podvizi, hrabrost i požrtvovanje starešina, vojnika i dobrovoljaca angažovanih u vukovarskoj

301 Dokazni predmet br. 564; ERN teksta na b/h/s-u 0201-2164-0201-2165; ERN eng. 0201-2162-0201-2163, naredba br. 1023-1 (1023-2), Veljko Kadjević, 19. novembar 1991.

operaciji bude sveti primer svim borcima i starešinama JNA i TO.

Neka je večna slava palim borcima i starešinama u Vukovaru.

2) U broju 83 Biltena SSNO-a od 22. novembra 1991. objavljen je članak o "uspešnom završetku borbenih dejstava na vukovarskom području" u kom se pominje prijem koji je general Armije organizovao u čast viših oficira koji su učestvovali u tom pohodu³⁰².

General Kadijević je na tom sastanku odao priznanje svima koji su učestvovali u sukobima koji su trajali gotovo dva meseca i u kojima su poražene i uhvaćene elitne ustaške formacije, te brojni domaći i strani plaćenici. General Kadijević je rekao da će uspešne operacije, odvažnost i predanost starešina, vojnika i dobrovoljaca u Vukovaru služiti kao važan poticaj i inspiracija svim starešinama i vojnicima JNA i TO koji se bore protiv oživljenog fašizma i ponovnog genocida nad srpskim narodom, te naglasio da u tom radosnom trenutku treba odati počast svim starešinama, vojnicima i dobrovoljcima koji su za tu pobjedu dali svoje živote.

Medžu oficirima koji su prisustvovali prijemu koji je 21. novembra 1991. organizovao savezni sekretar za narodnu odbranu bio je i pukovnik Mile Mrkšić. Prema beleškama u Ratnom dnevniku gmtbr, Mrkšić je sa komandnog mesta u Negoslavcima otišao u Beograd 21. novembra 1991. u 08:15 časova (tj. posle ubistava na Ovčari) sa "grupom starešina"³⁰³.

<p>selo Negoslavci 08:05 časova, 21. novembar</p>	<p>Komandant OG Jug sa grupom starešina otputovao za Beograd na prijem kod saveznog sekretara.</p>	<p>/potpis: major Trifunović/</p>
---	--	---

302 Dokazni predmet br. 610; ERN engleski 0054-5440-005446, Bilten, br. 83, Služba za informisanje Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu, 22. novembar 1991, na str. 0054-5445-0054-5446.

303 dokazni predmet br. 70; ERN teksta na b/h/s-u 0293-5434-0293-5482; ERN eng. L010-0496-L010-0537, Ratni dnevnik, 1 gmtbr, 1. oktobar–21. novembar 1991.

c. Primopredaja ovlašćenja gmtbr 80. motorizovanoj brigadi

(1) Dana 22. novembra 1991. u 18:00 časova, pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, javio je 1. VO da su "u toku dana preuzete sve mere da 80.mtbr preuzme organizacijske i k-dne funkcije u zoni odgovornosti OG "JUG". Mrkšić, nadalje, kaže sledeće: "Komanda 80.mtbr dobila je sva uputstva i dokumenta za organizaciju RiK u zoni odgovornosti OG "JUG".³⁰⁴

(2) Prema strogo poverljivom (dnevnom) borbenom izveštaju 1. VO br. 1614-184, upućena u Operativni centar Generalštaba Oružanih snaga SFRJ, od 23. novembra 1991, 80. mtbr je 23. novembra 1991. preuzela komandu nad rejonom Vukovar.³⁰⁵

Komandu rejona Vukovara preuzela je Komanda 80. mtbr. Primopredaja je još u toku. Ekipe za raščišćavanje i sređivanje stanja preduzimaju intenzivne mere za život i rad u gradu.

d. Komande mesta

(1) Primopredajom ovlašćenja gmtbr 80. motorizovanoj brigadi, potpukovnik Milorad Vojinović, komandant 80. mtbr, postao je "komandant mesta" Vukovara.³⁰⁶

(2) Tokom dejstava u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu (uključujući i pad Vukovara), general-potpukovnik Života Panić, komandant 1. VO, i pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, izdavali su naredženja o osnivanju "komandi mesta" u opštinama koje je zauzela JNA i snage pod njenom komandom. U tim naredženjima se ne pominje saradnja sa civilnim organima, naprotiv, ona sadrže upozorenja o tome kako treba sprečiti mešanje (neodređenih) "mesnih organa vlasti".

(a) General-potpukovnik Života Panić, komandant 1. VO, koji je potpisao strogo poverljivo naredženje 1. VO br. 1614-

304 Dokazni predmet br. 69, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1249-0327-1249, ERN eng. ET 0327-1249-0327-1249, strogo poverljivo naredženje br. 473-1, OG Jug, pukovnik Mile Mrkšić, 22. novembar 1991.

305 Dokazni predmet br. 594, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0037-0345-0038, ERN eng. 0345-0037-0345-0038-EDT, strogo poverljivo naredženje br. 1614-184, Komanda 1. vojne oblasti, 23. novembar 1991.

306 Vidi npr. dokazni predmet br. 553, ERN eng. 0054-5630-0054-5662, Bilten, Služba za informisanje Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu, na str. ERN 0054-5638-0054-5639.

82/27 od 15. oktobra 1991, naređuje svojim potčinjenima starešinama, među kojima i pukovniku Miletu Mrkšiću, komandantu OG Jug, između ostalog, da treba "uspostaviti potpunu kontrolu u zoni odgovornosti jedinica" i "posebnu pažnju obratiti na funkcionisanje vojne vlasti". Panić upozorava svoje potčinjene staršine da ne "dozvole bilo kakvo mešanje i uticaj mesnih organa vlasti, sve dok se ne uspostavi civilna kontrola oslobođenja teritorije". Panić naređuje osnivanje "Komande vojnog okruga" za "AO Slavonije, zapadnog Srema i Baranje sa sedištem u Dalju", a "vojne odseke imati u Belom Manastiru i Iloku".³⁰⁷

(b) Dana 9. novembra 1991. pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, izdao je strogo poverljivo naređjenje br. 349-1 kojim se osnivaju komande (mesta) u Negoslavcima, Ovčari (uključujući Jakobovac i Grabovo), Beraku i delovima Vukovara koji su već bili pod komandom OG Jug.³⁰⁸ Pored toga, Mrkšić naređuje svojim potčinjenim komandantima da treba "sprečiti svako maltretiranje stanovništva i meštana i neovlašćen ulazak i pretres stanova i kuća."³⁰⁹

KOMANDA OG "JUG"
 VOJNA TAJNA
 Str.pov.br. 349-1
 09.11.1991.g.
 s.Negoslavci

Na osnovu Naređenja komande 1. VO str.pov.br. 1614-82-60 od 07.11.1991. godine, i Dopune naređenja str.pov.br. 1614-82/61 od 07.11.1991. godine, a u cilju kontraobaveštajne i bezbednosne zaštite komandi i jedinica u zoni dejstva OG "JUG",

NAREDJUEM

1. Formirati komandu u s.Negoslavcima sastava:
 - major Vukašinović Ljubiša - komandant mesta
 - klk Božić Mile, zamenik komandanta
 - kap. Janković Sretko, član komande

307 Dokazni predmet br. 461, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3213-0364-3213, ERN eng. ET 0364-3213-0364-3213, strogo poverljivo naređjenje 1. VO br. 1614-82/27, general-pukovnik @ivota Panić, 15. oktobar 1991.

308 Dokazni predmet br. 583, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5680-0340-5680, ERN eng. L011-4034-L011-4036, strogo poverljivo naređjenje OG Jug br. 349-1, pukovnik Mile Mrkšić, 9. novembar 1991.

309 Dokazni predmet br. 583, ERN teksta na b/h/s-u 0340-5680-0340-5680, ERN eng. L011-4034-L011-4036, strogo poverljivo naređjenje OG Jug br. 349-1, pukovnik Mile Mrkšić, 9. novembar 1991.

2. Formirati komandu za rejon Ovčara, s.Jakobovac, s.Grabovo, sastava:

- ppuk. Mšović Slobodan, komandant
- klk Apić Dobrivoje, komandant za Ovčaru,
- klk Nikolić Slobodan, komandant za s.Jakobovac,
- klk Dimić Dragoslav, komandant za s.Grabovo.

3. Formirati komandu u s.Berak, sastava:

- puk. Gluščević Boriša, komandant
- ppuk. Dakić Milutin, zamenik komandanta,
- por. Kapor Dragoslav, član komande.

4. Za komandante u gradu Vukovaru određujem komandante jurišnih odreda za deo grada u svojoj zoni dejstva.

5. U navedenim mestima organizovati vlast u skladu sa pravilom službe OS i odgovarajuće odredbe koje se odnose na garnizonsku i kasarnsku službu i preduzeti sve mere u cilju sprečavanja upada diverzantsko-terorističkih grupa i vršenje terorističkih akcija.

Sačini Uputstvo za rad i obezbediti normalne uslove za život i rad stanovništva.

Sprečiti svako maltretiranje stanovništva i meštana i neovlašćen ulazak i pretres stanova i kuća.

RT/DR
Komandant OG "JUG 2
pukovnik
Mile Mrkšić

(c) U strogo poverljivom naredženju 1. VO br. 1614-82/79 od 16. novembra 1991. general-potpukovnik Života Panić je ponovio svoja ranija naredženja za uspostavljanje vojne vlasti i komandi mesta na "oslobodženoj teritoriji i naseljenim mestima".³¹⁰ Panić u ovom naredženju upozorava: "Najstrože zabranjujem da se već zauzeta ili oslobodžena teritorija napušta ili ostavlja van kontrole jedinica JNA ili TO.

310 Dokazni predmet br. 601, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3214-0364-3215, ERN eng. ET 0364-3214-0364-3215, strogo poverljivo naredženje br. 1614-82/79, general-potpukovnik @ivota Panić, 16. novembar 1991.

Prema starešinama koje postupaju suprotno ovom zadatku preduzimati najstrože mere disciplinske odgovornosti".³¹¹

(d) Dana 17. novembra 1991. pukovnik Mile Mrkšić je u strogo poverljivom redovnom borbenom izveštaju OG Jug br. 418-1 izvestio Panića da je formirao komande mesta u Negoslavcima, Beraku, Ovčari (uključujući Jakobovac i Grahovo) i Vukovaru i dodao da je "u navedenim mestima organizovana vlast u skladu sa pravilom službe OS i odgovarajućim odredbama koje se odnose na garnizonsku i kasarnsku službu".³¹²

(e) Dana 20. novembra 1991. Mile Mrkšić je naredio svojim potčinjenim komandantima: "U svim jedinicama OG "JUG" preduzeti sve potrebne mere za obezbeđenje i kontrolu teritorije u zoni odgovornosti. Komandanti mesta u zoni odgovornosti OG "JUG" preduzeće sve potrebne mere za potpuno funkcionisanje vojne vlasti u skladu sa Naređenjem str.pov.br. 349-1 od 09.11.1991.god.".³¹³ Istog dana je Mrkšić u redovnom borbenom izveštaju upućenom i SSNO-u i 1. VO javio sledeće: "U odnosu na vaš zahtev za dostavljanjem izveštaja o formiranju vojnih vlasti u oslobođenim mestima dostavljan vam je detaljan izveštaj u prethodnim izveštajima. O eventualnim promenama blagovremeno ćemo vas izvestiti."³¹⁴

(f) Strogo poverljivi borbeni izveštaj 1. VO br. 1614-178 upućen 21. novembra 1991. Operativnom centru Generalštaba Oružanih snaga SFRJ govori o uspostavljanju komandi "mesta koja su oslobođena".³¹⁵ Prema izveštaju, "jedinice imaju dosta problema pojedine grupe meštana

311 Dokazni predmet br. 601, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3214-0364-3215, ERN eng. ET 0364-3214-0364-3215, strogo poverljivo naredjenje br. 1614-82/79, general-potpukovnik @ivota Panić, 16. novembar 1991.

312 Dokazni predmet br. 574, ERN teksta na b/h/s-u 0327-1243-0327-1244, ERN eng. ET 0327-1243-0327-1244, strogo poverljivo naredjenje OG Jug br. 418-1, pukovnik Mile Mrkšić, 17. novembar 1991.

313 Dokazni predmet br. 602, ERN teksta na b/h/s-u 0364-3216-0364-3216, strogo poverljivo naredjenje OG Jug br. 439-1, pukovnik Mile Mrkšić, 20. novembar 1991.

314 Dokazni predmet br. 67, ERN teksta na b/h/s-u 0119-2665-0119-2666, ERN eng. ET 0119-2665-2666, strogo poverljivi izveštaj OG Jug br. 457-1, 20. novembar 1991.

315 Dokazni predmet br. 591, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0030-0345-0031, eng. 0345-0030-0345-0031-EDT/radna verzija prevoda, borbeni izveštaj 1. VO br. 1614-178, general-major Vidak Vujović, 21. novembar 1991.

"dobrovoljci" i drugi samovoljno preduzimaju aktivnosti koje nisu u skladu sa situacijom i odlukama vojnih komandi".³¹⁶

(3) Pukovnik Milorad Vojnović u razgovoru objavljenom krajem novembra 1991. u Biltenu SSNO-a, u članku "Vojne vlasti pomažu u uspostavljanju civilne vlasti" /prevod sa engleskog/, govori o svojim zadacima "komandanta mesta". Vojnović govori o saradnji između vojske i "vlade ove srpske regije", a pominje i "nedavno osnovane policijske snage".³¹⁷

VOJNE VLASTI POMAŽU U OSNIVANJU POLICIJSKIH SNAGA (Vukovar, 29. novembar)

Osnovni cilj vojnih vlasti u Vukovaru je pružanje pomoći u osnivanju civilne vlasti, izjavio je za "Tanjug" potpukovnik Milorad Vojnović, komandant mesta Vukovara.

U izvodženju tog zadatka, vojska saradjuje sa vladom ove srpske oblasti, ali njen cilj nije zauzimanje ili održavanje vlasti na toj teritoriji, dodao je komandant mesta Vukovara.

Posle tromesečne borbe za ovo mesto, po ulicama, u kućama, podrumima i skloništim ostale su velike količine mina, granata i oružja. Vojska, jedinice Teritorijalne odbrane i dobrovoljci otklanjaju eksploziv i pokazali su veliku dozu obazrivosti i predanosti u spašavanju svega šta može da se spasi.

Potpukovnik Vojnović je istakao da je iskopan bunar pod nadzorom stručnjaka za snabdevanje grada vodom. Vrše se popravke bolnice i uskoro se očekuje da će početi sa radom. Biće potrebno nešto više vremena da se obnovi kombinat "Borovo", ali u narednih deset dana uspostaviće se dvadesetak telefonskih linija. Zasad se jedini telefon u gradu nalazi na stolu komandanta.

316 Dokazni predmet br. 591, ERN teksta na b/h/s-u 0345-0030-0345-0031, eng. 0345-0030-0345-0031-EDT/radna verzija prevoda, borbeni izveštaj 1. VO br. 1614-178, general-major Vidak Vujović, 21. novembar 1991.

317 Dokazni predmet br. 553, ERN eng. 0054-5630-0054-5662, Bilten, Služba za informisanje Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu, na str. 0054-5638-0054-5639.

Osnovana je združena vojno-civilna komisija za popis ostavljene imovine u ustanovama i kućama kako bi se sprečila kradža koja se vrši usprkos svim naporima vojnih i nedavno osnovanih policijskih snaga. Komandant grada Vukovara je istakao da se iskustva iz Petrinje i Iloka koriste u uspostavljanju civilne vlasti i reda i mira. Preko pet hiljada osoba pomaže u raščišćavanju grada i uspostavljanju normalnog života.
/prevod sa engleskog/

Prema jednom drugom novinskom članku iz istog perioda, "za ulazak civila u Vukovar, po odluci vojnih vlasti, neophodne su posebne dozvole".³¹⁸

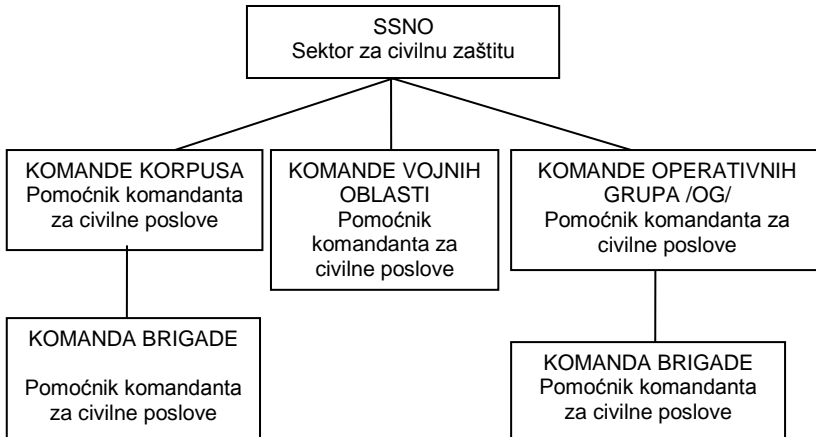
(4) Dana 27. novembra 1991. (tj. četiri dana posle povlačenja gmtbr iz Slavonije, Baranje i zapadnog Srema), savezni sekretar za narodnu odbranu (SSNO) izdao je Uputstvo br. 588-1: Uputstvo o vršenju civilnih poslova u kriznim područjima.³¹⁹

(5) Uputstvo br. 588-1, koje je odmah stupilo na snagu, važno je u kontekstu ovog izveštaja zato što je u njemu i naredba saveznog sekretara za narodnu odbranu, generala armije Veljka Kadijevića o budućoj organizaciji u sklopu komandi brigada, operativnih grupa, komandi korpusa, komandi vojnih oblasti i organa za civilne poslove SSNO-a, koji, pod komandom pomoćnika komandanata za civilne poslove, izvršavaju "stručne i administrativno-tehničke poslove na sprovođenju ovog uputstva".³²⁰

318 Dokazni predmet br. 982, ERN teksta na b/h/s-u 0296-7274-0296-7274, ERN eng. 0296-7273-0296-7273, novinski članak Posebne dozvole za ulazak u grad, "Politika", 24. novembar 1991.

319 Dokazni predmet br. 933, ERN teksta na b/h/s-u 0417-9484-0417-9487, ERN eng. ET 0417-9484-0417-9487, Uputstvo br. 588-1, Uputstvo o vršenju civilnih poslova u kriznim područjima, general armije Veljko Kadijević, 25. novembar 1991.

320 Dokazni predmet br. 933, ERN teksta na b/h/s-u 0417-9484-0417-9487, ERN eng. ET 0417-9484-0417-9487, Uputstvo br. 588-1, Uputstvo o vršenju civilnih poslova u kriznim područjima, general armije Veljko Kadijević, 25. novembar 1991.

(b) U tačkama 1, 6, 7 i 8 Uputstva br. 588-1 general armije Kadijević izričito navodi mere koje organi za civilne poslove treba da preduzmu radi zaštite civilnog stanovništva, naročito na onim područjima u kojima ne funkcionišu lokalni organi vlasti. U tački 9 govori se o krivičnom gonjenju lica za koja se sumnja da su učinila krivično delo.³²¹

UPUTSTVO O VRŠENJU CIVILNIH POSLOVA U KRIZNIM PODRUČJIMA

1. Ovim uputstvom reguliše se organizacija i nadležnost vojnih organa za saradnju sa organima vlasti u kriznim područjima u kojima se nalaze jedinice JNA i postupak tih jedinica u zaštiti građana i pravnih lica i njihove imovine.
2. Vojni organi određeni ovim uputstvom dužni su da obezbede maksimalno moguću saradnju sa nadležnim civilnim organima radi sagledavanja stanja u područjima na kojima će se izvoditi ili su u toku aktivnosti komandi i jedinica JNA i, da sa tim organima, blagovremeno utvrde adekvatne mere koje se moraju neodložno preduzimati radi zaštite građana i pravnih lica i njihove imovine.
3. Stručne i administrativno-tehničke poslove na sprovođenju ovog uputstva izvršavaće organi za civilne poslove koji se obrazuju u Saveznom sekretarijatu za

³²¹ Dokazni predmet br. 933, ERN teksta na b/h/s-u 0417-9484-0417-9487, ERN eng. ET 0417-9484-0417-9487, Uputstvo br. 588-1, Uputstvo o vršenju civilnih poslova u kriznim područjima, general armije Veljko Kadijević, 25. novembar 1991, tačke 1, 6-8.

narodnu odbranu (u daljem tekstu: SSNO) i komandama vojnih oblasti, korpusa, brigada i njima ravnih jedinica. Organizaciona šema tih organa data je u prilogu ovog uputstva i čini njegov sastavni deo.

4. Sektor za civilnu odbranu SSNO obezbeđuje da se blagovremeno obave svi neophodni poslovi koji u sprovođenju ovog uputstva proizilaze iz delokruga Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu i koordinacije rada organa za civilne poslove u komandama vojnih oblasti i komandama korpusa i njima ravnim komandama. Radi toga Sektor će obezbediti da se kadrovski i stručno obavljaju svi poslovi a naročito, u oblasti bezbednosti, političkog i pravnog sistema, ekonomskih pitanja (privreda, finansije, usluge i dr.), i da se na organizovan način i sistematski ostvaruje saradnja sa civilnim organima u zaštiti građana na kriznim područjima u celosti.

5. Poslove u sprovođenju ovog uputstva iz nadležnosti komandi vojnih oblasti, korpusa i njima ravnim komandama ostvarivaće organi za civilne poslove u tim komandama. Oni su dužni da prema planu aktivnosti jedinica iz svog sastava vrše procenu situacije na terenu, utvrde obaveze koje proizilaze za vojne jedinice i, u saradnji sa odgovarajućim civilnim organima, predvide i pripreme mere i postupke koji se moraju preduzimati na kriznim područjima, u zoni odgovornosti njihovih komandi.

6. Neposrednu saradnju sa organima civilne vlasti, kao i preduzimanje konkretnih mera za zaštitu građana u mestima gde ne funkcionišu ti organi, organizovaće i ostvarivati pomoćnici komandanata brigada i njima odgovarajućih jedinica nadležnih za civilne poslove. Njihov je zadatak da u zoni aktivnosti jedinica procene situaciju na terenu, posebno da li u mestima koja se nalaze u zoni odgovornosti njihove jedinice postoje civilni organi vlasti, da li funkcionišu organi unutrašnjih poslova i preko koga se može uspostaviti saradnja. U mestima u kojima ne funkcionišu civilni organi vlasti predvideti i komandi predložiti mere koje se moraju pripremiti i sukcesivno preduzimati radi zaštite građana i pravnih lica kao i obezbeđenja njihove imovine, od momenta posedanja mesta do uspostavljanja odgovarajuće civilne vlasti u tom mestu.

7. O neophodnim organizacijsko-formacijskim izmenama i kadrovskim potrebama za sprovođenje ovog uputstva staraće se Sektor za civilnu odbranu SSNO, u saradnji sa Trećom upravom GŠ OS SFRJ i Personalnom upravom SSNO.

8. U pripremama svih komandi i jedinica za aktivnosti u kriznim područjima moraju se svestrano sagledati uslovi života i rada civilnog stanovništva, stanje bezbednosti na teritoriji i mere zaštite građana i pravnih lica i njihove imovine.

Pri dolasku u naseljeno mesto mora se obezbediti kontakt i saradnja sa mesnim organima vlasti, a ako tih organa nema ili oni nisu u mogućnosti da efikasno funkcionišu, neophodno je da se odmah i sistematski preduzimaju sve potrebne mere da se građani zaštite od maltretiranja i svake samovolje. Ne sme se dozvoliti razvlačenje i pljačka imovine, bez obzira da li su njeni vlasnici u mestu ili su ga napustili.

Ako u mestu nema organa za zaštitu javnog reda i mira mora se odrediti starešina sa neophodnim brojem vojnih lica koji će patroliranjem, stražom ili na drugi pogodan način obezbeđivati javni red i mir, sve dok se u tom mestu ne obezbedi sigurnost građana i njihove imovine. U mestu gde postoje uslovi za obrazovanje komandi mesta, odmah formirati takve komande.

U svim mestima u kojima ne postoje ili ne funkcionišu civilni organi vlasti, nakon posedanja tih mesta, moraju se odmah preduzimati mere da se u saradnji sa građanima obezbedi njihova lična sigurnost i imovina i stvore uslovi da se, što je moguće pre, formiraju i počnu funkcionisati civilni organi vlasti.

9. Lica za koja postoji osnovana sumnja da su učinila krivično delo treba odmah predavati nadležnim organima gonjenja, a lica zatečena na izvršenju krivičnog dela treba lišavati slobode i čim se steknu odgovarajući uslovi predati ih nadležnim organima gonjenja.

10. U okviru redovnih izveštaja o aktivnostima jedinica potrebno je dostavljati podatke o funkcionisanju vlasti u mestima u zoni sopstvene odgovornosti, a o pojavama i problemima koji se moraju hitno rešavati dostavljati i vanredne izveštaje.

11. U okviru pozadinskih aktivnosti svih komandi i jedinica koje se nalaze u kriznim područjima,

aktivnostima iz ovog uputstva mora se pridavati poseban značaj.

12. Odredbe tačke 8. do 11. ovog uputstva su instruktivnog karaktera i ničim ne ograničavaju sve ostale aktivnosti koje se prema konkretnim prilikama moraju preduzimati u svakom mestu radi obezbeđenja mira i bezbednosti građana i njihove imovine, od dolaska jedinica u to mesto do obezbeđenja neophodnih funkcija civilnih organa vlasti.

13. Za aktivnosti u smislu odredbi tačke 1. ovog uputstva neposredno su odgovorne komande jedinica na svim nivoima komandovanja i rukovođenja u zoni sopstvene odgovornosti.

14. Ovo uputstvo stupa na snagu odmah.

SAVEZNI SEKRETAR ZA NARODNU ODBRANU
general armije Veljko Kadrijević
/potpis/

(5) Posle Uputstva 588-1 od 27. novembra 1991. usledilo je poverljivo naredjenje br. 588-3 od 6. decembra 1991, Zadaci organa za civilne poslove u komandama JNA i komandama mesta, u kom su detaljno opisani zadaci organa JNA za civilne poslove i komandi mesta u cilju sprovođenja zadataka navedenih u Uputstvu 588-1.³²²

(a) Uputstvo 588-3 govori o pitanjima iz pet oblasti:

- i. zadacima iz oblasti državne uprave, zakonodavne, sudske i izvršne vlasti;
- ii. zadacima iz oblasti bezbednosti;
- iii. zadacima civilne zaštite i sistema osmatranja i obaveštavanja;
- iv. zadacima u oblastima privrede i društvenih delatnosti;
- v. sankcijama koje se primenjuju u slučaju nepridržavanja naredjenja, uputstava i sugestija organa za civilne poslove, a odnose se na uspostavljanje i funkcionisanje vlasti, poretka, privrednih i društvenih delatnosti.

322 Dokazni predmet br. 934, ERN teskta na b/h/s-u 0400-6468-0400-6479, ERN eng. ET 0400-6468-0400-6479, Uputstvo br. 588-3, Uputstvo o vršenju civilnih poslova u kriznim područjima, general-major Milan Pujić, 6. decembar 1991.

(b) U vezi sa prvom oblasti, Uputstvo, između ostalog, kaže sledeće: "U slučaju da civilna vlast ne funkcioniše, obezbeđivanje potrebnih uslova u nadležnosti komande jedinice JNA, odnosno komande mesta za formiranje i funkcionisanje organa civilne vlasti i drugih organa i tela".

(c) "Neposredna saradnja sa skupštinom društveno-političke zajednice i organima i telima skupštine i predlaganje mera u cilju efikasnog funkcionisanja skupštine i njezinih organa i tela, kao i neposredno učešće u preduzimanju konkretnih mera u funkciji obezbeđenja uslova za vršenje predstavničke vlasti na terenu" zadaci su organa JNA za civilne poslove – komande mesta u oblasti sudskih pitanja.³²³

(d) Zadaci iz oblasti bezbednosti obuhvataju, između ostalog "saradnju sa drugim organima vlasti, mesnim zajednicama, preduzećima i drugim organizacijama i građanima na zaštiti života..."; "sprečavanje i otkrivanje krivičnih dela i pronalaženje i hvatanje učinilaca krivičnih dela..." i "preduzimanje i sprovođenje pojedinih istražnih radnji..."³²⁴

(6) Izveštaji organa za civilne poslove 5. korpusa JNA (Banja Luka) pružaju uvid u delatnosti organa za civilne poslove 5. korpusa i komandi mesta JNA u uspostavljanju organa vlasti u zapadnoj Slavoniji.³²⁵ Te delatnosti obuhvataju ocenu načina funkcionisanja tih lokalnih organa vlasti. Pošto je funkcionisanje opštine Okučani pozitivno ocenjeno, komandant 1. krajiškog korpusa VRS, general-major Momir Talić, naredio je rasformiranje komande mesta Okučani.³²⁶

323 Dokazni predmet br. 934, ERN teksta na b/h/s-u 0400-6468-0400-6479, ERN eng. ET 0400-6468-0400-6479, Uputstvo br. 588-3, Uputstvo o vršenju civilnih poslova u kriznim područjima, general-major Milan Pujić, 6. decembar 1991, tačka I, 9.

324 Dokazni predmet br. 934, ERN teksta na b/h/s-u 0400-6468-0400-6479, ERN eng. ET 0400-6468-0400-6479, Uputstvo br. 588-3, Uputstvo o vršenju civilnih poslova u kriznim područjima, general-major Milan Pujić, 6. decembar 1991, tačka II.

325 Vidi, na primer, dokazni predmet br. 935, ERN teksta na b/h/s-u 0089-7426-0089-7427, ERN eng. L010-9734-L010-7945, izveštaj pomoćnika komandanta za civilne poslove br. 1, 4. februar 1992; dokazni predmet br. 936, ERN teksta na b/h/s-u 0125-1029-0125-1032, ERN eng. ET 0125-1029-0125-1032, izveštaj pomoćnika komandanta za civilne poslove br. 137-1, pukovnik Gojko Vujnović, 12. februar 1992.

326 Dokazni predmet br. 937, ERN teksta na b/h/s-u 0414-3100-0414-3101, ERN eng. 0414-3100-0414-3101-EDT/radna verzija prevoda, poverljivo naredjenje br. 258-4, general-major Momir Talić, 27. maj 1992.

7. Memorandum o saglasnosti od 27. novembra 1991.

a. Dana 27. novembra 1991. predstavnici Saveznog izvršnog veća SFRJ, JNA, Republike Srbije i Republike Hrvatske potpisali su Memorandum o saglasnosti, pod pokroviteljstvom Međunarodnog komiteta Crvenog krsta (MKCK).³²⁷ Ovim memorandumom strane su službeno priznale svoje obaveze prema MKCK-u i obavezale se da će primenjavati sve četiri Ženevske konvencije.³²⁸

b. Posle potpisivanja Memoranduma, Pravna uprava SSNO-a pripremila je Informaciju o obavezama koje je JNA preuzela potpisivanjem Memoranduma o saglasnosti.³²⁹

(1) U Informaciji o obavezama koje je JNA preuzela potpisivanjem Memoranduma o saglasnosti SSNO-a kaže se da sukob u Hrvatskoj "po svim bitnim obeležjima predstavlja klasičan primer unutrašnjeg oružanog sukoba na koji se primenjuju odredbe Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemedžunarodnih oružanih sukoba,³³⁰ zajednički član 3. sve četiri Ženevske konvencije i pravila običajnog međunarodnog ratnog prava, koja sadrže osnovne standarde humanosti, koje su prihvatili svi civilizovani narodi"³³¹.

(2) U izveštaju se, nadalje, kaže da je potpisivanjem Memoranduma o saglasnosti 27. novembra 1991. "izričito preuzeta obaveza da svi potpisnici doslovno primenjuju sve četiri Ženevske konvencije u celini".³³²

327 Dokazni predmet br. 607, ERN engleski 0031-7866-0031-7869, Memorandum o saglasnosti, @eneva, 27. novembar 1991.

328 Dokazni predmet br. 607, ERN engleski 0031-7866-0031-7869, Memorandum o saglasnosti, @eneva, 27. novembar 1991, tačke (1) – (6).

329 Dokazni predmet br. 563, ERN teksta na b/h/s-u 0124-1849-0124-1854, ERN eng. 0303-1375-0303-1379, Dopis 5. komande JNA o Informaciji Pravne uprave posle potpisivanja Memoranduma o saglasnosti u @enevi 27. novembra 1991, 1. maj 1992.

330 Drugi protokol (1977).

331 Dokazni predmet br. 563, ERN teksta na eng. 0124-1849-0124-1854, ERN eng. 0303-1375-0303-1379, Dopis 5. komande JNA o Informaciji Pravne uprave posle potpisivanja Memoranduma o saglasnosti u @enevi 27. novembra 1991, 1. maj 1992.

332 Dokazni predmet br. 563, ERN teksta na eng. 0124-1849-0124-1854, ERN eng. 0303-1375-0303-1379, Dopis 5. komande JNA o Informaciji Pravne uprave posle potpisivanja Memoranduma o saglasnosti u @enevi 27. novembra 1991, 1. maj 1992.

(3) Informacija SSNO-a postavlja i pitanje ovlašćenja delegata MKCK u pogledu primene odredbi Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima. Prema tom izveštaju, te obaveze "izazivaju dosta problema i nerazumevanja", naročito u vezi sa obaveštavanjem i evidenciji lica lišenih slobode.³³³

(4) Informacija je i potvrda odredbi člana 126. Ženevske konvencije, prema kojima su "predstavnici MKCK-a ovlašćeni da posećuju sva mesta gde se nalaze lica lišena slobode, naročito mesta gde su oni internirani, zatvoreni i gde rade. Delegati Međunarodnog komiteta su takodže ovlašćeni da posete sva mesta kuda ta lica odlaze, prolaze ili odakle se premeštaju i odlaze, da razgovaraju sa licima lišenim slobode bez prisustva svedoka".³³⁴

(5) Dalje se u informaciji kaže sledeće: "Iz svega navedenog jasno proizlazi da su prava i ovlašćenja Međunarodnog komiteta Crvenog krsta jasno i precizno utvrđeni. Jugoslovenska narodna armija je te obaveze izričito preuzela i njihovo izvršavanje se ne može dovoditi u pitanje i ne može se u svakom pojedinačnom slučaju ponovo odlučivati da li će se delegatima Međunarodnog komiteta dozvoliti obavljanje navedenih poslova".³³⁵

(6) Zanimljivo je da informacija završava ovim rečima: "Konačno, iz dosada uočenih problema u pogledu izvršavanja obaveza jasno proizlazi potreba da starešine, neposredno angažovane na ovim poslovima, ponovo pažljivo prouče odredbe Ženevskih konvencija i Uputstvo o primeni ratnog prava u Oružanim snagama SFRJ i obezbede njihovu doslednu i potpunu primenu".³³⁶

333 Dokazni predmet br. 563, ERN teksta na eng. 0124-1849-0124-1854, ERN eng. 0303-1375-0303-1379, Dopis 5. komande JNA o Informaciji Pravne uprave posle potpisivanja Memoranduma o saglasnosti u @enevi 27. novembra 1991, 1. maj 1992.

334 Dokazni predmet br. 563, ERN teksta na eng. 0124-1849-0124-1854, ERN eng. 0303-1375-0303-1379, Dopis 5. komande JNA o Informaciji Pravne uprave posle potpisivanja Memoranduma o saglasnosti u @enevi 27. novembra 1991, 1. maj 1992.

335 Dokazni predmet br. 563, ERN teksta na eng. 0124-1849-0124-1854, ERN eng. 0303-1375-0303-1379, Dopis 5. komande JNA o Informaciji Pravne uprave posle potpisivanja Memoranduma o saglasnosti u @enevi 27. novembra 1991, 1. maj 1992.

336 Dokazni predmet br. 563, ERN teksta na eng. 0124-1849-0124-1854, ERN eng. 0303-1375-0303-1379, Dopis 5. komande JNA o Informaciji Pravne uprave posle potpisivanja Memoranduma o saglasnosti u @enevi 27. novembra 1991, 1. maj 1992.

(7) Ocenjuje se da su potpisivanje Memoranduma 27. novembra 1991. i informacija Pravne uprave SSNO-a koja je usledila neposredno povezani sa događajima za vreme i posle evakuacije bolnice u Vukovaru 20. novembra 1991. i načinom na koji je OG Jug izvršila evakuaciju. Ako je to tačno, tekst informacije Pravne uprave SSNO, naročito poslednji pasus (vidi prethodnu tačku), implicitno potvrđuje da su tokom evakuacije bolnice koju je izvršila OG Jug prekršene odredbe Ženevske konvencije i odgovarajućih Uputstava JNA.

8. Istrage navoda o kršenju ratnog prava tokom operacija u SBZS-u

a. "Bilten" SSNO-a br. 94 od 3. decembra 1991. sadrži saopštenje 1. vojne oblasti o istragama i krivičnom gonjenju u vezi s navodima o kršenju ratnog prava tokom operacija u Slavoniji, Baranji i zapadnom Sremu.³³⁷ U saopštenju se navodi da su istrage uglavnom bile usmerene na pripadnike neprijateljskih snaga.

SAOPŠTENJE KOMANDE 1. ARMIJSKE OBLASTI (BEOGRAD, 2. DECEMBAR)

Na predlog Vojnog tužilaštva u 1. armijskoj oblasti, forenzički i istražiteljski tim JNA na čelu s istražnim sudijom Vojnog suda u Beogradu kapetanom I. klase Milomirom Salićem radi na identifikaciji poginulih u Vukovaru, utvrđivanju uzroka njihove smrti i identifikovanju odgovornih, rečeno je u jučerašnjem saopštenju Komande 1. armijske oblasti.

Dosad je pregledano oko 400 leševa, među kojima su leševi petero dece. Na vojnim i civilnim sudovima pokreću se ili su već pokrenuti krivični postupci protiv više pripadnika hrvatskih paravojnih formacija za koje se sumnja da su počinili te i druge zločine, rečeno je u saopštenju Komande.

b. Dana 21. januara 1992. organizacija Helsinki Watch Committee iz SAD-a uputila je pismo predsedniku Srbije Slobodanu Miloševiću i general-pukovniku Blagoju Adžiću,

337 Dokazni predmet br. 611; ERN engleski 0054-5496-0054-5499, Bilten, br. 94, Služba za informisanje SSNO-a, 3. decembar 1991, tekst na eng. ERN str. 0054-5496.

v.d. saveznog sekretara za narodnu odbranu, o "Kršenju ljudskih prava od strane srpske vlade i Jugoslovenske vojske".³³⁸

(1) Na drugoj stranici tog izveštaja izričito se govori o učešću paravojnih grupa/dobrovoljaca (potčinjenih jedinicama JNA na području) u vršenju krivičnih dela u Hrvatskoj.

Srpska vlada je prećutno pristala, a u nekim slučajevima i podržala osnivanje najmanje tri paravojne grupe u Srbiji koje djeluju u Hrvatskoj. Najbrutalnija od tih grupa čini se ona koju predvodi Vojislav Šešelj, vođa Srpske radikalne stranke i Srpskog četničkog pokreta. Pripadnici šešeljeve paravojne grupe nazivaju se "četnicima" i djeluju po cijeloj Hrvatskoj. Drugim paravojnim snagama komanduje Željko Ražnjatović zvan Arkan, a treću grupu predvodi Mirko Jović. Arkanove i Jovićeve snage u najvećem broju koncentrisane su u istočnom delu Slavonije, u Hrvatskoj. Pored toga, nekoliko srpskih paravojnih grupa organizovao je i obučavao tzv. Kapetan Dragan, koga je "Washington Post" opisao kao "polusrpskog plaćenika sa australijskim državljanstvom koji ne želi da otkrije svoje pravo ime."

(2) U vezi sa zločinom u Ovčari, u izveštaju organizacije "Helsinki Watch" kaže se sledeće:³³⁹

18. novembar – Vukovar

Srpske snage su tri meseca držale grad Vukovar pod stalnom opsadom. Kada je 18. novembra grad pao, 15.000 ljudi koji nisu pobegli pred borbama izašlo je iz podruma u kojima su proveli 12 nedelja. Posle pada Vukovara, pripadnici srpskih paravojnih grupa i JNA tukli su ili zarobljavali civile i vojnike van stroja. Na osnovu razgovora sa raseljenim licima iz Vukovara, stranim novinarima i humanitarnim radnicima koji su obišli Vukovar odmah posle pada, "Helsinki Watch" smatra da su srpske snage posle pada Vukovara po kratkom postupku smaknuli velik broj Hrvata - civila i boraca koji su bacili oružje.

338 Dokazni predmet br. 219, ERN teksta na engleskom 0018-7364-0018-73902, pismo "Helsinki Watch-a" Slobodanu Miloševiću i Blagoju Adžiću, Kršenja ljudskih prava od strane srpske vlade i Jugoslovenske vojske, 21. januar 1992.

339 Dokazni predmet br. 219, ERN teksta na engleskom 0018-7364-0018-73902, pismo "Helsinki Watch-a" Slobodanu Miloševiću i Blagoju Adžiću, Kršenja ljudskih prava od strane srpske vlade i Jugoslovenske vojske, 21. januar 1992.

(3) Dana 12. februara 1992. Goran Milinović, šef kabineta srpskog predsednika Slobodana Miloševića, potvrdio je da je primio ovo pismo i izveštaj koji je bio u prilogu.³⁴⁰

c. Dana 25. novembra 1992. Vojno tužilaštvo VJ-a je objavilo izveštaj pod naslovom Izveštaj o zločinima protiv čovečnosti i kršenjima međunarodnog prava počinjenim na teritoriju bivše Jugoslavije o kojima se vode postupci na vojnim sudovima /prevod s engleskog/.³⁴¹ Ovaj izveštaj takodže pokazuje da su istrage i krivično gonjenje bili usmereni na pripadnike neprijateljskih snaga. Prema tom izveštaju:

U skladu sa zakonom i svojim dužnostima i obavezama, u periodu od početka oružanog sukoba na teritoriji SFRJ do povlačenja JNA iz BiH, vojni tužioci su, na osnovu krivičnih prijavi nadležnih istražnih organa, pokrenuli krivične postupke protiv 125 pripadnika oružanih snaga Republike Hrvatske koji su počinili zločine protiv Srba i pripadnika oružanih snaga SFRJ, te protiv jednog pripadnika oružanih snaga SFRJ koji je počinio zločin protiv jednog pripadnika oružanih snaga Hrvatske.

...

Iz dokaza se vidi da su počinioci ratnih zločina i genocida bili gotovo isključivo pripadnici oružanih snaga Hrvatske, dok su pripadnici oružanih snaga SFRJ prema drugim stranama u oružanom sukobu i civilima postupali u skladu s normama međunarodnog humanitarnog prava.

9. Pohvale i unapredjenja

a. U izjavi objavljenoj 24. novembra 1991. u časopisu SSNO-a, "Bilten" br. 101, pukovnik Mile Mrkšić, komandant OG Jug, pohvaljuje za hrabrost svoje vojnike, a među njima i dobrovoljce. Prema tom članku, Mrkšić je "naglasio da su elitnim gardijskim jedinicama veliku pomoć pružili dobrovoljci. U ovom ratu Jugoslavija je dobila nove narodne

340 Dokazni predmet br. 220, ERN teksta na b/h/s-u 0302-0967-0302, ERN eng. 0209-3984-0209-3684, kopija odgovora Gorana Milinovića, šefa kabineta predsednika Republike Srbije Slobodana Miloševića, na pismo "Helsinki Watch-a SAD", 12. februar 1992, na str. ERN 0018-7370.

341 Dokazni predmet br. 605; ERN engleski 0001-8575-0001-8578; "Izveštaj o zločinima protiv čovečnosti i kršenjima međunarodnog prava počinjenim na teritoriju bivše Jugoslavije o kojima se vode postupci na vojnim sudovima", Vojno tužilaštvo VJ-a, 25. novembar 1992.

heroje, što Skupština Jugoslavije i druge institucije treba da ozakone".³⁴²

IZJAVA KOMANDANTA OPERATIVNE GRUPE "JUG" U OSLOBAĐANJU VUKOVARA, PUKOVNIK MILE MRKŠIĆ (Vukovar, 23. novembar). Komandant operativne grupe "Jug" u oslobađanju Vukovara, pukovnik Mile Mrkšić, izjavio je: "Oslobodili smo Vukovar i srušili najtežu i najutvrđeniju ustašku tvrđavu, zahvaljujući hrabrosti i znanju pripadnika Gardijske motorizovane jedinice JNA iz Beograda, dobrovoljaca i pripadnika Teritorijalne odbrane, od kojih su mnogi upravo iz ovog grada.

"Operacija Vukovar", istakao je pukovnik Mrkšić, počela je 30. septembra. Bile su to borbe prsa u prsa, za svaku kuću, za svaku ulicu, jer je Vukovar, koliko do juče, bio kamen temeljac nekakve nove nezavisne države Hrvatske, podsećajući da je i u prošlom ratu oslobađanje Vukovara bilo izuzetno teško.

Prelomni trenutak, po priznanju i samih ustaških snaga, bio je dolazak gardijskih jedinica. Herojstvo pripadnika naših jedinica bilo je odlučujuće da naše snage krenu zajedno sa pripadnicima Teritorijalne odbrane i dobrovoljačkih jedinica u odlučujuću bitku.

Hrvatski oružnici su imali, a to smo se uverili u Mitnici, najsavremenije u svetu topove, rakete i drugo naoružanje, kako bi se borba nastavila i u sledeća tri-četiri meseca.

Pukovnik Mrkšić je naglasio da su elitnim gardijskim jedinicama veliku pomoć pružili dobrovoljci. U ovom ratu Jugoslavija je dobila nove narodne heroje, što Skupština Jugoslavije i druge institucije treba da ozakone.

Komandant grupe "Jug" ukazuje i na herojstvo Hrvata, pripadnika gardijskih jedinica JNA, od kojih su neki u borbama za Vukovar izgubili obe noge. Hrvatska više nije njihova domovina, već nova Jugoslavija, koja mora da obezbedi njihovu egzistenciju, upozorava pukovnik Mrkšić, zaključujući: "Te naše nove narodne heroje Jugoslavija mora da poštuje."³⁴³

342 Dokazni predmet br. 552, ERN teksta na b/h/s-u 0054-5018-0054-5022, ERN eng. ET 0054-5021, izjava pukovnika Mileta Mrkšića, "Bilten", 24. novembar 1991.

343 Dokazni predmet br. 552, ERN teksta na b/h/s-u 0054-5018-0054-5022, ERN eng. ET 0054-5021, izjava pukovnika Mileta Mrkšića, "Bilten", 24. novembar 1991.

b. Služba za informisanje SSNO-a objavila je 29. novembra 1991. da su ukazom Predsedništva SFRJ od 28. novembra 1991. u viši čin unapredženi viši oficiri JNA "za uspešno rukovođenje i komandovanje, uzorno ponašanje i delovanje u izvršavanju borbenih zadataka od izuzetne važnosti za oružane snage i odbranu zemlje".³⁴⁴ Među unapredženim starešinama bili su general-potpukovnik Života Panić i pukovnik Mile Mrkšić, koji je unapredžen u čin general-majora.³⁴⁵ Major Veselin Šljivančanin je još 18. novembra 1991. unapredžen u čin potpukovnika ("vanredno unapredženje").³⁴⁶

c. Dana 7. decembra 1991. nekoliko pripadnika Gardijske motorizovane brigade, koji su učestvovali u operacijama sa ciljem zauzimanja Vukovara, odlikovano je na svečanosti u Beogradu. U članku Odličja najhrabrijim gardistima, objavljenom u časopisu JNA "Narodna armija", govori se upravo o tom događaju.³⁴⁷ U članku se pominje niz istaknutih pripadnika gmtbr, među kojima i tek unapredženi oficiri: general-major Mile Mrkšić, potpukovnik Borivoje Tešić, potpukovnik Veselin Šljivančanin (uključujući i "pripadnike njegovih specijalnih snaga"), kapetan Miroslav Radić i drugi.³⁴⁸

Narodna armija, 11.12.1991.
Posle 86 dana vukovarskog pakla

Odličja najhrabrijim gardistima
D. Glišić

Mnoštvo je primera hrabrosti, odvažnosti i nesebičnog drugarstva koje su gardisti iskazali u tromesečnoj borbi za Vukovar. Oni čije grudi krase priznanja za hrabrost

344 Dokazni predmet br. 553, ERN eng. 0054-5630-0054-5662, Bilten, Služba za informisanje Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu, na str. 0054-5638-0054-5639.

345 Dokazni predmet br. 553, ERN eng. 0054-5630-0054-5662, Bilten, Služba za informisanje Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu, na str. 0054-5638-0054-5639.

346 Dokazni predmet br. 456, ERN teksta na b/h/s-u 0361-8844-0361-8854, ERN teksta na eng. 0361-8844-0361-8854 EDT/radna verzija prevoda, Personalni list o Veselinu Šljivančaninu, Personalna uprava SSNO.

347 Dokazni predmet br. 974, ERN teksta na b/h/s-u 0058-3083-0058-3083, ERN eng. ET 0058-3083-0058-3083, Odličja najhrabrijim gardistima, "Narodna armija", 11. decembar 1991.

348 Dokazni predmet br. 974, ERN teksta na b/h/s-u 0058-3083-0058-3083, ERN eng. ET 0058-3083-0058-3083, Odličja najhrabrijim gardistima, "Narodna armija", 11. decembar 1991.

dokazuju da za budućnost Jugoslavije, uprkos sve žešćim pritiscima međunarodne zajednice, ne moramo da strepimo.

Dvadesetak dana posle uspešno obavljene operacije oslobađanja grada na Vuki završene 18. novembra, pripadnici Gardijske motorizovane brigade, jedne od najelitnijih jedinica Jugoslovenske narodne armije, aktivne i rezervne starešine i vojnici koji su od početka učesnici žestokih tromesečnih borbi, postrojeni pred visokim armijskim predstavnicima i brojnim građanima Beograda u kasarni "Maršal Tito" - ponosito su primili odlikovanja i priznanja za požrtvovanje i hrabrost pokazane u tih 86 dana vukovarskog pakla.

Posle predaje raporta, pozdrava zastavi i jugoslovenskoj himni, njihov komandant general-major Mile Mrkšić istakao je da jedan broj gardista "danas u ovom ponosnom stroju nije sa nama. Dali su svoje mlade živote u borbi protiv neprijatelja na vukovarskom ratištu". Minut ćutanja koji je zatim, uz zvuke posmrtnog marša, usledio, bio je prekratak za emocije koje su se ogledale na licima postrojenih boraca. Mnogi od njih celog života nosiće uspomenu na svoje drugove pale na ulicama Vukovara, pogođene od snajperskog metka ili nastradale od mučki podmetnute mine.

- Glavni teret borbi - podsetio je general Mrkšić - podnela je naša brigada koja je od prvog dana hrabro i odlučno dejstvovala na ulicama Vukovara. Posebno čestitajući borcima koji su odlikovani ordenima i medaljama za hrabrost, general Mrkšić je izrazio veru u sposobnost progresivnih snaga da očuvaju jugoslovensku zajednicu kao državu slobodnih ljudi i naroda, onih koji Jugoslaviju žele.

Mnoštvo je primera odvažnosti, hrabrosti, požrtvovanja, samoinicijative i nesebičnog drugarstva koje su ti golobradi mladići i njihove starešine iskazali za tri meseca borbe za slobodu Vukovaraca i pobjedu nad fašizmom. O mnogima od njih već smo pisali na stranicama "Narodne armije", o nekima još nismo stigli, ali svi, a naročito oni čije grudi krasi priznanja za hrabrost dokazuju da za budućnost Jugoslavije, bez obzira na sve žešće pritiske nekih zemalja međunarodne zajednice ne moramo mnogo da strepimo. Specijalci Veselina Šljivančanina, komandiri Zoran Zirojević, Saša

Bojkovski, Miroslav Radić, desetine i stotine pripadnika JNA, teritorijalaca i dobrovoljaca deo su jugoslovenskog bedema o koji će se odbiti svi napadi zlonamernih članica Evropske zajednice i domaćih otpadnika.

Pripadnicima gardijske brigade, aktivnim i rezervnim starešinama i vojnicima JNA u ime Prve vojne oblasti obratio se general-major Vidak Vujović, ističući da su se oslobodioci Vukovara borili za Jugoslaviju a protiv fašizma. Više od hiljadu postrojenih gardista te reči je propratilo gromkim aplauzom.

Odlikovani i nagrađeni, njih oko trista, od kojih je 90 dobilo priznanje za hrabrost, bili su najsrećniji dok su im čestitali drugovi iz stroja. Komandant Prvog jurišnog odreda potpukovnik Borivoje Tešić, jedan od odlikovanih Ordenom za hrabrost, s neskrivenim ponosom govori o svojim potčinjenim oficirima i vojnicima. Sećajući se Milovog brda, naselja Šesta lička i Boško Buha, izbijanja na Vuku i teških uličnih borbi, ne zaboravlja ni doprinos teritorijalaca. Njegovi vojnici kojima je tih vukovarskih dana komandovao isticali su se u gotovo svakoj borbi. Poručnik Veselin Popović jurišao je na ustaše utvrđene u Pionirskom naselju; mlađi vodnik Mirzet Muratović, vojnik na odsluženju vojnog roka sam je osvojio ustaško mitraljesko gnezdo, ranjen je 16. septembra; mlađi vodnik, ali također vojnik iz Šušnjara kraj Banjaluke, Goran Đukić pokazao se neustrašivim u uličnim borbama...

Svi ti i mnogi drugi hrabri mladići zasluženno su se okitili ordenima i medaljama za hrabrost dokazanu na vukovarskim ulicama. I svi oni ne vole da pričaju mnogo o sebi, da objasne kako se postaje junak. Umesto toga, svaki od njih pominje svoje drugove uz koje se borio i osvajao kuću po kuću. Goran je vodio snajperiste. Mirzet spominje svog kapetana Radića kao prvog komandira...

Hladno je bilo tog 7. decembra. Sitne pahulje snega padale su na obraze tih mladića i njihovih starešina, na lica koja su zračila rešenošću da istraju do pobeđe, da ponovo rastući agresivni fašizam saseku u korenu.

/Fotografija 1: Ranjeni poručnik Veselin Popović u stroju oslobodilaca Vukovara/

/Fotografija 2: Potpukovnik Veselin šljivančanin i njegovi vojnici s najmlađim čestitarima/

d. Dana 9. decembra 1991. Slobodan Katić, "četnički komandant kapetan za Vukovar", iz opštinskog štaba Teritorijalne odbrane Vukovara, poslao je načelniku Ratnog štaba SRS-a Ljubiši Petkoviću molbu za unapređenje "ratnika".³⁴⁹ Među pomenutim "ratnicima" navedeni su Milan Lančuzanin zvani Kameni, komandant "Leve Supoderice"; Miroљub Vujović, komandant "TO Vukovar"; i Stanko Vujanović, "načelnik (štaba) TO Vukovar".³⁵⁰

Vukovar, 9.12.1991.
OPŠTINSKI ŠTAB
TERITORIJALNE ODBRANE
VUKOVAR
MOLBA

Četnički komandant kapetan za Vukovar slobodan Katić iz Zemuna zamoljava načelnika ratnog štaba Ljubišu Petkovića i zamenika ratnog štaba Zorana Rankića iz Beograda da predlože za unapređenje sledeće ratnike:
Komandanta Leve Supoderice, Milana Lančuzanina (Kamenog)
Komandanta 1. udarnog voda Leve Supoderice, Milojević Predraga
Komandanta bezbednosti Vukovara, Tomić Milovana
Komandanta TO Vukovar, Vujović Miroљuba
Načelnika TO Vukovara, Vujanović Stanka
Komandanta odreda TO Vukovar, Petrova Gora, Peranović Miroslava
Načelnika bezbednosti TO Vukovar, Dukić Nikolu
Zamenik komandanta Leve Supoderice, Dragojević Predraga

Unapred zahvaljujem!

Četnički komandant kapetan za Vukovar,
Slobodan Katić, Banijska 30/5, Zemun 192275

349 Dokazni predmet br. 560, ERN teksta na b/h/s-u 0116-9410-0116-9410, ERN eng. 0307-1275-0307-1275, Molba Opštinskom štabu TO Vukovar, 9. decembar 1991.

350 Dokazni predmet br. 560, ERN teksta na b/h/s-u 0116-9410-0116-9410, ERN eng. 0307-1275-0307-1275, Molba Opštinskom štabu TO Vukovar, 9. decembar 1991.

U decembru 2003. Tužilaštvo za ratne zločine pri Veću za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu izdalo je optužnicu protiv Stanka Vujanovića, Miroljuba Vujovića i još šestorice okrivljenih za navodno učešće u ratnom zločinu izvršenom nad ratnim zarobljenicima.³⁵¹ Dana 24. maja 2004. optužnica je proširena optužbama protiv Milana Lančužanina, Slobodana Katića i još devetoricu okrivljenih.³⁵² Optužnica se odnosi na ubistvo 200 ljudi na Ovčari posle pada Vukovara, u noći sa 20. na 21. novembar 1991.

Glosar

AAG	armijska artiljerijska grupa
abr	artiljerijska brigada
ad	artiljerijski divizion
ap	artiljerijski puk
AP	automatska puška
ARJ	artiljerijsko-raketna jedinica
Arkanovci	srpska nacionalistička paravojna grupacija Željka Ražnatovića (Arkanu)
ATJ	antiteroristička jedinica
AVL	aktivna vojna lica
AVNOJ	Antifašističko veće narodnog oslobodjenja Jugoslavije
b.	bataljon
b/d	borbena dejstva
Beli Orlovi	paravojna grupacija Dragoslava Bokana
b/g	borbena gotovost
BiH	Bosna i Hercegovina
b/k	borbeni komplet
BOV	borbeno oklopno vozilo
br.	brigada
brp	bataljon remontne podrške
brrp	brigada remontne podrške
brTO	brigada Teritorijalne odbrane
b/v	borbeno vozilo
bVP:	bataljon vojne policije

351 Dokazni predmet br. 597, ERN teksta na b/h/s-u 0345-2550-0345-2563, ERN eng. 0345-2550-0345-2563 EDT, Optužnica KTRZ br. 3/03, Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije, 4. decembar 2003.

352 Dokazni predmet br. 597, ERN teksta na b/h/s-u 0357-4622-0357-4635, ERN eng. 0357-4622-0357-4635 EDT, Optužnica KTRZ br. 4/03, Tužilaštvo za ratne zločine Republike Srbije, 24. maj 2004.

č.	četa
CJB	Centar javne bezbednosti
CloB:	centralna logistička baza
CSB	Centar službi bezbednosti
čTO	četa Teritorijalne odbrane
CZ	Civilna zaštita
d.	divizija
D-2	vrsta dizel goriva
DB	Državna bezbednost
DG	diverzantska grupa
DTG	diverzantsko-teroristička grupa
DPO	društveno-politička organizacija
DPZ	društveno-politička zajednica
Dušan Silni	srpska nacionalistička paravojna grupacija
GL	gradžansko lice na službi u JNA
gmb	Gardijska mehanizovana brigada
gmtbr	Gardijska motorizovana brigada
Gš	Glavni štab (prethodio Generalštabu)
Gš	Generalštab (nasledio Glavni štab)
hab	haubička baterija
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
HV	Hrvatska vojska
ldg	izvidžačko-diverzantska grupa
IKM	istureno komandno mesto
IMS, InMS	intendantska materijalna sredstva
InOb	intendantsko obezbeđenje
Iod	izvidžački odred
J.	jedinica
JA	Jugoslovenske oružane snage, (naslednica JNA), (vidi i VJ)
JNA	Jugoslovenska narodna armija
JOd	jurišni odred
JS	javna sigurnost
JSO	jedinica za specijalne operacije (MUP-a Srbije)
JUL	Jugoslovenska ujedinjena levica (SRJ)
JV	jedinica veze
k.,K.	korpus
KAG	korpusna artiljerijska grupa
K-da	komanda
K-dant	komandant, komandujući starešina
KM	komandno mesto
KOS	kontraobaveštajna služba, vojna kontraobaveštajna služba; (kolokvijalni izraz koji je korišten i za vojno-obaveštajnu službu JNA: Drugu upravu, i za Upravu

	JNA za bezbednost, UB - Uprava bezbednosti)
KoV	kopnena vojska
LAP	laka artiljerijski puk
lbr	laka brigada
lpbr	laka pešadijska brigada
LRZ	logor za ratne zarobljenike
m	mehanizovan
MAD	mešoviti artiljerijski divizion
MAP	mešoviti artiljerijski puk
Martićevci	kolokvijalni naziv za policiju Krajine u Hrvatskoj pod kontrolom Srba (poznatu i pod nazivom Milicija), koji je dobila po svom osnivaču, Milanu Martiću
md	mehanizovana divizija, mehanizovana jedinica koja koristi gusenična vozila
MES	minsko-eksplozivna sredstva
MKBJ /ICFY/	Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji (mirovni pregovori, a od jeseni 1994. i misija za nadzor granice između BiH i SRJ)
MKCK /ICRC/ MO /MOD/	Međunarodni komitet Crvenog krsta Ministarstvo odbrane, motorizovana jedinica koja koristi vozila točkaše
mpoab	mešoviti protivoklopni artiljerijski bataljon
mpoad	mešoviti protivoklopni artiljerijski divizion
mpoabr	mešovita protivoklopna artiljerijska brigada
MR	materijalne rezerve
MS	materijalna sredstva
msd	motostreljačka divizija
mt	motorizovan
MTS	materijalno-tehnička sredstva
mtb	motorizovani bataljon
mtbr	motorizovana brigada
mtd	motorizovana tenkovska divizija
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
m/v	motorno vozilo
MVPP	moral, verski i pravni poslovi
NC	nastavni centar
NDH	Nezavisna država Hrvatska (za vreme Drugog svetskog rata na čelu sa Antom Pavelićem)
NGš	načelnik Generalštaba
NO	narodna odbrana
NOP	nastavno-operativni poslovi
NTSI	načelnik tehničke službe
NVO	naoružanje i vojna oprema

Nš	načelnik štaba
OB	odeljenje bezbednosti
OB	organ bezbednosti
OB	obaveštajna služba
ObC	obaveštajni centar
o., od	odeljenje
OC	operativni centar
Od	odred
OkšTO:	Okružni štab Teritorijalne odbrane
OG	operativna grupa
okb	oklopni bataljon
okbr	oklopna brigada
omb	oklopno-mehanizovani bataljon
ONO	Opštenarodna odbrana
OS	oružane snage
Oš	Opštinski štab
oTO	odeljenje teritorijalne obrane
Ot, OT /APC/	oklopni transporter
ov	oklopno vozilo
OUR	organizacija udruženog rada
OZ	operativna zona
p., puk	puk
PAA	protivavionska artiljerija
partizani	komunistički "svenacionalni" gerilski pokret u Drugom svetskom ratu na čelu sa Josipom Brozom Titom, kojim su dominirali Srbi i Crnogorci, ali u kojem su na raznim područjima u velikom broju učestvovali Hrvati, Makedonci, Slovenci, Albanci i Muslimani.
PAP	poluautomatska puška
pb	pešadijski bataljon
pbr	pešadijska brigada
pd	pešadijska divizija
pgmbr	Proleterska gardijska mehanizovana brigada
pgmd	Proleterska gardijska mehanizovana divizija
PIM /kao u originalu/	protivtenkovska mina
PJP	posebna jedinica policije
PKM	pozadinsko komandno mesto
PMP	popuna, mobilizacija i personalni poslovi
p/n	protivnapad
PM	puškomitraljez
PMEZ	Posmatračka misija Evropske zajednice
PNš	pomoćnik načelnika štaba
PoB	pozadinska baza

POB	protivoklopna borba
pob	protivoklopni bataljon
Pod	prednji odred
PoOB	pozadinsko obezbeđenje
POOd	protivoklopni odred
POW	Prisoner of War /ratni zarobljenik/
pp, ppuk	pešadijski puk
PP	protivpešadijski
PPM	protivpešadijska mina
PS	Pravilo službe
Pt, PT	protivtenkovski
Ptap	protivtenkovski artiljerijski puk
Ptbr	protivtenkovska baterija /kao u originalu/
PTO	protivtenkovska odbrana
PVL	profesionalna vojna lica
PU	policijska uprava
p/u	protivudar
pvf	formacija /kao u originalu/
PVO	protivvazdušna odbrana
PZS	protivvazdušna samohotka
PZT	protivvazdušni top/topništvo
rb, RB	ručni bacač
RDB	Resor državne bezbednosti
RH	Republika Hrvatska
RIK	rukovođenje i komandovanje /komanda i kontrola/
RIM	regrutovanje i mobilizacija
RJB	Resor javne bezbednosti
RM	Ratna mornarica
RMP	popuna, mobilizacija i personalni poslovi
RMS	ratna materijalna sredstva
RR	ratni raspored
RSK	Republika Srpska Krajina (samoprogllašena država Srba u Hrvatskoj)
RVI	ratni vojni invalidi
RV i PVO	Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana
SAJ	Specijalna antiteroristička jedinica (MUP)
SAO	Srpska autonomna oblast (samoproglášena srpska područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini)
SBO	Sremsko-baranjska oblast
SBZS	Slavonija, Baranja i zapadni Srem
SČP	Srpski četnički pokret
SDB	Služba državne bezbednosti
SDB	Srpska državna banka

SDG	Srpska dobrovoljačka garda (poznata kao "Arkanovi tigrovi")
SDP	Stranka demokratskih promena (Hrvatska) (reformisani Savez komunista)
SDK	Služba društvenog knjigovodstva
SDS	Srpska demokratska stranka
SDS SZ	Srpska demokratska stranka srpskih zemalja šešeljevci paravojna grupacija odana vođi Srpske radikalne stranke, Vojislavu Šešelju
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SIV	Savezno izvršno veće
SJB	Služba javne bezbednosti
SJB	Stanica javne bezbednosti
Sk	skladište
SKJ	Savez komunista Jugoslavije
SK-PJ	Savez komunista - Pokret za Jugoslaviju
SKS	Savez komunista Srbije
SMB	sivo-maslinasta boja (uniforma)
SNO	Srpska narodna obnova
SnOb	sanitetsko obezbeđenje
SNS	Srpski narodni savez
SPO	Srpski pokret obnove
SPS	Socijalistička partija Srbije
SRBiH	Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina
SRJ	Savezna Republika Jugoslavija (nastala posle raspada SFRJ)
SRS	Srpska radikalna stranka
SSK	Srpska stranka Krajine
SSNO	Savezni sekretarijat za narodnu odbranu
SSUP	Savezni sekretarijat unutrašnjih poslova
STO	snage Teritorijalne odbrane
SUP	Sekretarijat unutrašnjih poslova
SVK	Srpska vojska Krajine
SVLR	samohodni višecevni lanser raketa
š.	štab
šTO	štab Teritorijalne odbrane
ŠVK	štab Vrhovne komande (SFRJ)
TANJUG	Telegrafska agencija nove Jugoslavije
tč	tenkovska četa
tb	tenkovski bataljon
tbr	tenkovska brigada
TG/tg	taktička grupa
TMS, tms	tehničko-materijalna sredstva
TO	Teritorijalna odbrana

Tp	tenkovski puk
TRD	topničko-raketni divizion
TRZM	tehničko-remontni zavod municije
TRZ	tehničko-remontni zavod
tv	tenkovski vod
TSk	tajno skladište
TSI	tehnička služba
TU	tehnička uprava
UB	Uprava bezbednosti
UbS	ubojna sredstva
UDBA	Uprava državne bezbednosti
UNCIVPOL	Civilna policija Ujedinjenih nacija
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbeglice
UNMO	Vojni posmatrači Ujedinjenih nacija
UNPA	Zaštićena zona Ujedinjenih nacija
UNPROFOR	Zaštitne snage Ujedinjenih nacija (u Hrvatskoj do 31. marta 1995, a u Bosni i Hercegovini do decembra 1995)
UNS	Uprava namenske proizvodnje
v.	vod
VBR	višecevni bacač raketa
VES	vojnoevidenciona specijalnost
VJ	Vojska Jugoslavije (naslednica JNA)
VK(OS)	Vrhovna komanda (oružanih snaga)
VMA	Vojnomedicinska akademija
VO	Vojna oblast (JNA)
VO, Vod	Vojni odsek
v/o	vojni obveznik
VOPP:	Vens-Ovenov mirovni plan
VP	vojna policija
VP	vojna pošta
VP	vatreni položaj
VPO	Vojno-pomorska oblast
VSRJ	Vojska Savezne Republike Jugoslavije (vidi VJ)
Vš	Vrhovni štab
VT	vatrena tačka
VT	Vojno tužilaštvo
ZMTP	Zaštitni motorizovani puk
ZNG	Zbor narodne garde (prethodio Hrvatskoj vojsci – HV)
ZnšTO	zonski štab Teritorijalne odbrane
ZO	zona odgovornosti
ZONO	Zakon o opštenarodnoj odbrani
ZpM	zapovjedno mjesto /hrvatski/